

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Franci Frantar

Varovanje pravic občanov in policistov v postopkih policije
Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Franci Frantar

Mentor: izr. prof. dr. Drago Zajc

Varovanje pravic občanov in policistov v postopkih policije
Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

*Zahvaljujem se
mentorju, izr. prof. dr. Dragu Zajcu za
usmerjanje in potrpežljivost pri pripravi
diplomskega dela,
najboljšim študijskim kolegom kar jih je
za vso pomoč med študijem
in moji najdražji za razumevanje ter
moralno spodbudo, da sem postavil še
tisto pikico na i in končno sestavil še to
diplomsko delo.*

Varovanje pravic občanov in policistov v postopkih policije

Namen diplomskega dela je preučevanje pravic občana in policista v policijskem postopku. Zakonski predpisi dajejo policistu pooblastila za poseganje v pravice posameznika, ki jih lahko uporabi pod določenimi pogoji in hkrati varujejo pravice občana. Sprašujem se, ali so te pravice varovane ustrezno in učinkovito in ali je nadzor spoštovanja človekovih pravic v policijskih postopkih dovolj urejen s predpisi in ustrezno varovan z notranjimi, zunanjimi in mednarodnimi oblikami nadzora. Prav tako želim preveriti, kako se ščitijo pravice občana in kako policista. Za slednjega se pri preverjanju pritožbe lahko izkaže, da je huje kršil človekove pravice in je lahko zaradi tega deležen zelo ostrega ukrepa. V trenutku se znajde v položaju, ko se policijska pooblastila uporabljajo zoper njega. Za zunanje organizacije naj bi veljajo mnenje, da je policist zelo zaščiten, zato se vsa pozornost namenja varstvu pravic občana. Če o tem istem povprašamo policista, bo menil, da je brez pravne pomoči prepuščen samemu sebi in ga država premalo ščiti. Z analizo sekundarnih virov je bila pregledana znana literatura in spoznanja, pri čemer so me vodila predvsem lastna izkustva in metoda indukcije.

Ključne besede: občan, pravica, policist, pritožba, nadzor.

Protecting the Rights of Citizens and Police Officers in the Police Procedures

The purpose of the graduation thesis is a study of rights of a citizen and a police officer in the police procedure. Legal regulations give police officer a power for interference with individual's rights, which can be used under certain conditions, and at the same time they protect the citizen's rights. I ask myself whether these rights are protected properly and efficiently, and whether a supervision over respect of human rights in police procedures is regulated enough with regulations and properly secured with internal, external, and international forms of control. Further, I want to check how citizen's and police officer's rights are protected. In the case of appeal, for the latter, it can be proved that they had severely violated the human rights, and thus they can be a subject to strict measure. In a moment they can find themselves in a position, when police powers are used against them. Outer organizations believe that a police officer is much protected, therefore all attention is dedicated to protect the rights of a citizen. If we ask the same the police officer, they will believe that without legal help they are on their own and the state does not protect them enough. With the analysis of the secondary sources, a known literature and establishment were examined, where I was led mostly by my own experience and a method of induction.

Key words: citizen, right, police officer, appeal, supervision.

KAZALO

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKI OKVIR.....	8
2.1	Predmet preučevanja in cilji naloge	8
2.2	Hipotetični okvir naloge	9
2.3	Metodološki pristop in struktura naloge.....	9
3	POLICIJSKA POOBLASTILA.....	11
3.1	Pravni viri sistema policijskih pooblastil	11
3.1.1	<i>Ustava Republike Slovenije</i>	<i>11</i>
3.1.2	<i>Zakonski in podzakonski akti.....</i>	<i>13</i>
3.2	Moralno-etični standardi policije.....	17
3.2.1	<i>Evropski kodeks policijske etike</i>	<i>18</i>
3.2.2	<i>Kodeks policijske etike.....</i>	<i>18</i>
4	NADZOR NAD IZVAJANJEM POLICIJSKIH POOBLASTIL.....	20
4.1	Pritožbe zoper delo policistov	20
4.1.1	<i>Razvoj pritožbenega postopka v Republiki Sloveniji.....</i>	<i>20</i>
4.1.2	<i>Pritožbeni postopki v drugih evropskih državah</i>	<i>26</i>
4.1.3	<i>Postopek reševanja pritožb po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol).....</i>	<i>29</i>
4.1.4	<i>Analiza pritožbenih postopkov v obdobju 2000 – 2015.....</i>	<i>35</i>
4.2	Notranji nadzor policije	44
4.2.1	<i>Nadzor nad uporabo policijskih pooblastil in delom policistov.....</i>	<i>44</i>
4.2.2	<i>Analiza ukrepov zoper kršitve policistov.....</i>	<i>46</i>
4.3	Nadzor Ministrstva za notranje zadeve RS nad delom policije.....	49
4.3.1	<i>Strokovni svet za policijsko pravo in policijska pooblastila.....</i>	<i>51</i>
4.4	Zunanji nadzor	52
4.4.1	<i>Parlamentarni nadzor</i>	<i>52</i>
4.4.2	<i>Nadzor Vlade Republike Slovenije</i>	<i>54</i>
4.4.3	<i>Nadzor državnega tožilstva in sodni nadzor</i>	<i>55</i>
4.4.4	<i>Nadzor varuha človekovih pravic.....</i>	<i>58</i>

4.4.5	<i>Nadzor medijev in javnosti</i>	59
4.4.6	<i>Nadzor nevladnih organizacij</i>	60
4.5	Mednarodni nadzor	63
4.5.1	<i>Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP)</i>	63
4.5.2	<i>Komisar Sveta Evrope za človekove pravice</i>	64
4.5.3	<i>Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT)</i>	65
4.5.4	<i>Odbor proti mučenju Združenih narodov (CAT)</i>	66
5	VLOGA POLICIJE IN SINDIKATOV PRI VAROVANJU PRAVIC POLICISTOV	67
5.1	Vloga policije	67
5.1.1	<i>Izobraževanja in usposabljanja</i>	67
5.1.2	<i>Pravna pomoč policistom</i>	68
5.1.3	<i>Psihološka pomoč in podpora</i>	69
5.2	Vloga policijskih sindikatov	69
5.2.1	<i>Sindikalna in pravna zaščita članov sindikata</i>	69
5.2.2	<i>Psihosocialna pomoč</i>	71
6	SKLEP	72
7	LITERATURA	78
	PRILOGE	87
PRILOGA A:	Pisni intervju z ga. mag. Tatjano Bobnar, namestnico generalnega direktorja policije. Ljubljana: 19.1.2012.	87
PRILOGA B:	Intervju z g. Zoranom Petrovičem, predsednikom Sindikata policistov Slovenije. Celje: 1.6.2012.....	100
PRILOGA C:	Intervju z g. dr. Vinkom Gorenjakom, poslancem Državnega zboru Republike Slovenije. Ljubljana: 17.1.2012.	106
PRILOGA Č:	Intervju z g. Ivanom Šelihom, namestnikom Varuha človekovih pravic. Ljubljana: 17.1.2012.	115

KAZALO TABEL IN GRAFOV

Tabela 4.1: Pregled pritožbenih postopkov v obdobju 2000–2003	37
Tabela 4.2: Pregled pritožbenih postopkov v obdobju 2004–2012	38
Tabela 4.3: Pregled pritožbenih postopkov v obdobju 2013–2015	39
Tabela 4.4: Pregled pritožbenih postopkov po delovnih področjih v obdobju 2008–2012	40
Tabela 4.5: Pregled pritožbenih postopkov po delovnih področjih v obdobju 2013–2015	40
Tabela 4.6: Pregled pritožbenih postopkov po delovnih področjih v obdobju 2013–2015	41
Tabela 4.7: Pregled pritožbenih postopkov po pritožbenih razlogi v obdobju 2008–2012	41
Tabela 4.8: Pregled pritožbenih postopkov po pritožbenih razlogih v obdobju 2013–2015	42
Tabela 4.9: Pregled pritožbenih postopkov po pritožbenih razlogih v obdobju 2013–2015	42
Tabela 4.10: Ukrepi zoper policiste ob utemeljeni pritožbi v obdobju 2001–2003	42
Tabela 4.11: Ukrepi zoper policiste ob utemeljeni pritožbi v obdobju 2009–2012	43
Tabela 4.12: Ukrepi zoper policiste – osumljene storitve kaznivega dejanja, v obdobju 2000–2007	47
Tabela 4.13: Ukrepi zoper policiste – osumljeni storitve kaznivega dejanja, v obdobju 2009–2015	47
Tabela 4.14: Disciplinski ukrepi zoper policiste v obdobju 1997–2004	48
Tabela 4.15: Disciplinski ukrepi zoper policiste v obdobju 2012–2015	48
Tabela 4.16: Pregled postopkov zoper uradne osebe v obdobju 2008–2011	56
Tabela 5.1: Pregled pravne pomoči policistom v obdobju 2010–2015	68
Graf 4.1: Število pritožb zoper delo policistov po letih v obdobju 2000–2015	36
Graf 4.2: Število utemeljenih pritožb zoper delo policistov v obdobju 2000–2015	37
Graf 4.3: Nadzori v policiji	45
Graf 4.4: Število kaznivih dejanj, osumljeni policisti v obdobju 1997–2007	46

1 UVOD

V diplomskem delu sem se osredotočil na pravice občana in policista v policijskem postopku. Zakonodaja v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) policistu daje pooblastila za poseganje v pravice posameznika pod določenimi pogoji in hkrati varuje pravice občana. V praksi se pogosto sprašujemo, ali so te pravice varovane ustrezno in učinkovito. Prav tako se srečujemo z zakonskimi spremembami in dopolnitvami policijskih pooblastil, ko zakonodajalec ugotavlja, da so pooblastila pomanjkljiva in jih je treba posodobiti. Ob tem smo deležni stalnih pritiskov javnosti, ki se naravno upira premočnem nadzoru nad osebno svobodo in hkrati pričakuje odločnost policije pri uresničevanju pravice do varnosti. Prav zato je treba ves čas skrbeti, da je vzpostavljena uravnoteženost med poseganjem v pravico posameznika in varstvom njegovih pravic. V diplomskem delu želim pregledati, kako se oblikujejo policijska pooblastila ter oceniti, ali je nadzor nad izvajanjem policijskih pooblastil ustrezen in učinkovit.

Ker sem že vrsto let zaposlen v policiji in sem v tem času opravljal operativne ter vodstvene naloge, zadnjih osem let pa se ukvarjam z zaščito pravic policistov kot sindikalni funkcionar, me poleg prej navedenega zanima, ali je zagotovljeno tudi ustrezno varstvo pravic policista, ko se znajde v položaju možnega kršitelja, osumljenca ali storilca kaznivega dejanja, še posebej, ko izvaja policijske naloge oziroma policijska pooblastila.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet preučevanja in cilji naloge

Predmet preučevanja diplomskega dela so pravice občana in policista v povezavi z izvajanjem policijskih pooblastil. Glavni cilj diplomskega dela je prikazati oblike nadzora spoštovanja človekovih pravic občanov v postopkih policije, ukrepe za zaščito pravic policista, analizirati pooblastila policije in postopke ter ugotoviti učinkovitost uveljavljene prakse.

2.2 Hipotetični okvir naloge

Pri spremljanju policijskih postopkov in pregledu literature s področja zagotavljanja človekovih pravic občana v policijskih postopkih si postavljam vprašanje:

»Ali je nadzor nad spoštovanjem pravic občana in policista v postopkih policije ustrezen ter učinkovit?«

Pri tem postavljam naslednje hipoteze:

1. Nadzor spoštovanja človekovih pravic v policijskih postopkih je dovolj urejen z notranjimi, zunanjimi in mednarodnimi oblikami nadzora, ki so določene ali omogočene s pravnimi predpisi.
2. Pravice policista v zadostni meri ščitijo pravni predpisi, delodajalec in sindikat, katerega član je.
3. Zaradi neposrednega odločanja policista v postopku in takojšnje izvedbe policijskih ukrepov je nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic občanov usmerjen predvsem na preverjanje izvajanja pooblastil z oceno strokovnosti in zakonitosti ter na podlagi podanih ovadb ali pritožb oseb, zoper katere so bila uporabljena policijska pooblastila.

2.3 Metodološki pristop in struktura naloge

V diplomski nalogi je uporabljena različna metodologija. Z metodo analize primarnih virov so bila pregledana pooblastila policistov v postopkih, možnosti varovanja človekovih pravic občanov in pravne ter druge oblike zaščite pravic policistov. Z analizo sekundarnih virov je bila pregledana znana literatura in spoznanja. Uporabljeni sta bili tudi metodi dedukcije, pri kateri so me vodila lastna izkustva, in metoda indukcije. Pri preverjanju postopkov policistov sem se glede na možnosti oprl na empirične podatke. Dodatno so mi bili v pomoč tudi intervjuji z osebami, ki se v različnih organih oziroma institucijah srečujejo z nadzorom nad izvajanjem policijskih pooblastil, varovanjem človekovih pravic občanov ali zaščito pravic policistov.

Opravil sem intervju z g. dr. Vinkom Gorenakom, poslancem Državnega zbora Republike Slovenije, pisni intervju z ga. mag. Tatjano Bobnar, namestnico generalnega

direktorja policije, g. Zoranom Petrovićem, predsednikom Sindikata policistov Slovenije, in g. Ivanom Šelihom, namestnikom Varuha človekovih pravic.

Pri zbiranju podatkov sem naletel le na težave pri pridobivanju podatkov državnega tožilstva z namenom priprave statističnih podatkov o predkazenskih, kazenskih in sodnih postopkih v zadevah, ko so bile obravnavane osebe s policijskimi pooblastili kot osumljenci ali storilci kaznivih dejanj in ko so bili osebe s policijskimi pooblastili oškodovanci. Posebej sem se želel informirati o delu Oddelka za preiskovanje in pregon uradnih oseb s posebnimi pooblastili, Specializiranega državnega tožilstva RS, vendar sem bil zavržen z obrazložitvijo, da teh podatkov elektronsko ne obdelujejo oziroma ne vodijo nobene evidence.

V nalogi sem najprej predstavil pooblastila policistov, s katerimi se posega v človekove pravice in temeljne svoboščine državljanov. Obenem sem se dotaknil literature in lastnih spoznanj. V nadaljevanju sem opisal možnosti notranjega, zunanjega in mednarodnega nadzora spoštovanja pravic občanov, pri čemer ima največjo vlogo pritožbeni postopek zoper delo policista, ko naj bi bile kršene človekove pravice državljana. Na podlagi pridobljenih empiričnih podatkov sem zaradi ugotovljenih kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin pripravil pregled kršitev pri delu policije in odgovornosti policistov. V nadaljevanju obravnavam ukrepe delodajalca in sindikatov za zaščito pravic policistov. S sklepom sem poskušal potrditi ali ovreči postavljene hipoteze in podati zaključne ugotovitve.

3 POLICIJSKA POOBLASTILA

Policijska pooblastila so z zakonom določeni ukrepi, ki izhajajo iz mednarodno uveljavljenih standardov, ki policistom omogočajo učinkovito in uspešno opravljanje nalog z obveznostjo spoštovanja mednarodno uveljavljenih standardov človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Poleg tega pa na izvajanje policijskega dela vplivajo tudi uveljavljeni mednarodni moralno-etični standardi, ki določajo pričakovana ravnanja policista v policijskih postopkih in se prenašajo tudi na nacionalno raven. Iz mednarodnih standardov se oblikujejo nacionalni pravni viri.

3.1 Pravni viri sistema policijskih pooblastil

Z Ustavo RS, zakonskimi in podzakonskimi akti so opredeljene pravice in omejitve človekovih pravic, med drugimi tudi poseganje v pravice posameznika, ko se izvajajo policijska pooblastila. S predstavitvijo bistvenih ustavnih in zakonskih določb, ki neposredno ali posredno določajo pristojnosti policije, sem v nadaljevanju opredelil temelje policijskih pooblastil. Poleg pregleda policijskih pooblastil sem preveril, kako se ta oblikujejo, da bi lahko v nadaljevanju ocenjeval, ali je nadzor nad izvajanjem policijskih pooblastil ustrezen in učinkovit ter ali je zagotovljeno ustrezno varstvo pravic.

3.1.1 Ustava Republike Slovenije

Ustava RS zagotavlja vsakomur enake človekove pravice in temeljne svoboščine, da smo vsi pred zakonom enaki. Z zakonom je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki ji določa ustava. Zagotovljeno je tudi sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kakor tudi pravica do odprave posledic njihove kršitve (Ustava Republike Slovenije, 15. čl.).

Prav tako ima vsakdo pravico do svobode. Prostost se mu sme vzeti le v primerih in po postopkih, ki ga določa zakon. Posameznik, ki mu je odvzeta prostost, mora biti v

materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, obveščen o razlogih za odvzem prostosti, kar mu mora biti v najkrajšem možnem času sporočeno tudi pisno. Ob odvzemu prostosti mora biti poučen, da ni dolžan ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki ga izbere po svoji volji in da je pristojni organ na njegovo zahtevo dolžan obveščati o odvzemu prostosti njegove bližnje (Ustava Republike Slovenije, 19. čl.).

Da se lahko uresničujejo splošne pravice občanov, je treba pravice posameznika v določenih primerih omejiti. Pri uveljavljanju pravic namreč prihaja do nasprotij med pravico posameznika in javnim interesom oziroma tretjim, zato ustava pod določenimi pogoji dopušča omejevanje pravic in temeljnih svoboščin, vendar je to omejevanje treba zakonsko določiti. Z zakonom se določi pristojnosti državnih organov, ki najpogosteje posegajo v pravice posameznika. Če so omejitve jasno in določno opredeljene, se osebam zagotavlja predvidljivost ravnanja državnih organov. Tako mora imeti tudi policija, ko gre za uresničevanje pravice do varnosti in izvajanje ukrepov zagotavljanja javne varnosti, zelo jasno opredeljene pristojnosti kdaj, v kakšni meri in na kakšen način lahko poseže v pravice občana. Če so pristojnosti jasne, se lahko uporabo pooblastil učinkovito nadzoruje, prepreči njihovo zlorabo in ni mogoče prepustiti državnemu organu ali neposrednemu izvajalcu javne varnosti, da si sam razlaga pooblastila. Zaradi zakonskega omejevanja pravic mora država vzdrževati uravnoteženost z zagotavljanjem zakonskega varstva pravic (Kovač 2014, 4–6).

Za izvajanje policijskih pooblastil je zelo pomembno tudi spoštovanje določbe 21. člena (varstvo človekove osebnosti in dostojanstva), ki določa, da je zagotovljeno spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih, prav tako pa med odvzemu prostosti in izvrševanjem kazni. Prepovedano je tudi vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je prostost kakorkoli omejena, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav (Ustava Republike Slovenije, 21. čl.).

Vsakomur je zagotovljeno enako varstvo pravic tudi v postopkih policije, ko se odloča o pravicah posameznika, dolžnostih in pravnih interesih in pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločitvam, s katerimi se odloča o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih (Ustava Republike Slovenije, 22. čl.). Zagotavlja se tudi pravica do povračila škode, ki jo s svojim protipravnim ravnanjem stori policist ali policija kot

organ (Ustava Republike Slovenije, 26. čl.). Ustava RS določa, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, pravico do zasebnosti in osebnostnih pravic, da je stanovanje nedotakljivo in postavlja pogoje, pod katerimi uradna oseba sme vstopiti v tuje stanovanje, tajnosti pisem in drugih občil in varstvo osebnih podatkov (Ustava Republike Slovenije, 34.–38. čl.).

Določbe Ustave RS napotujejo na zakone, s katerim se natančneje opredeli pogoje, pod katerimi se lahko poseže v človekove pravice oziroma se jih omeji, hkrati pa tudi zagotovi varstvo človekovih pravic.

3.1.2 Zakonski in podzakonski akti

»Vsako policijsko pooblastilo pomeni določen poseg v človekove pravice, zato se lahko uporabi le pod pogoji, ki so določeni v zakonu, in na način, ki je opredeljen v zakonu ali v podzakonskem predpisu« (Policija 2016a).

Policijska pooblastila so uzakonjena v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije, Zakonu o kazenskem postopku, Zakonu o prekrških, Zakonu o pravilih cestnega prometa, Zakonu o nadzoru državne meje in drugih zakonih.

Na podlagi Zakona o nalogah in pooblastilih policije, ki daje policistom splošna policijska pooblastila, smejo policisti pri opravljanju policijskih nalog (Zakona o nalogah in pooblastilih policije, čl. 33):

- *zbirati obvestila, vabiti, opozarjati, ukazovati,*
- *ugotavljati identiteto oseb in izvajati identifikacijski postopek,*
- *iskati osebe,*
- *izvajati prikrito evidentiranje in namensko kontrolo,*
- *izvajati prepoznavo oseb po fotografijah, izdelovati fotorobote,*
- *izvajati poligrafski postopek,*
- *postavljati cestne zapore z blokadnimi točkami,*
- *uporabljati tuja prevozna sredstva, sredstva za zveze ali druga sredstva,*
- *opravljati varnostne preglede in opravljati preglede oseb,*
- *vstopati v tuja stanovanja in v druge prostore,*

- *zasegati predmete,*
- *opravljati protiteroristične preglede,*
- *začasno omejevati gibanje oseb in privedi osebe v prostore policije ali drugega organa,*
- *prepovedati približevanje določeni osebi, kraju ali območju,*
- *prepovedati udeležbo na športnih prireditvah,*
- *prekiniti potovanje,*
- *pridržati osebe,*
- *uporabljati prisilna sredstva,*
- *varnostno preverjati osebe,*
- *izvajati akreditacijski postopek,*
- *izvajati policijska pooblastila na vodah,*
- *zbirati in obdelovati podatke,*
- *izvajati druga policijska pooblastila, določena v zakonih.*

Vsa pooblastila so torej v zakonu natančno opredeljena pod kakšnimi pogoji in kako se lahko izvajajo, prav tako so ob pooblastilih opredeljene pravice oseb zoper katere se pooblastila uporabljajo. Določene pravice oseb v policijskih postopkih so varovane s posebnimi določbami. Tako je posebej opredeljeno načelo spoštovanja človekove osebnosti in dostojanstva, načelo enake obravnave, načelo zakonitosti in načelo sorazmernosti (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 13–16). Namen teh določb je zagotoviti humano in dostojno ravnanje policistov z osebami v policijskih postopkih, s čimer se sledi Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) ter varuje človekove pravice in temeljne svoboščine pri izvajanju policijskih pooblastil. Prepoved diskriminacije v policijskem delu je absolutna, saj policisti ne smejo diskriminirati oseb na podlagi njihovih osebnih okoliščin.

Poleg poseganja v svobodo posameznika je zagotovo najbolj občutljivo policijsko pooblastilo uporaba prisilnih sredstev. Policist lahko pod določenimi pogoji uporabi sredstva za vklepanje in vezanje, telesno silo, plinski razpršilec, palico, službenega psa, sredstva za prisilno ustavljanje prevoznih sredstev, konjenico, posebna motorna vozila, vodni curek, plinska sredstva in druga, z zakonom določena sredstva za pasivizacijo ter strelno orožje. Za opravljanje policijskih nalog smejo policisti uporabljati samo prisilna sredstva, ki so določena s tem zakonom in na način, ki je predpisan s tem zakonom.

Prisilna sredstva morajo biti tipizirana. (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 73–74).

Pravilnik o policijskih pooblastilih ureja način izvajanja policijskih pooblastil, ki so določena v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije in drugih zakonih, ko policistom nalagajo ista pooblastila. Natančneje je opredeljeno zbiranje obvestil, vabljenje, opozorilo in ukaz, ugotavljanje identitete, fotografiranje, iskanje oseb, prepoznavanje oseb po fotografijah, objava fotorobota, poligrafski postopek, cestna zapora z blokadno točko, uporabo tujega prevoznega sredstva, sredstva za zvezo ali drugega sredstva, varnostni pregled, pregled osebe, vstop v tuje stanovanje in druge prostore, zavarovanje prostorov, zaseg predmetov, protiteroristični pregled, motenje radiofrekvenčnega spektra, začasna omejitev gibanja, ravnanje z odvzetimi predmeti, prepoved udeležbe na športnih prireditvah, prekinitev potovanja in pridržanje. Prav tako je natančneje določena uporaba prisilnih sredstev (Pravilnik o policijskih pooblastilih, čl. 2–55).

Zakon o kazenskem postopku določa pooblastila policistov pri preiskovanju kaznivih dejanj. Policist sme zbirati obvestila, opraviti pregled prevoznih sredstev, potnikov in prtljage, za nujno potreben čas omejiti gibanje na določenem prostoru, ugotavljati istovetnost oseb in predmetov, razpisati iskanje stvari in oseb, opraviti pregled določenih objektov in prostorov pravnih oseb, vabiti ali prisilno privedi osebe, zaslišati osumljenca kaznivega dejanja, napotiti osebe, ki jih najde na kraju kaznivega dejanja k preiskovalnemu sodniku ali jih zadržati do njegovega prihoda. Prav tako sme fotografirati osebo, za katero se sumi, da je storila kaznivo dejanje in jo objaviti, če bi bilo to potrebno za uspešno izvedbo postopka. Ko je potrebno, sme vzeti prstne odtise in bris ustne sluznice takšne osebe. Če je treba ugotoviti, čigavi so prstni odtisi ali biološke sledi, sme policist jemati prstne odtise in brise ustne sluznice tudi drugih oseb. Pod določenimi pogoji policisti opravljajo tudi tajno opazovanje (na predlog policije s pisno odredbo dovoli izvajanje pooblastila državni tožilec oziroma preiskovalni sodnik) in pridobivajo podatke o prometu v elektronskem komunikacijskem omrežju. Če so podani razlogi za pripor, sme policist odvzeti prostost in osebo privedi k preiskovalnemu sodniku. Prav tako sme posamezniku odvzeti prostost in ga pridržati, če so podani utemeljeni razlogi za sum, da je storil kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti zaradi ugotovitve istovetnosti, preverjanja alibija, zbiranja obvestil in dokaznih predmetov in so ob tem podani priporni razlogi oziroma je upravičena

bojazen, da bo ta oseba uničila sledove kaznivega dejanja (Zakon o kazenskem postopku, čl. 148–157). Policisti smejo tudi v določenih primerih brez odredbe sodišča vstopiti v stanovanje in druge prostore ter opraviti preiskavo, policist pa sme opraviti tudi zaseg predmetov (Zakon o kazenskem postopku, čl. 218–220).

Zakon o prekrških določa pooblastila policistov pri obravnavanju storilcev prekrškov. Tako policist lahko odredi pridržanje osebe, ki je pod vplivom alkohola in drugih psihoaktivnih snovi. Prav tako lahko privede osebo, ki je bila zalotena pri prekršku in jo pod določenimi pogoji pridrži (Zakonu o prekrških, čl. 109–110). Za izvajanje policijskih ukrepov pri obravnavanju storilcev prekrškov lahko policist smiselno uporablja pooblastila, ki mu jih daje zakon, ki določa postopke v kazenskem postopku (Zakonu o prekrških, čl. 67).

Na podlagi Zakona o pravilih cestnega prometa policisti nadzirajo in urejajo promet na javnih cestah in nekategoriziranih cestah, ki se uporabljajo za cestni promet, nadzirajo stanje in prevoznost teh cest, vozila, tovor v in na vozilih, voznike in druge udeležence cestnega prometa. Pri tem izvajajo pooblastila, določena z mednarodnimi pogodbami in zakonskimi ter podzakonskimi predpisi, ki se nanašajo na varnost cestnega prometa (Zakon o pravilih cestnega prometa, čl. 13). Policist lahko vozniku v cestnem prometu prepove nadaljnjo vožnjo in začasno odvzame vozniško dovoljenje. Ob hujšem prekršku kršitelja povratnika lahko zaseže tudi motorno vozilo, s katerim je bil storjen prekršek, ali pridrži voznika motornega vozila (Zakon o pravilih cestnega prometa, čl. 21–24).

Zakonu o nadzoru državne meje določa, da imajo za opravljanje nalog nadzora državne meje policisti pooblastila iz tega zakona in pooblastila, ki jih predpisujejo drugi zakoni, ter pooblastila, ki izhajajo iz pravnega reda Evropske unije (Zakonik o schengenskih mejah) (Zakon o nadzoru državne meje, čl. 5). Policist, ki opravlja mejno kontrolo, sme (Zakon o nadzoru državne meje, čl. 28):

- *zahtevati predložitve veljavnih dokumentov, ki so potrebni za prestop državne meje za osebe in predmete;*
- *vnesti v dokumente za prestop državne meje podatke o okoliščinah vstopa ali izstopa iz države;*
- *opraviti kontrolo potnikov, kontrolo prevoznega sredstva in kontrolo stvari, ki jih ima oseba s seboj;*

- *zadržati osebo za nujno potreben čas, vendar največ za 48 ur.*

Policist sme tudi v okviru izravnalnih ukrepov v notranjosti države opraviti kontrolo osebe, njenega prevoznega sredstva in stvari, ki jih ima oseba pri sebi ali pod svojim nadzorom (Zakon o nadzoru državne meje, čl. 35–35b):

- *če obstaja sum, da ima oseba pri sebi ali v prevoznem sredstvu prepovedane predmete ali stvari;*
- *če obstaja sum, da ima oseba pri sebi ponarejene listine;*
- *če obstaja sum, da se v prevoznem sredstvu skrivajo druge osebe.*

S Pravilnikom o izvajanju Zakona o nadzoru državne meje je izvajanje pooblastil pri opravljanju mejne kontrole še natančneje določeno.

3.2 Moralno-etični standardi policije

Ravnanje pripadnika določenega poklica v skladu z normami poklicne etike omogoča in povečuje zaupanje ljudi v strokovno in nepristransko, lahko rečemo profesionalno izvajanje poklica in s tem ugled, ki si ga pridobijo posamezni izvajalci in poklic kot celota. V nekaterih poklicih (sodniki, zdravniki) je moralna zaveza spoštovanja poklicne etike na tako visoki ravni, da pripadniki tega poklica pred začetkom njegovega opravljanja podajo svečano izjavo o spoštovanju norm poklicne etike.

(Harris in drugi v Gregurec 2010)

Po opravljenem izpitu iz pooblastil mora policist dati prisego pred generalnim direktorjem policije:

»Slovesno prisegam, da bom pri izvajanju nalog policije vestno, odgovorno, humano in zakonito izpolnjeval svoje naloge ter spoštoval človekove pravice in temeljne svoboščine.«.

To prisego dajo tudi pomožni policisti (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 59).

3.2.1 Evropski kodeks policijske etike

Evropski kodeks policijske etike je sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope v letu 2001. Predstavlja okvir priporočil organiziranja in delovanja policijske organizacije v sodobni demokratični družbi. To je prvi dokument v Evropi, ki opredeljuje enoten okvir delovanja in organiziranja policije. Ko policija spoštuje človekovo dostojanstvo in temeljne pravice in svoboščine, kot so zapisane v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP), tako pri obravnavi storilcev kot tudi pri zaščiti žrtev kaznivih dejanj, se krepi zaupanje javnosti v delo policije. Kodeks daje priporočila o ciljih policije, pravne podlage policije v pravni državi, razmerjih med policijo in kazensko pravnim sistemom, organizacijsko struktura policije, smernice za policijsko posredovanje, odgovornost in nadzor nad policijo ter mednarodno policijsko sodelovanje. Med cilji policije najdemo tudi varstvo in spoštovanje posameznikovih temeljnih pravic in svoboščin. Največji del vsebine kodeksa zavzemajo smernice za policijsko delo, ki definirajo policijska pooblastila. Vsak člen kodeksa je opremljen s komentarjem. Poseben pomen daje usposabljanju in izobraževanju policije ter sistemu kadrovanja policistov. Kodeks ščiti tudi pravice uslužbencev policije, ki imajo pravico do enake državljske in politične pravice kot ostali državljani. Te pravice se lahko omejijo le, če je to potrebno za izvajanje policijskih nalog in je v skladu z zakonskimi predpisi in Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (EKČP). Policijski uslužbenci v največji možni meri uživajo ekonomske in socialne pravice ter imajo pravico do organiziranja in sodelovanja v predstavniških organizacijah. Prav tako imajo pravico do ustreznih nadomestil in socialne varnosti. Posebna narava policijskega dela pa prinaša tudi pravico do posebnih zdravstvenih in varnostnih ukrepov. Disciplinske postopke, ki se uvedejo zoper policijske uslužbenke, vodi neodvisen organ ali sodišče. Državni organi so dolžni nuditi podporo policijskim uslužbencem v zvezi z opravljanjem policijskih nalog tudi, ko so deležni neutemeljenih obtožb (Svet Evrope 2003).

3.2.2 Kodeks policijske etike

Na podlagi Evropskega kodeksa policijske etike je tudi v slovenski policiji zaživela ideja, da bi imeli slovenski policisti svoj kodeks.

Predlog Kodeksa policijske etike je pred sprejetjem obravnavala notranja javnost policije v sodelovanju s Policijskim sindikatom Slovenije. Veljati je začel 9. oktobra 2008, ko je bil objavljen. Kodeks policijske etike naj bi izražal voljo in željo vseh slovenskih policistov po zakonitem, strokovnem, pravičnem, vljudnem in korektnem delu ter človeškem ravnanju. Policisti se s tem zavezujejo k varovanju in spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Dodatno se v njem izpostavlja, da policisti pri zakonitem poseganju v človekove pravice in svoboščine spoštujejo tudi človekovo osebnost in dostojanstvo, ki se varuje s preprečevanjem kakršnegakoli nasilja, nečloveškega ravnanja in drugih dejanj, ki bi bila lahko ponižujoča za ljudi. Kodeks opredeljuje temeljna načela, ki zajemajo spoštovanje enakosti pred zakonom, varovanje ugleda, nepodkupljivost, javnost dela, profesionalnost, strokovnost, neodvisnost, varovanja poklicne tajnosti in medsebojnih odnosov. Etični kodeks sprejme in spreminja reprezentativni sindikat policistov s soglasjem generalnega direktorja policije, vendar lahko spremembe predlagata tako reprezentativni sindikat kot tudi generalni direktor policije (Kodeks policijske etike). Postavlja se vprašanje, ali so policisti dejansko ta kodeks vzeli tudi za svojega. Zapis vsebine postavlja zelo visok nivo moralnih in etičnih standardov, ki so bolj pisani na kožo delodajalca kot v korist policista. Policistu Kodeks policijske etike prinaša predvsem obveznosti njegovega ravnanja, medtem ko ne ščiti neposredno tudi njegovih pravic (npr. da je pravica do varnega opravljanja nevarnega dela človekova pravica vsakega policista). Kodeks policijske etike naj bi bil kodeks vseh policistov, vendar se iz navedenih razlogov in možnosti njegovega spreminjanja prej postavlja dvom, ali so bile vsebine kodeksa policistom vsiljene. Po veljavni določbi ga ni mogoče spremeniti brez soglasja generalnega direktorja policije – kar v praksi ne zagotavlja vsebine po meri večine policistov.

V praksi tudi ni ustanovljeno neko častno razsodišče, ki bi obravnavalo primere kršenja policijskega kodeksa in pred notranjo javnostjo tudi izpostavilo nečastna, moralno sporna ali neetična ravnanja policistov. Žal pa se pogosto zlorablja Kodeks policijske etike v disciplinskih postopkih zoper policiste, ko se delodajalec sklicuje prav na ravnanje v nasprotju s Policijskim etičnim kodeksom, da bi podkrepil kršitev iz delovnega razmerja. Policisti iz tega razloga prej razumejo, da je Kodeks policijske etike le eno izmed orodij delodajalca za discipliniranje zaposlenih.

Zanimivo je, da je generalni direktor policije v letu 2011 ustanovil Odbor za integriteto in etiko v policiji, ki deluje kot posvetovalno telo generalnega direktorja policije. Namenjen je sistematičnemu preučevanju strateških predlogov, novosti, vprašanj in dilem s področja integritete ter etike. Odbor sestavljajo vodstveni uslužbenci in predstavniki strokovnih služb policije (Policija). V odboru ni niti enega predstavnika policistov hierarhično najnižjega nivoja ali predstavnika reprezentativnih sindikatov.

4 NADZOR NAD IZVAJANJEM POLICIJSKIH POOBLASTIL

4.1 Pritožbe zoper delo policistov

»Pritožbeni postopek je mogoče razumeti kot državljanski nadzor nad policijo, kot obliko zunanjega nadzora nad policijo predvsem v procesu oziroma obliki sodelovanja javnosti pri reševanju pritožb.« (Bobnar 2012).

4.1.1 Razvoj pritožbenega postopka v Republiki Sloveniji

Pritožbeni postopek se je skozi zgodovino Slovenije v smislu pritožbenih razlogov, poteka postopka in odločanja o utemeljenosti pritožbe zelo spreminjal. Zakon o notranjih zadevah, ki je bil v veljavi od leta 1980 do 1998, je o pritožbenem postopku govoril zelo splošno in posamezniku omogočal, da se lahko pritoži, kadar je menil, da je delavec organa ukrenil nekaj, za kar ni imel podlage v zakonu. Tako so bile pritožbe zaradi kršenja človekovih pravic v policijskih postopkih popolnoma izenačene z drugimi pritožbami (Smolej 2012).

Ob vzpostavitvi demokratične državne ureditve se je začel bistveno spreminjati tudi odnos občanov do policije, ki so se v policijskih postopkih odločneje začeli sklicevati na človekove pravice in svoboščine. Zaradi pritiska javnosti po nadzoru dela policistov in splošne kritičnosti do »policijske države« je bilo treba vzpostaviti učinkovitejši

pritožbeni sistem, v katerem bi imel občan trdnejša zagotovila, da je vzpostavljeno varstvo njegovih človekovih pravic v vseh policijskih postopkih.

Na podlagi veljavnega zakona leta 1992 je zato izšlo Navodilo za reševanje pritožb zoper pooblaščenke uradne osebe organov za notranje zadeve, ki je določilo, da se na prvi stopnji pritožbe rešujejo v uradih načelnikov uprave za notranje zadeve, za reorganizacijo policije pa je bil ustanovljen urad za pritožbe in notranjo zaščito, ki je pritožbe reševal na drugi stopnji, ampak le v primeru pritožbe zoper odločitev na prvi stopnji (Smolej 2012).

V mladi demokratični državi, ki se je komaj osamosvojila, so se tudi policijski postopki začeli spreminjati. Ker se je med mnogimi občani začelo pojavljati zmotno prepričanje, da v svobodni demokratični državi policisti ne smejo posegati v osebno svobodo posameznika in je omejevati, so policijski postopki postali vse bolj zahtevni. Kar naenkrat se je zahtevalo več znanja od policistov o pogojih uporabe policijskih pooblastil in spoštovanju človekovih pravic v policijskih postopkih, še posebej pri uporabi prisilnih sredstev. Kar je bilo do tedaj v praksi nekaj običajnega, je moralo preko noči v pozabo. Če je izkušen policist zdaj v postopku uporabil stare vzgojne prijeme, ki niso imeli zakonske podlage, vendar jih je leta in leta pred tem družba popolnoma sprejemala, se je lahko znašel v hudih težavah. Nadrejeni, ki ga je še ne dolgo nazaj znal poučiti, kako se tem zadevam streže, ga je zdaj klical na odgovornost in mu grozil z disciplinskim postopkom ali izgubo službe. Policisti so bili upravičeno zmedeni, saj so bili v starem sistemu drugače vzgojeni. Policija (najprej še milica) je začela celo sama pozivati javnost, da se naj občan, ki meni, da so mu bile kršene pravice, pritoži. Policisti so tako zelo hitro izgubili avtoriteto »nedotakljivih« državnih uslužbencev, ki jim jo je pripisovala družba prejšnjega političnega sistema. Da bi se vzpostavil učinkovit sistem nadzora nad uporabo policijskih pooblastil, ni bilo dovolj osveščanje občanov o njihovih človekovih pravicah in možnosti pritožbe, ampak je bilo treba tudi takratnega policista poučiti o vlogi človekovih pravic in spoštovanju teh pri njegovem delu.

Po veljavnem navodilu se je v pritožbenem postopku obravnavala vsaka zaznana nepravilnost policije, tudi če je bila zaznana le preko sredstev javnega obveščanja, in ne glede na to, če oseba tega ni želela (Marinkovič v Smolej 2012). Temu navodilu je v

letu 1997 sledilo Navodilo o spremembah in dopolnitvah Navodila za reševanje pritožb zoper pooblašcene uradne osebe organov za notranje zadeve, ki je nekoliko izboljšalo položaj policista. Po novem so v postopku preverjanja pritožbe zoper policista potekali uradni razgovori, policist je bil obveščen, kako se je postopek zaključil in je imel možnost podaje ugovora na odločitev. Če iz pritožbe ni bilo mogoče ugotoviti kršitve policista, se je lahko zavrgla (Smolej 2012).

Spremembe v pritožbenem postopku so prišle šele v letu 1998 z Zakonom o policiji. Določba 28. člena je omogočala posamezniku, ki je menil, da so mu bile s policistovim dejanjem ali opustitvijo dejanja kršene pravice ali svoboščine, da se pritoži v tridesetih dneh. Policija je morala odgovoriti na pritožbo v tridesetih dneh. Pri reševanju pritožbe so sodelovali tudi predstavniki javnosti in sindikata. Način reševanja in postopek je predpisal minister (Zakon o policiji, čl. 28).

Po novem navodilu so pritožbe preverjali pooblašcenci direktorjev policijskih uprav oziroma na državni ravni pooblašcenci generalnega direktorja policije. Senat je štel tri člane. Predsednik senata je bil generalni direktor policije oziroma direktor policijske uprave ali njun pooblaščenec. Predstavnik sindikata je imenoval Policijski sindikat Slovenije, predstavnika javnosti na ravni policijske uprave direktor policijske uprave na predlog lokalnih skupnosti z območja policijske uprave, predstavnika javnosti na ravni države pa je na predlog društev strokovne javnosti imenoval generalni direktor policije. Pritožbe ni smel preverjati pooblaščenec, če je bil neposredno povezan s policistom, spornim dejanjem ali opustitvijo dejanja, ali pritožnikom. Izločitev pooblaščenca je lahko predlagal tudi pritožnik ali policist (Navodilo za reševanje pritožb, čl. 2–3).

Reševanje pritožb je zdaj zajemalo predvsem preverjanje zveze med domnevno kršitvijo človekovih pravic in policistovo storitvijo ali opustitvijo. Pooblašcenci, ki so preverjali pritožbe, so bili najpogosteje na seji senata tudi poročevalci. Pri preverjanju pritožbenih razlogov so za razjasnitev vseh okoliščin opravili razgovore z vsemi vpletenimi preverjali vso dokumentacijo v zvezi z dogodkom in izvajali preiskovalna dejanja. Njihove zaključke so zbrali v poročilo in ga posredovali predsedniku senata, ki je nato na seji senata odločal o utemeljenosti pritožbe (Smolej 2012).

Novela Zakona o policiji je leta 2003 korenito posegla v sistem pritožbenega postopka. Posameznik, ki je menil, da so mu bile s policistovim dejanjem ali opustitvijo dejanja kršene pravice ali svoboščine, se je še vedno lahko pritožil v tridesetih dneh od trenutka, ko je izvedel za kršitev, vendar na policijo ali Ministrstvo za notranje zadeve. Vsako pritožbo je moral najprej preveriti vodja organizacijske enote, v kateri je bil zaposlen policist, na katerega se je pritožba nanašala, lahko pa je pooblastil tudi drugega policista. Nato je moral v petnajstih dneh zaključiti postopek tako, da je preveril pritožbo in z ugotovitvami seznanil pritožnika. Če se je pritožnik strinjal z ugotovitvami, se je postopek reševanja pritožbe lahko zaključil. V primeru, da se pritožnik ni odzval vabilu na razgovor, se ni strinjal ali ni soglašal z ugotovitvami vodje organizacijske enote policije, ali ko je iz pritožbe izhajal sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, je moral vodja organizacijske enote policije pritožbo z vsemi zbranimi dokumenti takoj odstopiti ministrstvu za notranje zadeve, ki je nato vodilo nadaljnji postopek reševanja pritožbe. Reševanje pritožbe na ministrstvu je nadaljeval senat, sestavljen iz pooblaščenca ministra in dveh predstavnikov javnosti. Predstavnike javnosti na regionalni ravni je na predlog lokalnih skupnosti z območja posamezne policijske uprave imenoval in razrešil minister. Predstavnike javnosti, ki so sodelovali pri reševanju pritožb nad delom delavcev policije na generalni policijski upravi, je na predlog organizacij civilne družbe, organizacij strokovne javnosti in nevladnih organizacij imenoval in razrešil minister. Predstavniki javnosti se bili imenovani z mandatom štirih let z možnostjo ponovnega imenovanja. Postopek reševanja pritožbe na ministrstvu se je zaključil z odgovorom pritožniku, ki mu je moral biti posredovan v tridesetih dneh od zaključka postopka pri vodji organizacijske enote policije. S tem je bil pritožbeni postopek zaključen. Ne glede na to je lahko pritožnik imel na razpolago še vsa pravna in druga sredstva za varstvo njegovih pravic in svoboščin (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji, čl. 15).

Občan, ki se je pritožil nad delom policista, ker je menil, da mu je ta v policijskem postopku kršil človekove pravice in se ni strinjal z ugotovitvami vodje policijske enote v tako imenovanem pomiritvenem postopku ali se tega niti ni udeležil, je imel zdaj prvič v pritožbenem postopku zagotovljeno varstvo človekovih pravic z večinskim odločanjem zunanje javnosti.

Minister za notranje zadeve je v skladu z zakonom izdal pravilnik, s katerim je natančneje določil izvajanje spremenjenih določb o pritožbenem postopku. Če je bila pritožba nepopolna ali nerazumljiva, je vodja organizacijske enote oziroma pooblaščenec ministra lahko od pritožnika zahteval, da se pritožba popravi ali dopolni v treh dneh. Če pritožnik tega ni upošteval, se je pritožba po novem lahko zavrgla (Pravilnik o reševanju pritožb, čl. 9). Pritožba se je lahko zavrgla tudi, če je pritožnik sam odstopil od pritožbe, če je bilo v pritožbenem postopku o isti zadevi že odločeno, če je bilo o vsebini pravnomočno že odločeno pred drugim organom, je bila pritožba vložena prepozna in če je pritožbo vložila neupravičena oseba (Pravilnik o reševanju pritožb, čl. 12).

Nato je bilo z dopolnitvijo pravilnika določeno, da se vsako reševanje pritožbe začne s pomiritvenim postopkom pri vodji policijske enote, ki mora najprej obravnavati in preveriti vse okoliščine, ne glede na to, kje je bila pritožba sprejeta, razen kadar je iz pritožbe izhajalo, da gre za sum storitve kaznivega dejanja. Rok za dopolnitev pritožbe se je spremenil, če je bila nerazumljiva (v pet dni). Če pritožnik te zahteve ne upošteva, je vodja policijske enote po tej spremembi ne zavrže, ampak pripravi predlog o tem in ga pošlje ministrstvu za notranje zadeve. Pomembna novost je bila tudi, da se mora pomiritvenega postopka udeležiti tudi policist, zoper katerega je bila podana pritožba (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb, čl. 2–19).

V letu 2005 je bila opravljena analiza pritožbenih postopkov, v kateri »je bilo ugotovljeno, da se mnogo pritožnikov ni udeleževalo pomiritvenih postopkov. Pojavilo se je vprašanje zainteresiranosti pritožnikov za nadaljevanje reševanja pritožbe in tudi o njeni smotnosti« (Zajc v Smolej 2012). Zaradi pogostih primerov nesodelovanja pritožnika oziroma njegove neaktivnosti v pritožbenem postopku se je z novo spremembo tega pravilnika v letu 2006 določilo, da se pritožbeni postopek zaključi tudi v primeru, ko se pritožnik ne udeleži pomiritvenega postopka pri vodji organizacijske enote in pisno ne sporoči, da s pritožbo želi nadaljevati na seji senata (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb, čl. 1–2).

Pritožbeni postopek se je skozi leta spreminjal predvsem v pritožbenih razlogih in odločanju o utemeljenosti pritožbe. Predvsem zaradi pritiskov nevladnih organizacij je od leta 2003 ta odločitev na strani zunanje javnosti (Smolej 2012).

Ne glede na to, da je bil v razvoju pritožbenega sistema v smislu sodelovanja javnosti oziroma državljanskega odnosa dosežen pozitiven napredek, se je pri spremljanju pritožbenih postopkov še naprej ugotavljalo pomanjkljivosti, ki bi jih bilo treba odpraviti.

Iz prakse so poznani primeri, ko so posamezniki podali pritožbo s ciljem izogniti se predvideni sankciji, pa tudi takšni, ko so se na takšen način poskušali maščevati policistom. Veliko je bilo pritožb, ki so bile podane zgolj zaradi nepoznavanja policijskih pooblastil in posameznih zakonskih določb. Obstajajo primeri, ko je pri postopku dejansko prišlo do kršitev posameznih pravic in svoboščin. V policiji se ravno zaradi tega pritožbenemu postopku namenja veliko pozornosti. Vsak primer posebej se skrbno obravnava po v naprej predpisanih postopkih. Pritožbeni postopek se ocenjuje kot postopek, ki slehernemu državljanu zagotavlja varstvo pravic, poleg pritožbenega postopka mu ostanejo na razpolago še vsa ostala pravna sredstva. Ob tem se policija tudi zaveda, da je pritožbeni sistem potrebno nenehno nadgrajevati in prilagajati spremembam. Prav za proučitev tega je bila s sklepom Vlade RS imenovana medresorska delovna skupina za pripravo normativne podlage za vzpostavitev neodvisnega strokovnega nadzora in enovitega pritožbenega mehanizma nad izvajanjem nalog državnih organov z represivnimi pooblastili. Delovna skupina se je strinjala, da bi morala biti ustanovljena posebna institucija »Državni nadzornik«, ki bi izvajal izredne nadzore in reševal pritožbe zoper organe oziroma pooblašcene uradne osebe organov, ki uporabljajo represivna pooblastila, in sicer zoper policiste, pravosodne policiste, carinike, občinske redarje, vojaške policiste in pripadnike tistega dela Obveščevalno-varnostne službe Ministrstva za obrambo, ki izvajajo policijska pooblastila. Takšen pristop bi zahteval popolno neodvisnost in enotnost izrednega nadzora nad represivnimi organi, popolno centralizacijo reševanja pritožb in enak pristop pri reševanju pritožb v vseh organih, kjer uradne osebe uporabljajo represivna pooblastila. Kljub določenim argumentom za ustanovitev takega organa Vlade RS take odločitve ni sprejela, zato je bilo več pozornosti področja pritožb usmerjene k prihodnjemu predlogu Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Bobnar 2012).

4.1.2 Pritožbeni postopki v drugih evropskih državah

Posamezne države imajo različno urejen pritožbeni postopek na uporabo policijskih pooblastil. Pri opazovanju sistemov lahko zaznamo, da se zelo razlikujejo med seboj. Na ureditev pritožbenega postopka v posamezni državi zagotovo vpliva razvitost demokracije, povezanost oblasti z lokalno skupnostjo oziroma njena centralizacija ali decentralizacija ter zaupanje ljudi v državo in pravni sistem.

V Španiji pritožbeni postopek zaradi kršenja človekovih pravic ni posebej urejen. Policista, ki je kršil pravice občana v policijskem postopku, se lahko preganja sodno kot osumljenca storitve kaznivega dejanja ali prekrška iz kazenskega zakonika, če pri opravljanju službe ravna diskriminatorno zaradi verskega ali etničnega prepričanja, rase, narodnosti, spola, spolne usmerjenosti, družinskega stanja, bolezni ali invalidnosti in neupravičenega vstopa v stanovanje (Spanish Criminal Code v Smolej 2012) ali po posebnem zakonu o delovni disciplini, če gre za nečloveško, ponižujoče in diskriminatorno obravnavanje pridržanih oseb ali diskriminatorno delovanje glede na raso, narodnost, vero, spol, spolno usmerjenost, osebnostnih ali socialnih okoliščin, kraj rojstva, spolno nadlegovanje, ustrahovanje (Régimen disciplinario del Cuerpo Nacional de Policía v Smolej 2012).

V Italiji nimajo posebnega pritožbenega postopka. Kršitve človekovih pravic, ki jih storijo policisti, se obravnavajo v kazenskem, disciplinskem ali postopku o prekršku. Rešujejo se le pisne pritožbe od znanega pritožnika. Sprejema jih poseben urad za stike z javnostjo v kvesturi. Hujše disciplinske kršitve obravnava kvestor, druge pa vodje posameznih oddelkov in se obravnavajo le v okviru disciplinskega postopka. Državljanom ne odgovarjajo na pritožbe. Če gre za sum kaznivega dejanja, vse aktivnosti vodi javni tožilec (Vlada Republike Slovenije 2012).

V Avstriji pritožbe zoper policiste obravnava poseben oddelek pri notranjem ministrstvu, ki obravnava vse vrste pritožb. Obravnava tudi kazniva dejanja policistov v zvezi s pritožbami in dejanja s področja kršitve službene dolžnosti s področja korupcije, zlorabe službenega položaja, sprejemanje daril, kršitev uradne tajnosti in druga. Oddelek za notranje zadeve je samostojen in ni vezan na navodila drugega organa (Reševanje pritožb zoper policiste v Smolej 2012).

Na Slovaškem pritožbe obravnava Oddelek za nadzor pri Ministrstvu za notranje zadeve, ki obravnava vse pritožbe zoper policiste, ko se pritožnik pritožuje zaradi napačne obravnave v policijskem postopku ali uporabe policijskih pooblastil v nasprotju z zakonom. Oddelek je organizacijsko podrejen ministrstvu, vendar neodvisen od policije (Department of Control and Inspection Service v Smolej 2012).

Na Malti pritožbe zoper delo policistov rešuje komisija za reševanje pritožb. Sestavljajo jo preiskovalci, ki so v komisijo imenovani za dobo dveh let z možnostjo podaljšanja in imajo pooblastila opraviti vsa preiskovalna dejanja. Pritožnik se lahko pritoži na policijo v primeru, da so bila dejanja policije storjena v nasprotju z njegovimi pričakovanji in kadar mu policist s svojimi dejanji povzroči kakršnokoli škodo (Police Act v Smolej 2012).

Na Madžarskem je za reševanje pritožb zoper delo policije pristojen Neodvisni odbor za reševanje pritožb, ki je nastal v letu 2006 na pobudo nevladnih organizacij in predstavlja državljanski nadzor. Naloga odbora je reševanje pritožb zoper policiste, kadar obstaja sum, da so ti kršili človekove pravice s storitvijo ali opustitvijo policijskih pooblastil. Ob reševanju pritožb ugotavlja tudi zakonitost uporabe prisilnih sredstev. Obravnavajo se samo pritožbe na predlog pritožnika. Odbor odloča z večinskim glasovanjem in odločitev skupaj s poročilom pošlje predstojniku policije, ki se mora v petnajstih dneh odločiti, ali bo pritožbo potrdil, delno sprejel ali zavrgel. Policisti za kršitev pravic in svoboščin lahko odgovarjajo disciplinsko, pritožnik pa je lahko deležen tudi denarnega nadomestila (Fodor-Lukács in drugi v Smolej 2012).

Na Finskem pritožbe praviloma rešuje varuh človekovih pravic, ki preveri, s katerimi policijskimi pooblastili je uradna oseba kršila človekove pravice. V postopku preverjanja pritožbe lahko pri preiskavi zaprosi za pomoč policijo. Če zaključi, da je bila pritožba utemeljena, lahko izreče opomin, predlaga sodni postopek ali izreče opozorilo v smislu doslednega spoštovanja človekovih pravic v nadaljnjih postopkih (Complaints to the ombudsman v Smolej 2012).

Na Nizozemskem pritožbe obravnava oddelek za reševanje pritožb, ki ga ima vsaka policijska enota na lokalni ravni. Na regionalni ravni deluje odbor za reševanje pritožb, ki ga sestavljajo predstavniki zunanje javnosti. Če se v postopku reševanja pritožbe med

pritožnikom in policijo ne doseže pomiritev, se pritožba pošlje v reševanje varuhu človekovih pravic. Zoper policiste ni uvedena sankcija, ampak se primer uporabi kot vir dobre prakse (De Nationale ombudsman v Smolej 2012).

V Veliki Britaniji in Walesu imajo uveljavljen pomiritveni postopek, ki obravnava milejše kršitve človekovih pravic. Cilj postopka je, da se doseže pomiritev med pritožnikom in policijo, vendar se mora s takšnim postopkom strinjati pritožnik. Če se zaključi, da je policist kršil pravice pritožnika, kljub temu ne odgovarja in se tudi ne uvede disciplinski postopek. Ko gre za hujše kršitve in sum storitve kaznivega dejanja, pa je za preiskovanje kaznivega dejanja pristojna neodvisna komisija za reševanje pritožb (Independent Police Complaints Commission v Smolej 2012).

S primerjanjem navedenih sistemov lahko ugotovimo, da v Španiji in Italiji nimajo urejenega posebnega pritožbenega sistema, ampak se prijave kršitev rešujejo v okviru rednih kazenskih, prekrškovnih in disciplinskih postopkih. Menim, da ne gre za visoko zaupanje v državo, ampak bolj za posledico centralizirane avtoritete oblasti, ki sama nima potrebe, da bi se bolj približala posamezniku. V Avstriji, Slovaški, Malti in na Nizozemskem imajo poseben pritožbeni sistem, vendar se pritožbe rešujejo znotraj sistema, kjer mora biti prisotno zelo visoko zaupanje v objektivno odločanje pritožbenih organov. Na Madžarskem in Finskem je vzpostavljen državljanski nadzor nad reševanjem pritožb, saj se pritožbe obravnavajo popolnoma neodvisno od policije. Za Finsko takšna ureditev niti ni presenetljiva, saj so skandinavske države demokratično in socialno zelo razvite. Bolj presenetni ureditev na Madžarskem, ki je kot kaže pohitela z modernejšim urejanjem pritožbenega sistema. V Veliki Britaniji in Walesu, kjer na lokalni ravni uporabljajo sistem pomiritvenega postopka, medtem ko se hujše kršitve obravnava neodvisno, se kaže decentraliziranost sistema z usmerjanjem oblasti k ljudem. Zanimivo pri tem je, da postopek reševanja pritožbe ni usmerjen izključno v preverjanje zakonitosti ravnanja policista in iskanje njegove odgovornosti, če je ravnal nepravilno, temveč je cilj pomiritvenega postopka, da se reši konflikt oziroma doseže pomiritev.

Ko primerjamo pritožbeni sistem v Sloveniji s sistemi v navedenih državah lahko ugotovimo, da je v primerjavi z večino držav slovenski sistem moderen in ima elemente pomiritvenega sistema Velike Britanije in Walesa ter tudi elemente sistema

državlanskega nadzora, ki se je uveljavil na Madžarskem. V primeru hude kršitve človekovih pravic se policista – osumljenca storitve kaznivega dejanja, kazensko obravnava v vseh državah. Zelo različna pa je obravnava policista v disciplinskem postopku. Posebej zanimiva sta zato primera Nizozemske ter Velike Britaniji in Walesa, kjer policist disciplinsko ne odgovarja v nobenem primeru.

4.1.3 Postopek reševanja pritožb po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)

»Človekove pravice in temeljne svoboščine se uresničujejo neposredno na podlagi ustave. Po ustaljeni ustavno-sodni presoji se lahko omejijo zaradi pravic drugih oziroma zaradi javne koristi. Zakon lahko določi le način njihovega uresničevanja, ko tako določa ustava ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine. (Vlada Republike Slovenije 2012)« Namen priprave predloga Zakona o nalogah in pooblastilih policije in njegove vložitve v zakonodajni postopek je bila priprava »sodobnega, evropsko primerljivega in preglednega zakona, ki bo na enem mestu sistematično in celovito uredil ter določil policijske naloge, splošna policijska pooblastila in prisilna sredstva ter uredil postopek reševanja pritožb zoper policijo« (Vlada Republike Slovenije 2012). Ker policijsko delo sodi med področja, za katera velja, da v zakonu ni mogoče predvideti vseh situacij, s katerimi se lahko srečujejo tisti, ki ga izvajajo, hkrati pa vsak posameznik utemeljeno pričakuje učinkovito posredovanje policije, mora zakonodajalec zagotoviti ustrezna in zadostna jamstva, ki bodo učinkovito preprečevala tudi zlorabe policijskih pooblastil.

K sodelovanju ob javni predstavitvi predloga zakona »so bili povabljeni predstavniki vseh ministrstev, nevladnih organizacij, Varuha človekovih pravic, Komisije za preprečevanje korupcije«, predstavniki »Univerze v Ljubljani in Mariboru, Fakultete za upravo, pravnih fakultet v Ljubljani in Mariboru, Fakultete za varnostne vede, državnega tožilstva, Vrhovnega sodišča RS, Inštituta za kriminologijo, Policijskega sindikata Slovenije in Sindikata policistov Slovenije, skupnosti in združenj občin, carinske in davčne uprave in Informacijskega pooblaščenca. Javnega posveta so se udeležili predstavniki Varuha človekovih pravic, Ministrstva za javno upravo, Ministrstva za obrambo, Davčne uprave RS, Fakultete za varnostne vede in Jezuitskega

združenja za begunce Slovenije. Pri pripravi predloga zakona so bile dosledno upoštevane mednarodne konvencije o varstvu človekovih pravic, ki zavezujejo RS, priporočila domačih in tujih institucij ter organizacij, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic v policijskih postopkih (CAT – Odbor proti mučenju OZN, CPT – Odbor Sveta Evrope za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ipd.). Izhodišča pri pripravi zakona so bile tudi notranje in zunanje analize, raziskave in projekti, ugotovitve nadzorov, poročila Varuha človekovih pravic, pomembne sodne prakse in odločitev Ustavnega sodišča« RS »in Evropskega sodišča za človekove pravice ter teorija in praksa sodobnih demokratičnih policij.« (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije). Pozitivno mnenje k predlogu zakona je podal tudi Strokovni svet za policijsko pravo in policijska pooblastila. Oba policijska sindikata, Policijski sindikat Slovenije in Sindikat policistov Slovenije, sta aktivno sodelovala pri pripravi predloga zakona predvsem v delih, ki se nanašajo na pravice policista in predlog zakona tudi podprla v zakonodajnem postopku na sejah Odbora za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo Državnega zbora RS.

Zakon ni prinesel velikih sprememb v pritožbenem postopku, vendar zdaj natančneje določa razmerja med udeleženci postopka in način njegovega izvajanja. V okviru pritožbenega postopka je policija še naprej pristojna za reševanje predvsem enostavnih pritožb v pomiritevem postopku, ko postopek teče pri vodji policijske enote. Kljub temu pa nad pritožbenim postopkom večjo vlogo igra Ministrstvo za notranje zadeve, ki zdaj stalno nadzoruje izvajanje pooblastil in nalog policije tudi skozi spremljanje in reševanje zahtevnejših pritožb in ima pri tem zato večje pristojnosti:

sprejema in obravnava pritožbe, usmerja in nadzoruje izvajanje nalog s področja reševanja pritožb, usposablja izvajalce pritožbenega postopka in sodeluje pri usposabljanju policistov, predlaga ukrepe za odpravo pomanjkljivosti in nepravilnosti ugotovljenih v pritožbenih postopkih, zahteva poročilo o sprejetih in izvedenih ukrepih za odpravo nepravilnosti, pristojnim predlaga uvedbo disciplinskega postopka ali drugih ukrepov zahteva poročilo o sprejetih in izvedenih ukrepih za odpravo nepravilnosti, sodeluje s pristojnimi državnimi oziroma mednarodnimi ustanovami ali organizacijami za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pripravlja poročila ter publikacije o pritožbenih postopkih, obvešča javnost o ugotovljenih nepravilnostih ter o posledicah kršitev zakonov in drugih predpisov (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 141).

Policijsko delo sodi med področja, za katera je značilno, da v zakonu ni mogoče predvideti vseh situacij, s katerimi se lahko srečujejo tisti, ki ga izvajajo, in prav zato mora zakonodajalec uporabiti zakonodajno tehniko, ki omogoča, da na eni strani določi vrednostne cilje zakona, na drugi pa sredstva za njihovo uresničevanje. Občan utemeljeno pričakuje učinkovito posredovanje policije, še zlasti, ko gre za poseg v ustavno varovane pravice. Obveznost zakonodajalca pri tem je, da zagotovi ustrezna in zadostna jamstva, ki bodo učinkovito preprečevala zlorabe (Vlada Republike Slovenije 2012).

Kot stranki v pritožbenem postopku sta opredeljena pritožnik in policist, zoper katerega je vložena pritožba. Drugi udeleženci pritožbenega postopka so vodja policijske enote, iz katere prihaja policist, pooblaščenec ministra, ki je določen za vodenja senata, predstavnik javnosti in poročevalec. Pri delu senata, ki ga sestavljajo vodja senata in dva predstavnika javnosti, lahko sodelujejo tudi priče dogodka, strokovnjaki ali po potrebi tudi tolmači. Natančno je opredeljeno, da je pritožnik »fizična ali pravna oseba, ki naj bi ji bile z dejanjem ali opustitvijo dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 142). Če je oseba izgubila življenje, lahko vloži pritožbo tudi vdovec oziroma oseba, ki je živel/-a z njo v zunajzakonski zvezi ali registrirani istospolni partnerski skupnosti ali svojec (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 142).

Določena so tudi pooblastila poročevalca, ki preverja okoliščine pritožbe. Poročevalec zbere vse informacije o dogodku, pri čemer sme vstopiti v policijske prostore, ki so povezani s preverjanjem pritožbe, pregledom pritožbene zadeve z vso dokumentacijo, ki bi lahko bila povezana s pritožbo, opravljenim razgovorom s pritožnikom in policistom, zoper katerega je bila vložena pritožba ter drugimi policisti in osebami, ki so bili priče dogodka oziroma bi lahko kaj vedele o dogodku. Pri tem se lahko posvetuje s strokovnimi službami policije in ministrstva za notranje zadeve, pregleduje podatek iz evidenc, ki jih vodi in vzdržuje policija in so v povezavi s pritožbo, od generalnega direktorja policije ali druge pooblaščenice osebe sme zahtevati tudi dovoljenje za vpogled v zbirke tehničnih informacij, ki pojasnjujejo, prikazujejo ali drugače zapisujejo dogodek, ki je predmet pritožbe in zahtevati uradna pisna potrdila ter tehnične in druge

podatke o tehničnih sredstvih, ki jih uporablja policija, ter zahtevati dokazila o usposobljenosti policista za uporabo teh sredstev ter izvesti druge ukrepe, ki bi pomagali pri razjasnitvi dogodka. Pri svojem delu je dolžan upoštevati tudi usmeritve, predloge in zahteve pooblaščenca ministra, ki usmerja in nadzira vodenje konkretnega pritožbenega postopka. Po končanem preverjanju pritožbe pripravi pisno poročilo o ugotovitvah, ki ga predstavi na senatu (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 143).

Pooblaščenec ministra spremlja, nadzoruje in usmerja reševanja pritožbe. V okviru reševanja konkretnega pritožbenega postopka ima pristojnost zahtevati sprotno seznanjanje s potekom pritožbenega postopka, dajati usmeritve in pojasnila o načinu preverjanja pritožbe, vpogledati v vso gradivo povezano s pritožbo, neposredno spremljati pritožbeni postopek in prisostvovati razgovorom ali izvajanju posameznih dokazov ter pomiritvenemu postopku (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 144).

Predstavnike javnosti imenuje in razrešuje minister na predlog samoupravnih lokalnih skupnosti, organizacij strokovne javnosti, nevladnih in humanitarnih organizacij za obdobje štirih let (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 145). Z imenovanjem dveh predstavnikov javnosti v senat se še naprej zagotavlja neodvisnost preverjanja pritožbe in hkrati omogoča tudi zunanji državljanski nadzor na delom policije.

Če občan meni, da mu je policist pri opravljanju policijskih nalog kršil človekove pravice ali temeljne svoboščine, lahko vloži pritožbo v petinštiridesetih dneh od dogodka (v prejšnji ureditvi je bil določen rok trideset dni od dneva, ko je pritožnik izvedel za kršitev). Poudarjeno je, da mora iz pritožbe izhajati nedvoumno izražena volja pritožnika, da se pritožuje na postopek policista. Pritožba se vloži na ministrstvu za notranje zadeve v pisni obliki, ustno na zapisnik ali v elektronski obliki. Če je vložena na policijo, mora ta o tem obvestiti ministrstvo in mu posredovati pritožbo. Ministrstvo se v sodelovanju s policijsko enoto, iz katere prihaja policist, uskladi, ali se bo pritožba obravnavala v pomiritvenem postopku v policijski enoti ali neposredno na senatu. Opredeljena je tudi vsebina pritožbe in postopek, če je pritožba nepopolna ali nerazumljiva. Prav tako so navedeni razlogi, ko se pritožbo ne obravnava, o čemer ministrstvo pisno obvesti pritožnika (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 146).

Določene so tudi dolžnosti in pravice policista, zoper katerega se je občan pritožil. Policista je treba seznaniti s pritožbo tako, da se mu vroči kopijo pritožbe. Dolžan je sodelovati ves čas postopka. V roku petih dni lahko poda pisno izjavo glede pritožbe. Če vodja policijske enote ali poročevalec oceni, da je treba še dodatno razjasniti okoliščine, ga lahko povabi na razgovor, in sicer osebno pisno, neposredno ustno, po telefonu ali elektronski pošti, vendar mora od vabila do razgovora poteči najmanj pet delovnih dni, rok pa se z njegovim soglasjem lahko skrajša. Če je ob prejemu pritožbe podan tudi sum, da je policist osumljen storitve kaznivega dejanja, ga je prav tako treba seznaniti s pritožbo, čeprav je bila taka pritožba poslana pristojnemu državnemu tožilcu (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 147).

Določbe zakona dodatno opredeljujejo objektivne kriterije, ki opredeljujejo kdaj pomiritveni postopek ni možen in se pritožba obravnava neposredno na seji senata (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 148):

- če je bil v pritožbenem dogodku kdo hudo telesno poškodovan, posebno hudo telesno poškodovan ali je izgubil življenje;
- *ko so bila prisilna sredstva uporabljena zoper več kot tri osebe in je nastala lahka telesna poškodba; ko je bilo uporabljeno strelno orožje;*
- *če so bili v policijskem postopku udeleženi otroci ali mladoletniki ali pripadniki narodnostnih ali etničnih skupnosti ali manjšin ali drugih ranljivih skupin;*
- *če so v pritožbi navedene trditve o mučenju, krutem, nečloveškem ali ponižujočem ravnanju ali kaznovanju;*
- *če je pritožba vložena zoper vodje policijskih enot ali vodje notranjih organizacijskih enot policije;*
- *če se obravnava pritožba tujca, ki ne prebiva na območju RS;*
- *v drugih primerih očitkov hudega posega v človekove pravice ali temeljne svoboščine.*

V pomiritvenem postopku vodja policijske pritožnika seznaniti z njegovimi pravicami in potekom pritožbenega postopka. Predstavi mu pooblastila policije in ugotovitve o ravnanju policista v konkretnem primeru, ali je policist ravnal strokovno in zakonito. Potek pomiritvenega postopka je natančno določen. Če pomiritveni postopek ni uspešno končan, se pritožba obravnava na senatu (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 149–150). Pomiritveni postopek je izjemnega pomena za razrešitev pritožbe, saj se v

praksi lahko hitro ugotovi, da pritožnik ne bi podajal pritožbe, če bi bil natančneje seznanjen s policijskimi pooblastili, in se postopek lahko hitro zaključi v zadovoljstvo obeh strani.

V primerjavi s prejšnjim sistemom reševanja pritožb so se spremenile obveznosti policista v pomiritvenem postopku. Policista je še vedno treba povabiti na razgovor, vendar njegova udeležba ni več obvezna. Policist se sam odloči, ali se bo udeležil pomiritvenega postopka. V praksi je namreč prihajalo do konfliktnih situacij med policistom in pritožnikom, ki sta na pomiritvenem postopku zagovarjala oziroma vztrajala na svojih stališčih in pomiritev ni bila mogoča, čeprav pritožbeni razlogi niso bili utemeljeni. Zakon sicer ne predvideva pomiritve med pritožnikom in policistom, temveč določa razgovor med pritožnikom in vodjo policijske enote, kar je potrebno razumeti v smislu pomiritve pritožnika s policijskim sistemom in ne posameznim policistom, ki je vodil postopek. V postopku vodja pritožnika seznanjeni z ugotovitvami pritožbenega postopka. Če policist oceni, da bo z udeležbo lahko zaščitil svoje interese, se mu omogoči, da je prisoten pri razgovoru in v njem sodeluje, če tako želi (Vlada Republike Slovenije 2012).

Senat odloča o pritožbi na seji. Novost zakona je, da vodja senata ne razpiše seje senata v pritožbenih zadevah, ki so se obravnavale na pomiritvenem postopku in se pritožnik ni strinjal s predstavljenimi ugotovitvami, če iz pritožbene dokumentacije iz pomiritvenega postopka nesporno izhaja, da so bile okoliščine preverjene v zadostni meri in je dejansko stanje pravilno in popolno ugotovljeno ter nadaljnji postopek pred senatom ne bi pripeljal do drugačne odločitve. Ministrstvo o odločitvi, da se pritožba ne bo obravnavala, pisno seznaniti pritožnika. Pritožbeni postopek se s tem konča. V preostalih primerih vodja senata skliče sejo, na katero so vabljeni pritožnik, policist, zoper delo katerega je vložena pritožba, pooblaščenec, poročevalec, priče, strokovnjaki in tolmači. Poročevalec na seji senata predstavi poročilo o ugotovitvah, s katerim se pritožnik in policist pisno seznanita že ob prejemu vabila. Oba imata rok petih dni, da še pred sejo podata pripombe k poročilu ali nove dokaze in dejstva v zvezi s pritožbo. V vabilu se ju opozori, da bo pritožbeni postopek končan na podlagi razpoložljivih dokazov, če se seje senata ne bosta udeležila osebno ali po pooblaščenca. O vsebini pritožbe in dejstvih v zvezi s pritožbo se pritožnik in policist lahko izrečeta tudi na seji, kjer lahko po vodji senata postavljata vprašanja vabljenim ali predlagata izvajanje

dodatnih dokazov. Vprašanja vsem vabljenim lahko postavljajo tudi člani senata. Senat o utemeljenosti odločbe odloči z glasovanjem. Sprejeta je odločitev, za katero glasujeta vsaj dva člana. Če je v pritožbi navedenih več pritožbenih razlogov, odloča o vsakem posameznem razlogu posebej. Odločitev senata je dokončna (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 152).

Stroški, ki nastanejo med pritožbenim postopkom, so stroški proračuna. Pravico do povrnitve stroškov udeležbe imajo tudi predstavniki javnosti in strokovnjaki, ki niso zaposleni v policiji ali Ministrstvu za notranje zadeve (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 155). S tem je vsakemu občanu oziroma posamezniku, ki je udeležen v policijskem postopku, dana možnost, da se ne glede na njegovo osebno premoženjsko stanje lahko pritoži nad delom policista, če meni, da so mu bile kršene človekove pravice in z vložitvijo pritožbe uveljavi varstvo svojih pravic.

Če je pritožba utemeljena, je Policija o sprejetih in izvedenih ukrepih dolžna poročati ministrstvu v roku tridesetih dni. Ministrstvo za notranje zadeve pripravlja redna polletna in letna poročila o reševanju pritožb, ki jih objavi na spletni strani ministrstva (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 156). Z navedenim načinom se oblikuje praksa, ki preprečuje, da bi se istovrstne nepravilnosti pri delu policistov ponavljale. Z objavo poročil o reševanju pritožb se zagotavlja javnost pritožbenega postopka. Ko se ugotovitve iz pritožbenih postopkov ne skrivajo pred javnostjo, se ob tem krepi zaupanje, da so pritožbe občanov obravnavane z vso resnostjo, strokovno in neodvisno ter zagotavljajo učinkovit državljanski nadzor nad uporabo policijskih pooblastil.

4.1.4 Analiza pritožbenih postopkov v obdobju 2000 – 2015

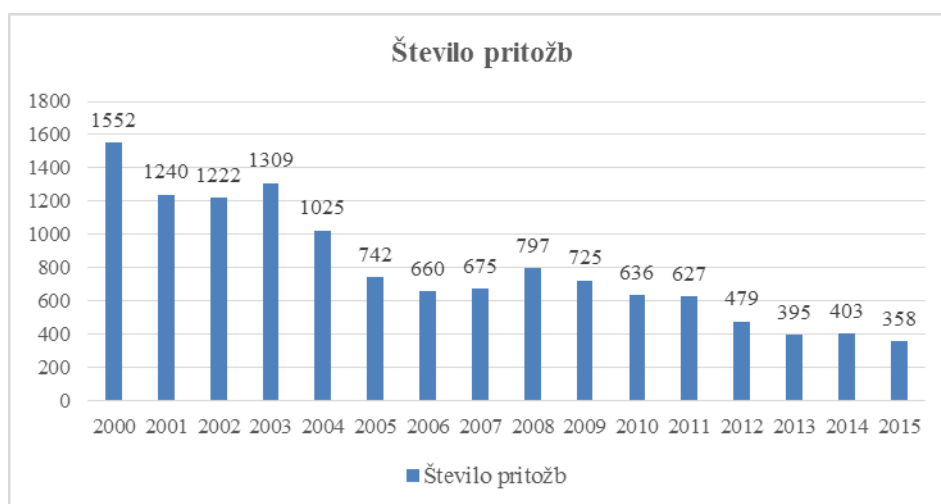
Podatke o pritožbenih postopkih sem črpal iz letnih poročil Policije od leta 2001 do leta 2015. Zaradi razvoja in spreminjanja sistema pritožbenega postopka podatki o reševanju pritožb niso v celoti primerljivi, zato sem poskušal pridobljene podatke v največji možni meri primerjati glede na obdobja primerljivosti. Iz pregleda razvoja pritožbenega postopka (glej poglavje 4.1.1) je razvidno, da lahko združujemo:

- prvo obdobje od leta 2000 do leta 2003 (do uveljavitve prvih sprememb 28. člena Zakona o policiji),

- drugo obdobje od leta 2004 do leta 2012 (do uveljavitve Zakona o pooblastilih nalogah v policiji),
- tretje obdobje od leta 2013 do leta 2015.

Ne glede na to sem primerjal podatke o vseh podanih pritožbah od leta 2000 do leta 2015 (glej Graf 4.1), kjer je iz grafa razvidno, da po prej navedenih obdobjih spreminjanja zakonskega temelja z leti pada tudi število podanih pritožb. Razloge za to najdemo v postopnem zmanjševanju pritožbenih razlogov le na kršitve človekovih pravic, možnostih zavrnitve nepopolnih vlog in predčasnem zaključku postopka, če pritožnik ni imel več interesa, da bi še sodeloval v postopku.

Graf 4.1: Število pritožb zoper delo policistov po letih v obdobju 2000–2015

Pravo merilo za uspešnost policijskega dela iz vidika uresničevanja cilja, da policisti pri uporabi policijskih pooblastil spoštujejo človekove pravice in temeljne svoboščine, je število utemeljenih pritožb. Glede na primerjavo podatkov (glej Graf 4.2) vseh utemeljenih pritožb skupaj (ugotovljene nepravilnosti policistov pri vodji organizacijske enote v pomiritvenem postopku in zaključeni postopki na senatu z odločitvijo, da je pritožba utemeljena) se je število utemeljenih pritožb umirilo na pod trideset letno. Če upoštevamo, da policisti opravijo veliko število policijskih postopkov (npr. v letu 2015: 68.810 obravnavanih kaznivih dejanj, 251.078 kršitev prometnih predpisov, 38.532

kršitev predpisov o javnem redu, 17.942 obravnavanih prometnih nesreč, 4.500 pridržanih ali zadržanih ali privedenih oseb, 6.588 uporab prisilnih sredstev, 60.907.134 opravljenih mejnih kontrol idr. (Policija 2016)), je tako vloženih pritožb kot utemeljenih zelo malo. Iz teh podatkov lahko zaključimo, da so policisti pri svojem delu večinoma strokovni in zakoniti, s čimer tudi spoštujejo pravice občana.

Graf 4.2: Število utemeljenih pritožb zoper delo policistov v obdobju 2000–2015

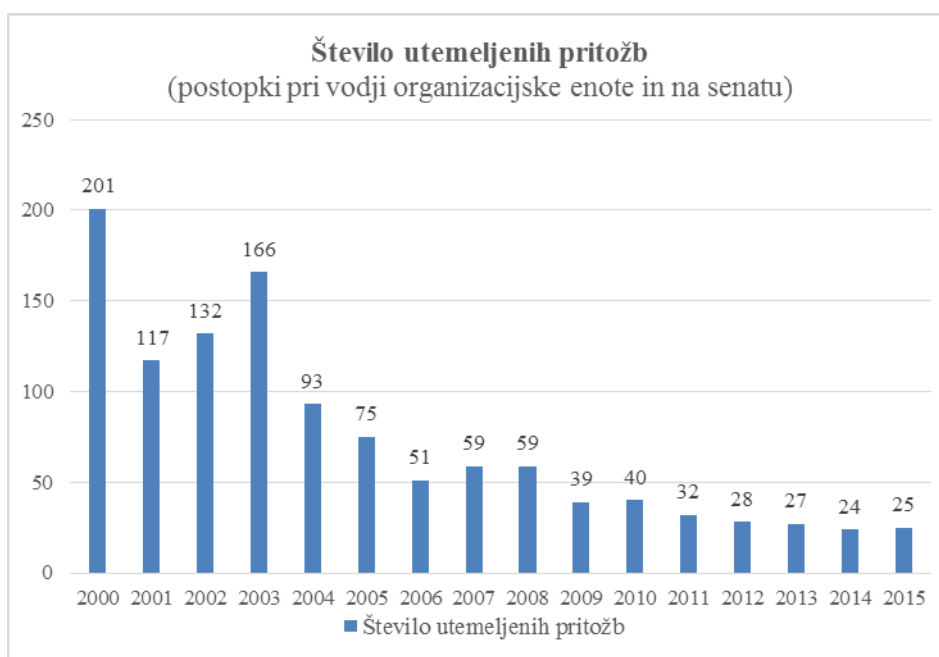

Tabela 4.1: Pregled pritožbenih postopkov v obdobju 2000–2003

Leto	2000	2001	2002	2003
Sprejete pritožbe	1552	1240	1222	1309
Nerešene pritožbe	56	96	89	98
Rešene pritožbe	1349	865	1133	1211
Odstopljene drugim organom	12	6	5	8
Predčasno končan postopek	135	273	277	279
Obravnavane na seji senata	-	-	851	924
Utemeljene	201	117	132	166
Neutemeljene	-	-	719	754
Utemeljene pritožbe (skupno)	201	117	132	166

Tabela 4.2: Pregled pritožbenih postopkov v obdobju 2004–2012

Leto	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sprejete pritožbe	1025	742	660	675	797	725	636	627	479
Nerešene pritožbe	62	54	81	88	96	96	64	95	65
Rešene pritožbe	963	688	579	567	701	629	572	532	414
Zaključ. postop. pri vod. enote	534	418	351	309	373	303	247	235	182
Uspešno zaključen postopek	314	233	251	199	226	182	138	138	84
Neuspešno zaključen postopek	220	185	136	107	147	121	109	97	98
Delež neusp. zaključenih (v %)	41,2	44,3	38,7	34,6	39,4	39,9	44,1	41,3	53,8
Ravnanje skladno s predpisi	302	357	309	274	322	268	226	203	164
Ravnanje neskladno s predpisi	38	44	30	26	31	22	17	16	11
Delež utemeljenih (v %)	11,2	10,9	8,8	8,7	8,8	7,6	7	7,3	6,3
Ni ocene	0	17	12	6	20	13	4	16	7
Pritožbe zavržene	56	57	44	31	52	60	55	42	36
Predčasno zaključen postopek	138	138	122	179	194	197	196	172	144
Obravnavane na seji senata	375	260	198	178	229	190	183	180	150
Neusp. zak. post. pri vod. enote	220	185	136	107	147	121	109	97	98
Sum storitev kaznivega dejanja		75	62	71	82	69	74	83	52
Utemeljene	55	31	21	33	28	17	23	16	17
Neutemeljene	320	209	174	135	194	162	155	151	130
Delež utemeljenih (v %)	29,6	12,9	10,8	19,6	12,6	9,5	12,9	9,6	11,6
Ni ocene	0	20	3	10	7	11	5	13	3
Utemeljene pritožbe (skupno)	93	75	51	59	59	39	40	32	28

V obdobju od leta 2000 do leta 2003 so občani podali še razmeroma veliko pritožb (glej Tabela 4.1). Povečuje se število predčasno končanih postopkov, medtem ko ostale vrednosti nekoliko nihajo.

Ko primerjamo podatke obdobja od leta 2004 do leta 2012 (glej Tabelo 4.2), lahko opazimo, da se število podanih pritožb postopno zmanjšuje in se je v opazovanih devetih letih več kot prepolovilo. Razlogi so predvsem v spremenjenih pogojih podaje pritožbe. Pri vodji enote se sprva reši okoli polovice pritožb, v zadnjih letih pa ta delež pade na okoli ene tretjine, medtem ko se delež neuspešno zaključenih vrti med 34,6 in 53,8 odstotka. Delež utemeljenih pritožb se nekoliko znižuje in ustali pri okoli sedmih odstotkih. Zanimivo je, da se tudi število zadev, v katerih se sumi, da gre za storitev kaznivega dejanja niti ne izrazito zvišuje niti znižuje. Šele v letu 2012 je bistveno manj

takih pritožb. Tudi število utemeljenih pritožb, ki jih je obravnaval senat, se je ustalilo pri okoli enajstih odstotkih.

Tabela 4.3: Pregled pritožbenih postopkov v obdobju 2013–2015

Leto	2013	2014	2015
Število vloženih pritožb	395	403	358
Nerešene pritožbe iz prejšnjih let	-	57	54
Rešene pritožbe	349	403	366
Pomiritveni postopki	178	135	145
Uspešno zaključeni (150/5 ZNPPol)	70	63	74
Ravnanje policistov, neskladno s predpisi	10	8	7
Senati (število obrav. pritožb)	93	84	77
Neuspešno zaključeni pomiritveni postopki (148/3 ZNPPol)	53	40	33
Neposredna obravnava pred senatom (148/4 ZNPPol)	40	44	44
Utemeljene pritožbe, obravnavane pred senatom	17	16	18
Zaključek brez obravnave	131	215	178
Skupaj rešenih pritožb	349	403	366
Vse utemeljene pritožbe (skupno)	27	24	25

Pri pregledu števila pritožbenih postopkih od leta 2013 do leta 2015 ugotovimo (glej Tabela 4.3), da se je trend števila podanih pritožb ustalil in še počasi niha navzdol. Bistveno se niti ne spreminja delež pritožb, ki se zaključijo v pomiritvenem postopku, vendar še naprej pada število pritožb, ki se pri vodji policijske enote zaključijo z ugotovijo, da je policist ravnal neskladno s predpisi. Število pritožb, ki se obravnavajo neposredno na senatu, se ne spreminja, prav tako ostaja nizko število utemeljenih pritožb.

Ko primerjamo število pritožb po delovnih področjih policije (glej Tabela 4.4), ugotovimo, da je bilo v letih od 2008 do 2012 največ pritožb zoper delo policistov, ki so opravljali nadzor cestnega prometa. Na tem področju je tudi največ izrečenih ukrepov zoper občane. Ob dejstvu, da so globe za prometne prekrške razmeroma visoke in da občan v primeru hujšega prekrška lahko izgubi tudi pravico vožnje vozila v cestnem prometu, ta ugotovitev ni presenetljiva. Izjemno malo je pritožb zaradi policijskih

postopkov, ko občani in tuji državljani prečkajo državne meje ter se morajo podrediti mejni kontroli, čeprav je teh postopkov zelo veliko.

Tabela 4.4: Pregled pritožbenih postopkov po delovnih področjih v obdobju 2008–2012

Leto	2008	2009	2010	2011	2012
Kriminaliteta	133	139	124	164	116
Javni red in mir	322	275	251	214	212
Cestni promet	557	493	442	387	273
Državna meja in tujci	20	36	21	34	21
Drugi dogodki	45	43	29	47	52

V obdobju od leta 2013 do leta 2015 (glej Tabela 4.5 in 4.6) je še vedno nekoliko več pritožbenih postopkov, ki so nastali zaradi postopkov policista v cestnem prometu, vendar se je na vseh področjih policijskega dela število pritožb zelo zmanjšalo. Nobeno delovno področje ne izstopa po številu utemeljenih pritožb ali po ugotovljenih ravnanjih policista, ki niso bila skladna s predpisi. Nekaj več je še vedno pritožbenih postopkov na področju nadzora varnosti v cestnem prometu, ampak je na tem področju tudi največ pritožb.

Tabela 4.5: Pregled pritožbenih postopkov po delovnih področjih v obdobju 2013–2015

Delovno področje	Kriminaliteta			Javni red in mir			Cestni promet		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Pomiritveni postopki	55	33	36	71	70	62	112	80	92
Uspešno zaključeni	14	15	9	27	31	37	53	33	52
Ravn. policistov, nesk. s predpisi	3	0	1	3	0	1	4	9	7
Senati (število pritožb)	32	23	24	50	38	42	52	60	37
Neuspeš. zaključ. pom. postopki	16	12	12	20	22	16	30	23	19
Neposr. obravnava pred senatom	16	11	12	39	16	26	22	37	18
Utemelj. pritožbe, pred senatom	9	5	10	14	5	9	3	13	6
Zaključek brez obravnave	25	59	48	41	78	61	62	99	88
Skupaj rešenih pritožb	96	106	95	142	165	149	196	222	203

Tabela 4.6: Pregled pritožbenih postopkov po delovnih področjih v obdobju 2013–2015

Delovno področje	Drž. meja in tujci			Drugi dogodki		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Pomiritveni postopki	6	1	2	12	6	12
Uspešno zaključeni	0	1	2	5	3	8
Ravn. policistov, nesk. s predpisi	0	0	1	3	2	1
Senati (število pritožb)	10	9	17	2	6	8
Neuspeš. zaključ. pom. postopki	6	1	0	1	1	1
Neposr. obravnava pred senatom	4	8	17	1	5	7
Utemelj. pritožbe, pred senatom	1	2	2	1	0	2
Zaključek brez obravnave	4	4	2	18	11	20
Skupaj rešenih pritožb	14	14	21	31	22	38

Po pritožbenih razlogih v obdobju od leta 2008 do leta 2012 je največ pritožb na področju uporabe policijskih pooblastil (glej Tabela 4.7), medtem ko je pritožb zaradi uporabe prisilnih sredstev zelo malo.

Tabela 4.7: Pregled pritožbenih postopkov po pritožbenih razlogi v obdobju 2008–2012

Leto	2008	2009	2010	2011	2012
Uporaba pooblastil	398	320	261	257	201
Uporaba prisilnih sredstev	28	25	31	11	9
Drugi razlogi	517	379	311	316	255

V obdobju od leta 2013 do leta 2015 so se pritožbeni razlogi zaradi novega zakonskega predpisa spremljali nekoliko drugače (glej Tabela 4.8 in 4.9). Še vedno je največji delež pritožbenih razlogov v uporabi policijskih pooblastil, izpostavi pa se problem komunikacije. Precej velik delež pritožb se zdaj pojavlja zaradi neukrepanja policista.

Tabela 4.8: Pregled pritožbenih postopkov po pritožbenih razlogih
v obdobju 2013–2015

Pritožbeni razlog	Neukrepanje			Uporaba pooblastil			Upor. prisil. sredst.		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Pomiritveni postopki	-	43	55	196	113	106	13	11	13
Uspešno zaključeni	-	21	31	74	57	49	1	0	7
Ravn. polic., nesk. s predpisi	-	5	2	13	8	6	0	0	0
Senati (število pritožb)	-	21	27	115	89	71	47	33	29
Neusp. zaključ. pom. postopki	-	8	11	60	30	29	8	9	5
Neposred. obrav. pred senatom	-	13	16	55	59	42	39	24	24
Utemelj. pritož., pred senatom	-	4	11	25	22	25	18	10	6
Zaključek brez obravnave	-	58	71	133	173	92	8	11	14
Skupaj rešenih pritožb	-	112	140	384	353	241	60	50	53

Tabela 4.9: Pregled pritožbenih postopkov po pritožbenih razlogih
v obdobju 2013–2015

Pritožbeni razlog	Komunikacija			Skupaj		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Pomiritveni postopki	-	68	100	209	235	274
Uspešno zaključeni	-	32	50	75	110	137
Ravn. policistov, nesk. s predpisi	-	7	3	13	20	11
Senati (število pritožb)	-	34	57	162	177	184
Neuspeš. zaključ. pom. postopki	-	14	25	68	61	70
Neposr. obravnava pred senatom	-	20	32	94	116	114
Utemelj. pritožbe, pred senatom	-	5	13	43	41	55
Zaključek brez obravnave	-	75	91	141	317	268
Skupaj rešenih pritožb	-	165	225	444	680	659

Tabela 4.10: Ukrepi zoper policiste ob utemeljeni pritožbi v obdobju 2001–2003

Leto	2001	2002	2003
Opozorilo	94	119	107
Poročilo okrožnemu državnemu tožilcu	69	56	99
Disciplinski postopek	12	14	8
Opravljen pogovor	44	44	16
Vložena kazenska ovadba	7	2	18
Skupaj	226	235	248

Zaradi slabše kvalitete podatkov sem pripravil pregled ukrepov zoper policiste, ki so bili izvedeni po zaključku, da so bile pritožbe utemeljene, le za obdobji od leta 2001 do leta 2003 (glej Tabelo 4.10) in od leta 2009 do leta 2012 (glej Tabelo 4.11). Iz prve tabele je razvidno, da je bilo zoper policiste uvedeno zelo veliko ukrepov. Največ postopkov se je zaključilo z opozorilom. V drugi tabeli je stanje bistveno ugodneje, saj se je število ukrepov zoper policiste zelo zmanjšalo. V letu 2012 je bilo stanje resnično ugodno, saj ni bilo uvedenega ali izrečenega nobenega resnejšega ukrepa zoper policiste. Opravljenih je bilo le vsega skupaj 31 razgovorov. Po mojem mnenju se dobrega stanja ne more pripisati samo sodobnejšim predpisom, ampak tudi strokovnemu in zakonitemu delu policistov, ki so na usposabljanjih osvojili dovolj znanja za izvajanje policijskih pooblastil.

Tabela 4.11: Ukrepi zoper policiste ob utemeljeni pritožbi v obdobju 2009–2012

Leto	2009	2010	2011	2012
Opozorilo in pogovor	34	36	46	31
Poročilo VDT, 3. odst. 147. čl. ZKP	9	4	16	0
Odstop zadeve VDT, 158. a čl. ZKP	5	4	6	0
Predlog za uvedbo disciplinskega postopka	0	3	0	0
Opozorilo pred redno odpovedjo pogodbe	0	1	3	0
Skupaj	48	48	71	31

Zdaj že lahko rečemo, da se je z večinskim sodelovanjem predstavnikov javnosti na sejah senata zagotavlja pravičnost, nepristranskost in pravna varnost udeleženih oseb v policijskih postopkih. Pri tem je najpomembneje, da se policija in policisti učijo iz napak sodelavcev in pri svojem delu ne povaljajo znanih nepravilnosti.

4.2 Notranji nadzor policije

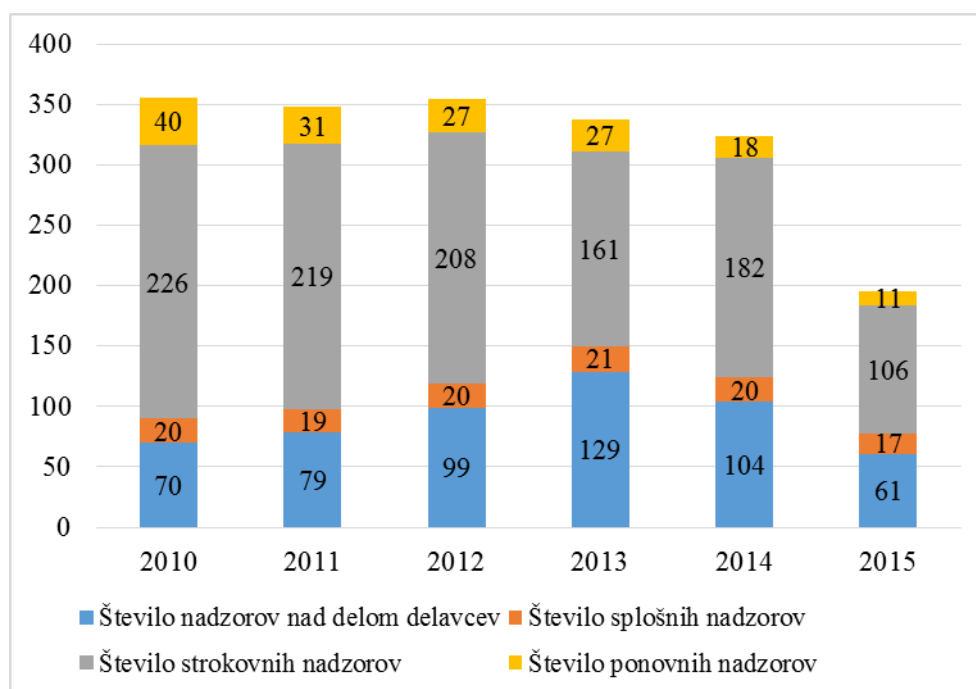
4.2.1 Nadzor nad uporabo policijskih pooblastil in delom policistov

Zakon o nalogah in pooblastilih policije vzpostavlja tudi pogoje za nadzor nad uporabo policijskega pooblastila. Policisti so dolžni najkasneje v štiriindvajsetih urah pisno poročati o vsaki uporabi policijskega pooblastila, še v istem delovnem času pa o vsaki uporabi prisilnih sredstev. Zakonitost in strokovnost uporabe policijskih pooblastil preverja vodja policijske enote ali oseba, ki jo vodja pooblasti. V primerih, ko policist izstrelji opozorilni strel ali je bilo prisilno sredstvo uporabljeno proti najmanj petim osebam in je bila povzročena lahka telesna poškodba, uporabo policijskih pooblastil preverja tričlanska komisija, ki jo imenuje direktor policijske uprave, ki preveri okoliščine in s pisnim poročilom poda oceno, ali je bilo prisilno sredstvo uporabljeno zakonito in strokovno. Če policist uporabi strelno orožje ali s prisilnim sredstvom povzroči hudo telesno poškodbo, posebno hudo telesno poškodbo ali smrt, komisijo imenuje generalni direktor policije. Pristojne osebe za ustanovitev komisije lahko imenujejo komisijo tudi v drugih primerih, ko ocenijo, da bi bilo potrebno preveriti zakonitost in strokovnost uporabe prisilnega sredstva ali drugih policijskih pooblastil. Člani komisije imajo široke pristojnosti pri preverjanju uporabe policijskih pooblastil in prisilnih sredstev, saj lahko zahtevajo vso dokumentacijo o dogodku, opravijo razgovor s policistom in osebo, zoper katero je uporabil prisilno sredstvo, policisti in drugimi osebami, ki so bile priče ali bi lahko kaj vedele o dogodku, v katerem je policist uporabil prisilno sredstvo. Po potrebi si lahko ogledajo kraj uporabe, preučijo način uporabe prisilnega sredstva, pregledajo morebitne posnetke, pridobijo informacije in mnenja strokovnih služb policije, strokovnjaka sodne medicine oziroma drugih strokovnjakov, vpogledajo v podatke iz evidenc, v baze tehničnih informacij ter po potrebi zahtevajo tudi dokazila o usposobljenosti policista za uporabo prisilnih sredstev in drugo, kar ocenijo, da je potrebno za preveritev okoliščin uporabe prisilnega sredstva (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, čl. 132–136).

V imenu policije je za nadzor v državnem organu odgovoren predstojnik oziroma generalni direktor policije in njegovi pooblaščenici. Prav tako imajo tudi vse vodje policijskih organizacijskih enot in drugi uslužbenci, ki jih za to pooblastijo, možnost in

dolžnost opravljati stalni nadzor nad hierarhično podrejenimi policijskimi enotami in podrejenimi uslužbenci. Pri tem se preverja strokovnost in zakonitost opravljenega policijskega dela, hkrati pa se zahteva tudi učinkovitost v policijskih postopkih. Da bi se takšen nadzor sploh lahko opravljal, morajo policisti in policijske enote stalno poročati o svojem delu. Splošni nadzori se opravljajo obdobjno nad celotno policijsko organizacijsko enoto na vseh delovnih področjih. Strokovni nadzor se praviloma izvaja načrtno ali izredno ob pojavu varnostnega dogodka, ki zahteva preverjanje uporabe policijskih pooblastil in strokovnega usmerjanja policijske enote. Če se pri tem ugotovijo nepravilnosti ali pomanjkljivosti, se zahteva takojšen pristop k njihovem odpravljanju in poročanje o vseh izvedenih ukrepih. Če se oceni, da izvedeni ukrepi niso bili ustrezni, se jih preveri s ponovnim nadzorom. Nadzor nad delavcem je usmerjen na neposrednega uslužbenca policije, pri katerem se preverja njegovo delo. Če se ugotovi hude pomanjkljivosti ali nepravilnosti, se lahko na podlagi zbranih obvestil uvede disciplinski postopek ali celo postopke prenehanja delovnega razmerja. Nadzor nad delom uslužbenca se praviloma uvede, ko za to obstajajo resni razlogi za preverjanje zakonitosti uporabe policijskih pooblastil, notranje zaščitnega pojava ali izvajanja drugih nalog policije.

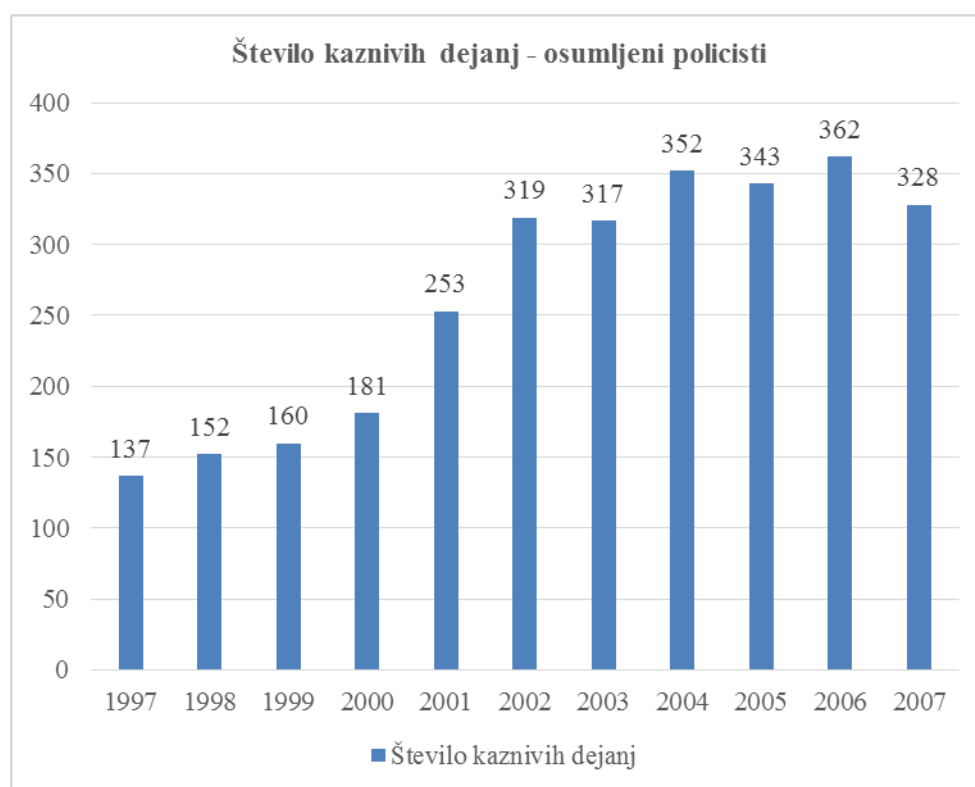
Graf 4.3: Nadzori v policiji

Policija je vse do leta 2007 sama izvajala vsa dejanja v predkazenskem postopku zoper policiste v skladu s policijskimi pooblastili, ko je bil policist osumljen kaznivega dejanja. Postopek je sprva vodil poseben oddelek vsake policijske uprave za notranjo zaščito, nato sta si to funkcijo zaradi vztrajnih pritiskov zunanje javnosti in zahtev, da postopke zoper policiste vodi neodvisen organ, delili služba direktorja uprave, sektor kriminalistične policije policijske uprave, na regionalni ravni ter na državni ravni Služba generalnega direktorja policije in Uprava kriminalistične policije. Tako je s 1. julijem 2007 preiskovanje kaznivih dejanj prevzel Specializirani oddelek v Skupini državnih tožilcev za pregon organiziranega kriminala Vrhovnega državnega tožilstva.

4.2.2 Analiza ukrepov zoper kršitve policistov

Graf 4.4: Število kaznivih dejanj, osumljeni policisti v obdobju 1997–2007

Iz letnih poročil policije za leta od 2010 do 2015 sem zbral podatke in poskušal njihovo vrednost ugotoviti s primerjalno analizo. Pri pregledu števila kaznivih dejanj, katerih storitve so bili osumljeni policisti v letih od 1997 do 2007 (glej Graf 4.4), razberemo, da

je število kaznivih dejanj naraščalo vse do leta 2002, ko se je ustalilo pri okoli 330 takšnih dejanj letno.

Ob pregledu ukrepov zoper policiste, ki so bili osumljeni storitve kaznivega dejanja v letih od 2000 do 2007, je razvidno, da je letno število vloženih kazenskih ovadb med letom 2002 in 2006 približno enako in največ 90. V letu 2007 to število pade na 56, pri čemer je treba upoštevati, da policija tovrstnih postopkov ni vodila celo leto, ampak le do 1. julija 2007. V tem oziru se je število podanih ovadb zoper policiste v letu 2007 celo povečalo. Kot kaže tabela, je generalni direktor policije z letom 2006 začel uporabljati (namesto disciplinskega postopka) ukrepe pisnega opozorila pred redno in izredno odpovedjo pogodbe o zaposlitvi.

Tabela 4.12: Ukrepi zoper policiste – osumljene storitve kaznivega dejanja, v obdobju 2000–2007

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Število kaznivih dejanj	181	253	319	317	352	343	362	328
Vložene kaz. ovadbe	60	76	90	84	96	89	80	56
Poročila okrož. drž. tožilcu	100	166	229	233	256	254	285	268
Uvedeni disciplinski postopki	35	35	41	24	24	31	-	2
Pisno opoz. pred redno odpoved.	-	-	-	-	-	-	8	10
Izredna odpoved delovnega raz.	-	-	-	-	-	-	10	6

Tabela 4.13: Ukrepi zoper policiste – osumljeni storitve kaznivega dejanja, v obdobju 2009–2015

Leto	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Število policistov v postopkih	114	122	72	67	50	54	65
Število prijav odstopljenih VDT	122	137	80	77	58	59	65
Poročila VDT (3. odst. 147. čl. ZKP)	190	182	178	132	98	91	72
Uvedeni disciplinski postopki	2	9	3	6	5	1	4
Opozorila pred redno odpovedjo	17	22	21	20	17	14	19
Izredna odpoved delovnega razmerja	9	20	19	10	10	12	8
Redna odpoved delovnega razmerja	3	1	1	0	1	1	0
Prepoved izvajanja pol. pooblastil	0	0	1	1	0	0	0

Za leto 2008 podatki niso bili primerljivi, zato sem jih izločil. V naslednjem obdobju od leta 2009 do 2015 (glej Tabela 4.13), ko policija prijave kaznivega dejanja odstopa pristojnemu oddelku Vrhovnega državnega tožilstva, se je število policistov v postopkih zmanjšalo, medtem ko so izredne odpovedi delovnega razmerja še pogostejše.

Tabela 4.14: Disciplinski ukrepi zoper policiste v obdobju 1997–2004

Leto	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Javni opomin	2	6	7	1	1	1	6	1
Denarna kazen – pogojno	2	1	0	0	0	0	0	0
Denarna kazen	2	1	1	5	1	0	1	10
Preneh. del. razmerja – pogojno	44	41	27	20	5	15	0	0
Prenehanje delovnega razmerja	18	7	10	3	6	4	1	2
Razrešitev iz naziva	-	-	-	-	-	-	1	1
Skupaj	68	56	45	29	13	23	9	14

Med disciplinskimi ukrepi v obdobju od leta 1997 do leta 2004 prevladuje ukrep pogojnega prenehanja delovnega razmerja (glej Tabela 4.14).

Tabela 4.15: Disciplinski ukrepi zoper policiste v obdobju 2012–2015

Leto	2012	2013	2014	2015
Uvedeni disciplinski postopki	32	24	31	0
Dokončne odločitve	23	-	19	0
Opomin	12	11	14	0
Denarna kazen – lažja	2	5	0	2
Denarna kazen – težja	11	-	5	2
Ustavitev postopka	5	2	3	2
Opozorila pred redno odpovedjo	49	45	41	32
Izredna odpoved	10	13	16	10
Redna odpoved	1	2	2	0

V zadnjem obdobju (glej Tabela 4.15) so se ponovno pogosteje začeli uvajati disciplinski postopki in izdajati opozorila pred redno odpovedjo. Izredna odpoved

delovnega razmerja je postala reden ukrep generalnega direktorja policije ob hujši kršitvi. Policija je v štirih letih na račun izrednih odpovedi izgubila možnost za kadrovske zasedbe večje policijske postaje.

Iz analize je razvidno, da policija izvaja zelo dosleden nadzor nad svojimi uslužbenci in v primeru ugotovljenih hujših nepravilnosti ali nezakonitosti odreagira zelo odločno ter najostreje ukrepa.

V disciplinskih postopkih se praviloma pojavljajo izkušenejši policisti, ki samostojno izvajajo policijska pooblastila ali pa jih vodijo. Za policista, ki se znajde v disciplinskem postopku, je zagovarjanje njegovega ravnanja zelo stresno. Zato delodajalec z izrekanjem ostrih disciplinskih ukrepov pogosto doseže celo nasprotni učinek in negativen vpliv tudi na druge policiste. Menim, da bi se moralo poskušati policista ob njegovi manjši kršitvi najprej vzgajati in spodbujati k pridobivanju dodatnega znanja za njegovo kvalitetnejše opravljanje policijskih nalog. Opaža se, da se policist zaradi negativne izkušnje raje začne umikati od policijskega dela, ker se v prihodnje ne želi več ponovno izpostavljati v disciplinskem postopku. Ker se bodo nepravilnosti pri policijskem delu do neke mere vedno pojavljale, je po mojem mnenju treba najti boljši občutek za kaznovanje napak pri delu policistov in način, ki bo policista dejansko motiviral k preprečevanju prihodnjih nepravilnosti in k kvalitetnejšemu policijskemu delu.

4.3 Nadzor Ministrstva za notranje zadeve RS nad delom policije

Zakon o organiziranosti in delu v policiji ureja organizacijo, delovanje in vodenje policije ter določa posebnosti delovno pravnih razmerij zaposlenih v policiji ter njihove pravice in obveznosti (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 1). Ta zakon opredeljuje razmerje ministrstva, pristojnega za notranje zadeve do policije, in v okviru tega jasno tudi pristojnosti ministrstva pri usmerjanju policije ter izvajanje nadzora nad delom Policije (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 3–11).

Ministrstvo za notranje zadeve opravlja celovit, sistematičen in načrten nadzor nad izvajanjem nalog in pooblastil policije. Z nadzorom se ugotavlja zakonitost, strokovnost

ter spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin pri opravljanju nalog policije ter izvajanje usmeritev ministra. Nadzor se lahko opravi z neposrednim vpogledom v listinsko ali drugo gradivo v policijskih enotah, pogovori s policisti, drugimi uslužbenci policije ali posamezniki ter z neposrednim opazovanjem izvajanja nalog na določenem mestu. Po končanem nadzoru se izdela poročilo o ugotovitvah, ki lahko vsebuje tudi predloge za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti (Zakon organiziranosti in delu v policiji, čl. 5).

Nadzor odredi minister, ki določi tudi sestavo nadzora (Zakon organiziranosti in delu v policiji, čl. 6) iz uradnikov, ki so zaposleni v notranji organizacijski enoti ministrstva, pristojni za usmerjanje in nadzor. Za posamezne naloge nadzora lahko minister zadolži tudi posamezne policiste, ki so zaposleni v policiji, ali druge uslužbenke ministrstva (Zakon organiziranosti in delu v policiji, čl. 7). Nadzorniki imajo naslednja pooblastila (Zakon organiziranosti in delu v policiji, čl. 8):

- zahtevati podatke in vpogled v evidence ter dokumente, *ki jih v skladu s svojimi pristojnostmi pridobiva, pripravlja ali izdaja policija, in po potrebi zahtevati njihovo izročitev ali izročitev njihovih kopij;*
- *vabiti na pogovor policiste, druge uslužbenke policije ali posameznike in opraviti razgovor z njimi;*
- *vstopiti v vsak prostor, ki ga policija uporablja pri svojem delu;*
- *zahtevati podatke o tehničnih sredstvih v uporabi policije ter zahtevati dokazila o usposobljenosti policistov za uporabo tehničnih in drugih sredstev, ki jih ti uporabljajo pri svojem delu;*
- *prisostvovati izvajanju nalog policije;*
- *od policije zahtevati posredovanje drugih podatkov in informacij iz njihove pristojnosti, za katere ocenijo, da so pomembni za usmerjanje in nadzor.*

Uslužbenci policije so dolžni nuditi pomoč pri nadzoru, vendar jih nadzorniki ne smejo po nepotrebnem ovirati pri rednem delu (Zakon organiziranosti in delu v policiji, čl. 9). Če nadzorniki ugotovijo, da policisti pri izvajanju nalog nezakonito posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine, mora vodja nadzora od vodje nadzorovane enote zahtevati takojšnjo izvedbo ukrepov za odpravo nezakonitosti. Vse ukrepe, ki jih je treba izvesti za odpravo nepravilnosti, se določijo v poročilu o izvedenem nadzoru (Zakon organiziranosti in delu v policiji, čl. 10).

V praksi ministrstvo najpogosteje izvaja redne načrtovane nadzore. Če ugotovi nepravilnosti, zahteva od policije, da jih odpravi in o tem poroča. Na podlagi poročila policije se minister odloči, ali se bo izvedel ponovni nadzor. V primeru, da se sumi na nepravilnosti, še posebej ob dogodkih, ko se o postopkih policije zanima tudi širša javnost (primer: protestni shodi v Mariboru), minister odredi tudi izredni nadzor, da se preverijo okoliščine dela policije.

V letu 2015 je ministrstvo pri rednih nadzorih nad delom policije preverjalo:

- postopke policije pri obravnavi prekrškov, ki jih policist osebno ne zazna ali ne ugotovi s tehničnih sredstvi in napravami,
- postopke policije pri zasegih motornih vozil v postopkih o prekrških še pred izdajo sodbe o prekršku,
- postopke policije pri odvzemu prostosti in pridržanju osumljencev kaznivih dejanj do šest ur,
- postopke policije pri izvedbi hišnih in osebnih preiskav kot nujnih preiskovalnih dejanjih (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2016).

Policiji je bilo posredovanih enaindvajset zahtev za poročanje. Po prejetih odgovorih je bila preučena zakonitost in strokovnost izvedenih pooblastil in ukrepov policije, na podlagi katerih je ministrstvo pripravilo strokovna mnenja o pravilnosti postopkov policije (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije 2016).

4.3.1 Strokovni svet za policijsko pravo in policijska pooblastila

»Strokovni svet za policijsko pravo in policijska pooblastila je stalno, avtonomno posvetovalno telo policije in Direktorata za policijo in druge varnostne naloge na Ministrstvu za notranje zadeve.« (Policija 2016c)

Namembnost Strokovnega sveta za policijsko pravo in policijska pooblastila je, da »pripravlja načelna strokovna mnenja, razlage in priporočila, ki se nanašajo na pripravo in uporabo predpisov s področja policijskega prava in policijskih pooblastil« (Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo«). Z izvajanjem policijskih pooblastil se v praksi pojavljajo

tudi vprašanja o pravilni uporabi in razlagi policijskih pooblastil in policijskih nalog. Svet kot najvišje strokovno telo zato sistematično proučuje ta vprašanja in pripravlja odgovore. Ko se pojavijo različne razlage pri uporabi pooblastil policije, sprejema razlage, da bi vzpostavili poenotenje uporabe predpisov v praksi. Prav zato poskuša ugotoviti potrebne spremembe pooblastil in pripraviti strokovne predloge za dopolnitve in spremembe, da bi se z namenom zagotavljanja čim večje učinkovitosti policijskega dela ob hkratni najvišji meri spoštovanja človekovih pravic določbe zakonskih in podzakonskih predpisov, ki določajo pooblastila policije, ustrezno dopolnila ali spremenila.

Svet sestavlja devet članov, ki sta jih za obdobje od treh do štirih let imenovala generalni direktor policije in generalni direktor Direktorata za policijo in druge varnostne naloge. Združuje strokovnjake iz policije, Direktorata za policijo in druge varnostne naloge na Ministrstvu za notranje zadeve, pravne službe Ministrstva za notranje zadeve, Uprave kriminalistične policije pri Generalni policijski upravi, Sektorja za policijska pooblastila in preventivo v Službi generalnega direktorja policije, Uprave uniformirane policije pri Generalni policijski upravi, predstavnika iz vrst nekdanjih sodnikov in namestnika Varuhinje človekovih pravic. Članstvo v svetu je častno, člani pa v njem zastopajo svoja lastna strokovna stališča in ne stališč organov, iz katerih prihajajo. Svet prav tako ni formalno telo, ki bi bilo podrejeno ali odgovorno katerikoli notranji organizacijski enoti ministrstva ali policije (Policija).

4.4 Zunanji nadzor

4.4.1 Parlamentarni nadzor

Republika Slovenija želi vzpostaviti stanje v policiji, v kateri bo imel policist občutek pripadnosti organizaciji, ki zna zaščititi policistke in policiste pred grožnjami in neutemeljenimi obtožbami, vendar hkrati od njega zahteva dosledno spoštovanje zakonitosti in človekovih pravic. Zavzema se za utrditev javnega zaupanja, ki mora biti zavezano spoštovanju visokih etičnih in strokovnih standardov, zato mora policist v

policijskih postopkih ravnati častno, pošteno in pregledno, upoštevajoč enakost vseh ljudi pred zakonom in spoštuječ njihove pravice, svoboščine in osebno dostojanstvo (Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo«).

Državni zbor Republike Slovenije (v nadaljevanju DZ RS) nadzira nadzoruje delo policije predvsem posredno. S sprejemanjem zakonov določa standarde delovanja, vsebino nalog policije, pooblastila in obveznosti policistov ter oblike nadzora nad izvajanjem policijskih nalog. Ob dogodkih, ki so posebnega varnostnega pomena in so zanimivi za širšo javnost, sklicuje redne ali izredne seje Odbora za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo, ki je odgovorno delovno telo za vprašanja notranjih zadev in dela policije. Razprave so praviloma odprte za javnost, zato je o celotni problematiki, o kateri razpravlja delovno telo parlamenta, obveščena tudi širša javnost.

Vsak poslanec ima tudi možnost postavljati poslanska vprašanja, ki jih naslovi na resornega ministra. Ob oceni, da minister slabo izvaja zakonske možnosti nadzora nad delom policije, lahko poslanci oziroma parlament zahteva politično odgovornost ministra za notranje zadeve z uvedbo interpelacije. V primeru neuspešnega zagovora ministra se lahko doseže odstop oziroma njegovo razrešitev. Če ima aktualni minister za notranje zadeve kljub temu podporo večine poslancev, se zagotovi vsaj javno razpravo o razlogih, ki so povzročili vložitev interpelacije in opozori na nerazrešene težave ali nepravilnosti. Obstaja tudi možnost, da bi se zaradi zlorabe policije v parlamentu zahtevalo tudi odločanje o nezaupnici Vladi RS, vendar je v praksi manj verjetno, da bi se odgovornost ministra za notranje zadeve širila na celotno vodstvo izvršilne veje oblasti v državi. Vsekakor pa bi poslanci DZ RS v takem primeru imenovali posebno preiskovalno komisijo, ki bi preiskala vse okoliščine domnevne nepravilnosti.

Neposredni nadzor nad varnostnimi službami v državi DZ RS izvaja preko Komisije za nadzor nad delom varnostnih in obveščevalnih služb, ki jo imenuje DZ RS in jo sestavljajo poslanci. Njena naloga je, da opravlja nadzor nad varnostnimi in obveščevalnimi službami, med temi tudi nad policijo pri izvajanju ukrepov na podlagi pooblastil iz Zakona o kazenskem postopku (nadzira uporabo s sodno odločbo odrejenih

nadzorovanih ukrepov, npr. prisluškovanje komunikacij), ki jih opravlja z obravnavo poročil in nadzori pri policiji. Seje komisije so zaprte za javnost (Zakon o parlamentarnem nadzoru obveščevalnih in varnostnih služb, čl. 1–16). Težava, s katero se srečuje komisija, je predvsem v tem, da poslanci niso strokovnjaki na tem področju in je lahko član komisije vsakdo, ne glede na njegovo izobrazbo in poznavanje dela varnostnih služb (Gorenak 2012).

Parlament z nadzorom nad delom varnostnih služb in policije preprečuje avtokratsko vladavino, preverja ustrezno porabo proračunskih sredstev, omogoča oblikovanje zakonskih določil pri varnostnih vprašanjih in je most do javnosti. Nadzor varnostnega sektorja je protitež moči izvršilne oblasti in je zato bistveni element delitve oblasti na ravni države. Če je učinkovit, določa meje pristojnosti izvršilne oblasti. Čeprav izvršilna oblast praviloma predlaga zakone in njihove spremembe, ima parlament pomembno vlogo pri obravnavi predlogov in z nadzorstvom preverja njihovo uporabo. Poslanci imajo praviloma tudi stalne stike z državljani, zato naj bi bili dobro seznanjeni z njihovimi stališči, ki jih lahko upoštevajo pri sprejemanju zakonov in odločanju o varnostni politiki države (Born 2006, 18–19).

4.4.2 Nadzor Vlade Republike Slovenije

Vlada RS na sejah sprejema politične usmeritve za njeno delo in delo resornih ministrstev. Pri tem praviloma sledi programu in dogovorom, zapisanem v aktualni koalicijski pogodbi med političnimi strankami, katerih predstavniki sestavljajo Vlado RS. Delo policije nadzoruje predvsem posredno preko poročanj ministrstva za notranje zadeve, ki redno poroča o njihovem delu in pomembnejših varnostnih vprašanjih. Vlada RS se odločneje ukvarja z nadzorom in vplivanjem na delo policije ob konkretni zaostreni varnostni problematiki, ki presega njihove pristojnosti. Primer takšnega spremljanja dela policistov je bil ob kriznih razmerah v državi zaradi povečanega tranzita vojnih beguncev in ekonomskih migrantov konec leta 2015 in v začetku leta 2016, ko je Vlada RS sprejela odločitve o načinu opravljanja mejne kontrole zoper begunce in migrante ter posegla v pooblastila policistov, ki jih zaradi kriznih razmer ni bilo mogoče več v celoti izvajati. Delo policistov je spremljala celo na terenu in ob tem

dajala usmeritve za delo policije, ki jih je ta sprejemala preko ministra za notranje zadeve.

4.4.3 Nadzor državnega tožilstva in sodni nadzor

Policija je do leta 2007 državno tožilstvo v skladu z zakonom, ki ureja predkazenske postopke, obveščala o sumu, da je policist storil kaznivo dejanje, opravila vsa preiskovalna dejanja, o čemer je sproti seznanjala pristojnega tožilca in glede na ugotovitve podala poročilo okrožnemu državnemu tožilstvu oziroma ovadbo, če je šlo za utemeljen sum storitve kaznivega dejanja. Postopek je bil enak kot zoper vsakega drugega občana, le da je bila policija v primeru policista bolj dosledna in je prednostno opravila vsa preiskovalna dejanja (glej poglavje 4.3.3). Državni tožilec je sam ocenil, koliko se bo vključil v postopek, saj je imel možnost usmerjati preiskavo v predkazenskem postopku tudi v postopku zoper policista.

S spremembo Zakona o tožilstvu je bil v letu 2007 ustanovljen Specializiran oddelek v Skupini državnih tožilcev za pregon organiziranega kriminala, Vrhovnega državnega tožilstva, ki je zdaj izključno krajevno in stvarno pristojen za pregon vseh kaznivih dejanj, ki jih storijo policisti. Razlog za ustanovitev Specializiranega oddelka je bil v odločitvi Ustavnega sodišča RS, »da mora država omogočiti in opraviti neodvisno in nepristransko preiskavo okoliščin dogodka, v katerem naj bi bila oseba podvržena mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju državnih represivnih organov oziroma je oseba med akcijo državnih represivnih organov izgubila življenje« (Zupan in Drev v Pilko in Gorenak 2011). Drugi razlog je bil v sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zadevi Matko proti Sloveniji, ko je sodišče ugodilo pritožbi občana, da je bil deležen grdega ravnanja policije. Sodišče je v tej sodbi opozorilo, da mora preiskavo opraviti oseba, ki ne pripada službi, iz katere izhajajo osumljene osebe

V letu 2011 se z novim zakonom, ki določa naloge in pristojnosti državnega tožilstva, Specializiran oddelek preimenuje v Oddelek za preiskovanje in pregon uradnih oseb s posebnimi pooblastili.

Zaradi omejitev pridobivanja informacij iz Vrhovnega državnega tožilstva sem uspel pridobiti le delne podatke o postopkih zoper uradne osebe iz Skupnih poročil o delu državnih tožilstev od leta 2008 do 2011, v kasnejših letnih poročilih pa teh podatkov ni navedenih. Pri pripravi tabele me je najbolj zanimalo, kakšne so posledice vseh podanih ovadb, ko so osumljeni kaznivih dejanj policisti.

V letu 2008 je Vrhovno državno tožilstvo RS obravnavalo zelo visoko število storilcev uradnih oseb, nato se v naslednjih to število zelo zmanjša. Treba je upoštevati, da je Specializiran oddelek tožilstva do leta 2011 vodil postopke le zoper osebe, ki imajo policijska pooblastila (zoper policiste in pripadnike vojaške policije) in so med podatki (glej Tabela 4.16) za leto 2009 zajeti tudi štirje pripadniki Ministrstva za obrambo RS in v letu 2010 eden. Ker se zaradi sprememb zakona od leta 2010 naprej vodi podatke nekoliko drugače, so ti le delno primerljivi, popolnoma primerljivi pa so delu števila obsodilnih sodb – kar me je tudi najbolj zanimalo.

Tabela 4.16: Pregled postopkov zoper uradne osebe v obdobju 2008–2011

Leto	2008	2009	2010	2011
Število osumljenih storilcev kaznivega dejanja	560	316	370	360
Število zadev iz prejšnjega leta	-	102	44	142
Kazenskih ovadb	63	80	414	502
Število storilcev, podane kazenske ovadbe	66	95	-	-
Podano poročilo	186	196	-	-
Zavržena ovadba	-	-	201	203
Število ovadb, vloženih v zvezi s službo	48%	68%	73%	-
Število ovadb, kazniva dejanja zunaj službe	52%	32%	27%	-
Število vseh vloženih obtožnih predlogov	42	60	55	45
Število sodb	7	21	54	43
Pravnomočna sodba - denarna kazen	2	10	13	2
Pravnomočna sodba - pogojna obsodba	1	8	24	23
Pravnomočna sodba - zaporna kazen	1	1	3	1

V letu 2008 je skoraj polovico ovadb vloženih v zvezi s službo, nato pa v letih 2009 in 2010 delež naraste na 68 % oziroma 73 %. Glede na število zadev in podanih kazenskih zadev se razmeroma malo primerov nadaljuje z obtožnim predlogom in zaključni z

obsodilno sodbo. V letu 2010 so izrečene tri zaporne sodbe, sicer pa po ena vsako leto. Kot kažejo posledice vseh podanih poročil in ovadb zoper policiste, njihova dejanja le niso tako zaskrbljujoča, kot kažejo prve številke pri zaznavah kaznivih dejanj, in se je policija najverjetneje pogosto prehitro odločila za sum storitve kaznivega dejanja in odgovornost prenesla na tožilstvo.

Policija je bila glede tega vedno 'bolj papeška kot papež'. V primerih sumov kaznivih dejanj, sumov prekrškov ali klasičnih primerih pritožb, ko je bilo kaznivo dejanje ali prekršek zaznan znotraj klasične pritožbe, je policija vedno reagirala do policistov relativno ostro. (Gorenak Vinko 2012).

Med policisti je bilo izredno slabo sprejeto, da se jih ob vsakem sumu, da so storili kaznivo dejanje, obravnava huje kot vse »kriminalce« in se zato pogosto pritožujejo, da se počutijo kot drugorazredni državljani. Ob dejstvu, da se število postopkov zoper policiste zmanjšuje (glej Tabela 4.13), je prednost takšne obravnave lahko v tem, da se policist pred organom, ki ni obremenjen z odgovornostjo, da bi mu kdorkoli očital pristranskost v preiskavi, hitreje otrese vseh obtožb, če kaznivega dejanja ni storil.

Vloga sodišča pri nadzoru nad delom policista je, da v sodnem postopku preverja zakonitost uporabe policijskih pooblastil, da preveri zakonitost predkazenskega postopka in spoštovanje pravic obdolženca (Zidar 2004b, 29). V praksi se zakonitost dela policije (skupaj s tožilstvom) in dejansko spoštovanje pravic obdolženca najbolj transparentno izkaže pri izreku sodbe. Če sodišče izreče obsodilno sodbo, je policist opravil svoje delo zakonito.

V primeru, da so izrabljena vsa druga pravna sredstva, se lahko vloži ustavno pritožbo zaradi kršenja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ustavno sodišče RS tako v okviru sodnega nadzora odloča o kršitvi človekovih pravic in opravi nadzor nad izvajanjem policijskih pooblastil (Ustava Republike Slovenije, čl. 160).

4.4.4 Nadzor varuha človekovih pravic

Varuha človekovih pravic (v nadaljevanju varuh) pri svojem delu ravna po določenih ustave in mednarodnih pravnih aktov o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, sklicuje pa se lahko tudi na načelo pravičnosti in dobrega upravljanja. Pri svojem delu je neodvisen in samostojen. Z rednimi letnimi ali posebnimi poročili poroča DZ RS. Policija mora na njegovo zahtevo zagotoviti vse podatke in informacije, ki jih potrebuje za nadzor spoštovanja človekovih pravic in mu omogočiti izvedbo preiskave. O svojih ugotovitvah obvešča tudi javnost. Kdor meni, da so mu bile z ravnanjem policista ali policije kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine, lahko pošlje varuhu pobudo za začetek postopka. Če so izpolnjeni pogoji za začetek postopka (iz pobude izhaja, da gre za kršitev, je vloga popolna in se zadeva ne rešuje že pred pravosodnimi ali drugimi organi oziroma je bila odločitev sprejeta v obdobju manj kot enega leta), se odloči za začetek preiskave. Ko preiskuje morebitno kršitve pravic v policijskem postopku, mu mora policija nuditi vso pomoč. Če oceni, da je potrebno, lahko kadarkoli vstopi v prostore, kjer policija izvaja odzem ali omejitev prostosti in opravi razgovor z osebo v postopku. O zaključeni preiskavi sestavi poročilo, v katerem predstavi oceno dejstev in okoliščin ter ugotovi, ali je šlo v obravnavanem primeru za kršitev človekovih pravic in na kakšen način so bile kršene. Ob tem predlaga, kako naj se nepravilnost odpravi in lahko tudi predlaga uvedbo disciplinskega postopka zoper policista. Policija mu mora odgovoriti v tridesetih dneh. Če odgovora ne bi bilo ali bi bil ta neustrezen, lahko o vseh ugotovitvah obvešča Ministrstvo za notranje zadeve RS in poročilo objavi v javnih medijih (Zakon o varuhu človekovih pravic, čl. 3–45).

»Ustavnopravna ureditev položaja varuha v Sloveniji daje zadostna jamstva za njegovo neodvisno delovanje.« (Zidar 2004a, 43)

Iz pregleda poročila varuha za leto 2015 je razvidno, da je bilo v celem letu podanih le 81 pobud, ko so občani menili, da so jim bile kršene pravice, leto prej pa 100. Ko se občani obrnejo na varuha, jih napoti na podajo pritožbe zoper delo policista. Zelo malo pobudnikov se po podaji pritožbe obrne ponovno na varuha in le redki so še zainteresirani za nadaljnjo pomoč. Pobude zato ostajajo nerešene oziroma ostane vprašanje o utemeljenosti ali neutemeljenosti pobude odprto. Pobude se najpogosteje nanašajo na nepravilnosti v policijskih postopkih, v katerih nastopa policija kot

prekrškovni organ (kršitve javnega reda, prometni prekrški in obravnava prometnih nesreč). Najpogosteje se izpostavlja (ne)ukrepanje policistov, pristranskost, nepopolna ugotovitev in nezadovoljstvo zaradi izreka globe. Do težav je prihajalo tudi v komunikaciji, grdem ravnanju pri uporabi prisilnih sredstev in pridržanju, diskriminatornem opravljanju mejne kontrole, vodenju predkazenskega postopka in neodzivanju na zaprosila za ukrepanje. Kljub temu hujših nepravilnosti v policijskih postopkih ne odkriva, sproti pa opozarja na manjše pomanjkljivosti, tudi v pritožbenih postopkih. Varuh pri tem ugotavlja, da Ministrstvo za notranje zadeve in policija v večini primerov sledita njegovim priporočilom. Uslužbenci njegovega urada redno obiščejo vsaj nekaj policijskih postaj letno. Namestnik varuha, g. Ivan Šelih, tudi redno sodeluje v Strokovnem svetu za policijsko pravo in pooblastila (Varuh človekovih pravic 2016).

4.4.5 Nadzor medijev in javnosti

Javnost se o delu policije seznanja predvsem preko sredstev javnega obveščanja ali medijev, preko katerih državljani prejmejo največ informacij.

Po zakonu, ki ureja področje medijev, so mediji časopisi, revije, radijski in televizijski programi, elektronske publikacije, teletext in vse druge oblike dnevnega objavljanja vsebin, ki so dostopne javnosti. RS podpira medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, zato financira javni zavod Radiotelevizija Slovenija in sofinancira nekatere lokalne, regionalne ter študentske radijske in televizijske programe, kakor tudi nekatere splošno informativne tiskane medije. Namen je ohranjati pluralnost in raznolikosti medijev, ki skrbijo za informiranost javnosti. Dejavnost medija temelji na svobodi izražanja, nedotakljivosti, varstvu človekove osebnosti, dostojanstva, na svobodnem pretoku informacij in odprtosti medijev za različna mnenja (Zakon o medijih, čl. 2–6).

Z obveščanjem javnosti o delu policije se vrši tudi njeno nadzorstvo, ki se je v zadnjih letih z razvojem državnih in komercialnih medijev še okrepilo. Cilj vseh medijskih hiš je visoka gledanost, poslušanost ali branost, zato se v nekaterih informativnih medijih poskuša poročati tudi z »bombastičnimi« novicami (npr. Svet na Kanalu A, Preverjeno,

Slovenske novice). Pri tem se je izkazalo, da so v središču pozornosti tudi dogodki, ko so policisti prisiljeni uporabiti policijska pooblastila. Pri poročanjih o takih dogodkih ni dovolj, da policija nudi informacije preko predstavnikov za stike z javnostmi, ampak o dogodkih zbirajo informacije tudi novinarji, ki z izjavami občanov preverjajo zakonitost dela policistov, poročajo in s tem omogočajo nadzor javnosti preko medijev.

Policist je pri opravljanju policijskih nalog javna oseba, zato ga občani lahko snemajo pri izvajanju policijskih pooblastil, če ga pri tem ne ovirajo. Ker policisti vedo, da video/avdio posnetki ali fotografije o izvajanju policijskih postopkov lahko pridejo v javnost, so pri svojem delu še bolj previdni in vzdržujejo še višji nivo strokovnosti ter zakonitosti v policijskih postopkih.

4.4.6 Nadzor nevladnih organizacij

Vodilna nevladna organizacija na področju varovanja človekovih pravic in s tem tudi pravic posameznika v policijskih postopkih je nedvomno Amnesty International. Skupaj z uslužbenci policije in strokovnjaki iz raznih držav je pripravila dokument o desetih osnovnih merilih za človekove pravice, namenjenih policijskim uslužbencem, ki naj bi služil kot eden izmed temeljev pri policijskemu usposabljanju. Osnovna merila izhajajo iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah (UDHR/SDČP) in drugih dokumentov Združenih narodov, ki so neposredno pomembni za policijsko delo in od policijskih uslužbencev zahtevajo:

- da varujejo pravico do enake zakonske zaščite,
- da so v postopkih sočutni in spoštljivi ter pri tem ščitijo varnost in zasebnost,
- da uporabijo silo le, ko je skrajno nujno, vendar v najmanjši meri,
- da se izogibajo uporabi sile pri opravljanju policijskih in varnostnih dejavnosti na nezakonitih, vendar nenasilnih zborovanjih; pri razganjanju nasilnega zborovanja se uporabi sila samo v najmanjšem potrebnem obsegu,
- da uporabijo smrtonosno silo le, ko je skrajno neizogibna za zaščito lastnega življenja ali življenja drugih,
- da aretirajo osebo le, če za to obstajajo zakonski razlogi in se aretacija izvrši v skladu z zakonitimi postopki,

- da imajo vsi priporniki takoj po aretaciji dostop do svoje družine in pravnega zastopnika in do kakršnekoli potrebne zdravstvene pomoči,
- da se z vsemi priporniki ravna človeško,
- da ne izvršujejo, sprejemajo ukazov ali prikrivajo izvensodne usmrtitve ali izginotje oseb ,
- da o vseh kršitvah osnovnih meril poročajo nadrejenemu predstojniku in uradu javnega tožilca Amnesty International 1998, 2–12).

Naloga Amnesty International je predvsem osveščanje o pomenu človekovih pravic in nasprotovanje njihovim kršitvam, zato izvaja različne globalno zasnovane dolgotrajne akcije proti sistematičnim kršitvam človekovih pravic. Na spletnih straneh organizacije se objavljajo tudi vsakoletna poročila o spoštovanju človekovih pravic v posamezni državi (Amnesty International).

V Sloveniji deluje kot društvo, ki povezuje okoli 9000 članov in podpornikov. Med temi je okoli 50 aktivnih prostovoljk in prostovoljcev ter nekaj zaposlenih. Amnesty International Slovenija se financira predvsem s članarinami in donacijami. Od države prejema denarna sredstva za program učenja človekovih pravic, vendar ta predstavljajo le okoli tri odstotke vseh sredstev, zato je delovanje organizacije lahko neodvisno od države, prav tako pa zagotavljajo, da njihovo delovanje ni odvisno od korporacij, podjetij in verskih organizacij. Njihovo delo za človekove pravice temelji na raziskanih in podrobno preverjenih primerih. S pomočjo raziskovalcev raziskuje kršitve in se pri tem posvetuje z vladnimi in drugimi nevladnimi organizacijami, strokovnjaki, novinarji in aktivisti.

Amnesty International Slovenije vsako leto izda letno poročilo o delu v preteklem letu. Iz poročila za leto 2015 je razbrati, da so bili aktivisti zelo dejavni v času »begunske krize« pri spremljanju, kako se ravna z begunci in ali so njihove pravice spoštovane. Če so zaznali neustrezne razmere, so organe oblasti pozvali k izboljšavam. Prav tako spremlja pripravo predlogov za spremembe policijskih pooblastil in opozarja na uvajanje novih prisilnih sredstev (npr. paralizator) ter potrebno določitev visokih pogojev za uporabo takih sredstev. V letu 2012 se je organizacija ukvarjala s pozivanjem države k preiskavi domnevnih prekoračitev policijskih pooblastil na protestih v Mariboru. Na aktualne kršitve opozarja javnost preko lastne spletne strani,

Facebooka in Twitterja, izdaja lastno e-glasilo *Emnesti*, razpošilja mesečno pošto, izdaja tiskano revijo *Akcija* in vzdržuje redne stike z mediji (Amnesty International Slovenije).

Amnesty International Slovenija se je v preteklih letih aktivno prizadeval za spremembe v delu policije, ki bi zagotovile večjo varstvo človekovih pravic s transparentnostjo policijskega dela, državljanskim nadzorom, odgovornostjo policije kot skupnosti in profesionalizacije policije, zato je v letu 2003 začel izvajati aktivnosti v okviru posebnega projekta *Državljanski nadzor nad policijo – priporočila za Slovenijo*. Proučevanje je usmeril predvsem v državljanski nadzor nad reševanjem in preiskovanjem pritožb zoper policijo in na monitoring policijskih prostorov za pridržanje. Zaključki so pokazali, da v Sloveniji ni zagotovljen učinkovit zunanji nadzor (pogoj rednosti in nenapovedanosti obiskov) nad ravnanjem policije z osebami, ki jim je odvzeta prostost, zato je bil oblastem podan predlog, da to področje ustrezno uredi in zagotovi varstvo pravic, pridržanih v skladu z mednarodnimi standardi, čeprav so hkrati ugotavljali, da ima varuh človekovih pravic v RS vse zakonske možnosti, da lahko neodvisno in učinkovito opravlja takšen nadzor (Zidar 2004a). Pri analiziranju reševanja pritožb zoper delo policije je ugotavljal, da je sistem reševanja pritožb učinkovit, transparenten. Zlasti so pomembni zaključki, da je sistem reševanja pritožb zoper policijo in policiste neodvisen in ima »številne prednosti, ki omogočajo odpravljati nepravilnosti pri delu policije, zagotavljati transparentnost dela in nadzora policije ter izboljšati preiskovanje policijskih kršitev« (Zidar 2004b). Ne glede na to pa ocenjujejo, da državljanski nadzor nad policijo ni ustrezno urejen, zato so se v okviru navedenega projekta ukvarjali s pomanjkljivostmi v obstoječi ureditvi, analiziranju možnosti za njeno izboljšanje in iskanje izhodišč za nov pritožbeni sistem, ki bi ustrezal pričakovanim standardom.

V preteklem obdobju je na področju varstva človekovih pravic v Sloveniji zelo aktivno delovalo tudi društvo *Helsinški monitor Slovenije*, ki pa je v zadnjem času nedejaven.

4.5 Mednarodni nadzor

4.5.1 Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP)

Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) je mednarodno sodišče v Strasbourgu, ki je bilo ustanovljeno na podlagi Evropske konvencije o človekovih pravicah (v nadaljevanju EKČP) in je eden izmed organov Sveta Evrope. Odloča o pritožbah o kršitvah pravic določenih z EKČP, ki je bila podpisana leta 1950 in uveljavljena leta 1953. Od leta 1998 ESČP deluje kot stalno sodišče. Posamezniki lahko pritožbo vložijo neposredno. EKČP loči dve vrsti pritožb – individualne pritožbe, ki jih lahko vloži kdorkoli (posameznik, skupine posameznikov, nevladne organizacije, podjetja) zaradi kršenja njihovih človekovih pravic, in mednarodne pritožbe, ko vloži pritožbo ena država proti drugi. Sodišče obravnava le pritožbe, ki naj bi kršile EKČP in ne deluje kot pritožbeno sodišče v odnosu do državnih sodišč, ne posreduje neposredno proti organu, proti kateremu se vlaga pritožba in ne spremeni ali razveljavi odločbe nacionalnih sodišč. Postopek pred ESČP je javen in v največ primerih pisni. Sodbe so za toženo državo končne in zavezujoče. Pritožba mora biti podana v šestih mesecih od dneva vročitve končne odločitve po nacionalnem pravu. Vlagatelj pritožbe mora dokazati, da je izčrpal vsa razpoložljiva pravna sredstva v državi, proti kateri je vložena pritožba (European Court of Human Rights).

Odločbe ESČP so javno dostopne. Prevodi odločb v slovenski jezik se objavljajo na spletnih straneh Državnega pravobranilstva RS. Pri pregledu odločitev najdemo dve sodbi, ki se nanašata na odločitev sodišča v primeru kršenja 3. člena EKČP (prepoved mučenja – nikogar se ne sme mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njim ravnati ali ga kaznovati) pri uporabi policijskih pooblastil oziroma pri opravljanju policijskih nalog:

- sodba Matko proti Sloveniji (dogodek z dne 4. in 5. aprila 1995; datum odločitve 2. novembra 2006): razsodilo se je, da je bil kršen 3. člen EKČP, ker državni organi niso opravili učinkovite preiskave glede pritožnikovih navedb, da je policija z njim grdo ravnala in da je bil kršen 3. člen EKČP v zvezi s pritožnikovimi navedbami, da je policija z njim grdo ravnala;
- sodba Butolen proti Sloveniji (dogodek z dne 18. februarja 2011; datum odločitve 26. aprila 2012): razsodilo se je, da je bil kršen 3. člen EKČP, ker oblasti niso

učinkovito preverile pritožnikovih trditev, da je policija z njim grdo ravnala in da je bil kršen 3. člen EKČP, ker je policija grdo ravnala z obtožencem (Državno pravobranilstvo Republike Slovenije 2016).

4.5.2 Komisar Sveta Evrope za človekove pravice

Svet Evrope je funkcijo komisarja za človekove pravice ustanovil leta 1999 kot politični organ, ločen od ESČP in drugih organov Sveta Evrope. Njegove naloge so pospeševanje izobraževanja, ozaveščanje in uveljavljanje spoštovanja za človekove pravice v državah članicah ter zagotavljanje popolne in učinkovite skladnosti z besedili Sveta Evrope (z dokumenti, ki jih sprejme Odbor ministrov). Izvoli ga Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. Njegova vloga je tako predvsem preventivna – usmerjena v pomoč in preprečevanje, saj nima zakonskih pooblastil za ukrepanje v primeru kršitev. Lahko le svetuje in obvešča o varstvu človekovih pravic ter na takšen način preprečuje kršitve. Med njegovimi nalogami je tudi sodelovanje z mednarodnimi ustanovami, ki se vključujejo v uveljavljanje in varstvo človekovih pravic. V sodelovanju z drugimi organi Sveta Evrope lahko predloži poročilo, priporočilo ali mnenje o določeni zadevi Odboru ministrov ali Parlamentarni skupščini Sveta Evrope (Commissioner for Human Rights).

Komisar za človekove pravice je v letu 2003 na povabilo Vlade RS obiskal Slovenijo. Po obisku je Vladi RS posredoval priporočila. Člani njegovega urada so ponovili obisk v letu 2005. Nato je pripravil poročilo o spremljanju napredka Slovenije (2003–2005), ki predstavlja oceno napredka v izvajanju njegovih priporočil v tem obdobju in je bilo posredovano v obravnavo Odboru ministrov in Parlamentarni skupščini Sveta Evrope. Za pripravo poročila je spremljal pisne prispevke slovenskih organov, poročila strokovnjakov na področju človekovih pravic, lokalnih in mednarodnih nevladnih organizacij in javnih virov. Pri nadzoru uporabe policijskih pooblastil je v letu 2003 priporočil, da se spremeni sestava pritožbene komisije, pristojne za preverjanje pritožb nad delom policistov, in se v delo te komisije vključi neodvisne predstavnike nevladnih organizacij. Pri spremljanju napredka pri nadzoru uporabe policijskih pooblastil je ugotavljal, da so bila njegova priporočila upoštevana. V letu 2004 se je spremenila sestava komisije (senata), ki obravnava pritožbe nad delom policistov in policije tako,

da jo sestavljajo pooblaščenec ministra za notranje zadeve in dva predstavnika javnosti. Kljub temu je podal dvom, da bodo pritožbe proti policiji temeljito in učinkovito preiskane na resnično in očitno neodvisen način. Čeprav je prišlo do spremembe sestave senata, ureditev policiji še vedno omogoča, da ima močno vlogo pri preiskovanju pritožb o nepravilnem ravnanju policista oziroma policije. Ministrstvo za notranje zadeve za poročevalca, ki opravi preiskavo in predstavi zaključke senatu, še vedno lahko izbere policista. Prav tako je ugotavljal, da senat ne more priporočiti disciplinskega ukrepa zoper policista, če je bila pritožba upravičena, ali predlagati nadomestilo škode za žrtev nepravilnega policijskega ravnanja. Ministrstvu za notranje zadeve, varuhu človekovih pravic in nevladnim organizacijam na področju človekovih pravic je priporočil nadaljnje spremljanje delovanje pritožbenega sistema (Urad komisarja za človekove pravice 2006, 14).

4.5.3 Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT)

Svet Evrope, katerega članica je tudi RS, je sprejela evropsko konvencijo o preprečevanju mučenja, s katero je bil uveden monitoring Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT). RS je konvencijo ratificirala leta 1994. Odbor monitoring izvaja preko obiskov v državah pogodbenicah v vseh prostorih, v katerih so osebe, ki jim je oblast odvzela prostost. Namen teh obiskov je preiskovanje ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami nečloveškega ravnanja. Na podlagi obiskov odbor državam posreduje priporočila za spremembe in izboljšave za večje varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost. Vsako leto izda letno poročilo, na podlagi katerega se oblikujejo standardi (Zidar 2004a, 30).

V Sloveniji so bili opravljeni obiski v letih 1995, 2001, 2002, 2006, 2008, 2012 in 2013. Pri tem so obiskovali različne policijske postaje, Center za tujce v Postojni in Azilni dom v Ljubljani ter mednarodni prostor za zavrnjene tujce na Letališču Jožeta Pučnika. Iz poročil je razvidno, da je bilo stanje ob obiskih na splošno zadovoljivo, vendar so člani odbora naleteli na nekaj pomanjkljivosti. Vsakič so se pojavljale pritožbe oseb, ki

jim je bila odvzeta prostost, da naj bi bili ob prijemu deležni grdega ravnanja. Odbor zato priporoča, da se postopki elektronsko evidentirajo (avdio/vizualno). V Centru za tujce v Postojni in Azilnem domu v Ljubljani je odbor ugotavljal preveliko število nastanjenih in prav tako neprimernost prostorov za pridržanje na večini policijskih postaj (pripombe na nedostopnost naravne svetlobe, prezračevanje in raven čistoče). Iz pregleda poročil je razvidno, da je Policija sledila nekaterim priporočilom in postopno izboljšuje stanje. Tako so v prostorih, kjer se zadržuje tujce, na priporočilo odbora policisti opustili nošenje orožja in palic. Okrepilo se je usposabljanje policistov na teme varstva človekovih pravic. Izboljšal se je tudi pritožbeni postopek, ki zagotavlja večjo neodvisnost odločanja ob sumu grdega ravnanja policistov. Prav tako se je izboljšala dostopnost do odvetnika od samega začetka, ko je posamezniku odvzeta prostost. Policisti imajo v skladu s priporočili odbora na voljo gradiva, ki vsebujejo obsežen seznam pravic v dvaindvajsetih jezikih in posebno informativno gradivo za mladoletne osebe v šestih jezikih, s katerim seznanjajo tujce v policijskih postopkih. Postopno se izboljšujejo pogoji bivanja v prostorih za pridržanje. V Centru za tujce v Postojni se je izboljšala prehrana (zagotovljena vegetarijanska prehrana in dostava hrane v večernih urah v času ramadama) in zdravstvena oskrba (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).

Iz poročil odbora je razvidno, da se standardi ravnanja s pridržanimi oziroma osebami, ki se jim odvzame ali omeji prostost, zvišujejo, saj odbor ob novih obiskih podaja dodatne predloge za zvišanje varstva človekovih pravic in da država poskuša v največji meri upoštevati priporočila odbora, saj resno odgovarja na ugotovitve odbora z izboljševanjem stanja.

4.5.4 Odbor proti mučenju Združenih narodov (CAT)

Sistem dela Odbora proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja Združenih narodov (CAT) temelji na periodičnih poročilih posameznih držav (vsaka štiri leta). Poročila se pripravijo na podlagi predhodnega vprašalnika. Zadnje poročilo je Slovenija pošiljala v letu 2012, s katerim se je preverjal sistem evidentiranja pridržanj pridržanih oseb in njegova vsebina, ali je

vzpostavljeno takojšnje, nepristransko in učinkovito preiskovanje vseh primerov domnevnega mučenja ali grobega ravnanja ter pregon storilcev takih dejanj. Vlada RS je odgovorila pozitivno na vsa navedena vprašanja (Policija).

5 VLOGA POLICIJE IN SINDIKATOV PRI VAROVANJU PRAVIC POLICISTOV

5.1 Vloga policije

5.1.1 Izobraževanja in usposabljanja

Ker policisti z izvajanjem policijskih pooblastil posegajo v človekove pravice in svoboščine, je pomembno, da dobro poznajo pogoje za njihovo uporabo in da policijska pooblastila izvajajo v skladu s pravili stroke. Ker so pomemben pokazatelj zakonitosti, strokovnosti in etičnosti dela policistov tudi pritožbe nad njihovim delom, je stalna naloga policije, da zagotavlja visok nivo strokovne usposobljenosti policistov za izvajanje pooblastil s praktičnim postopkom in samoobrambo. S tem se zagotavljajo pogoji za uspešno, učinkovito in varno opravljanje policijskih nalog in varstvo človekovih pravic v policijskih postopkih (Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo«).

Generalna policijska uprava načrtuje in izvaja izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje. Izobraževanje za poklic policista poteka po veljavnem višješolskem programu, ki velja od leta 2012 in traja dve leti. V tem času se pridobi znanje za delo policista in z zaključkom šolanja pridobi policijska pooblastila. Za opravljanje enostavnejših policijskih nalog (policist – nadzornik državne meje) ni potrebno opravljati izobraževanja, ampak le usposabljanje iz policijskih pooblastil, ki mora biti zaključeno v enem letu (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 91–92). Čeprav ima policist že osvojeno znanje iz policijskih pooblastil, se je dolžan usposablјati po

letnem programu strokovnega in fizičnega usposabljanja. V delu strokovnega usposabljanja obnavlja znanje o policijskih pooblastilih s praktičnimi postopki, ravnanju s strelnim orožjem, sredstvi za vezanje in oklepanje, palico, sprejem za pasivizacijo in drugo opremo ter vadbo samoobrambe. Če se policist ne usposablja po programu ali ne opravi preizkusa usposobljenosti pred komisijo, lahko izgubi policijska pooblastila (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 57–61). Usposabljanje iz samoobrambe in praktičnega postopka je izjemnega pomena za kvalitetno uporabo policijskih pooblastil. Pri tem se teoretično in praktično obravnavajo primeri iz prakse (tudi iz nabora pritožbenih postopkov). Pridobljeno znanje pomaga policistu, da je pri delu strokoven in zakonit, posledično zoper njegovo delo ni pritožb ali pa jih je vsaj manj.

5.1.2 Pravna pomoč policistom

Policija zagotavlja plačano pravno pomoč policistu, pomožnemu policistu in nekdanjemu policistu v primerih predkazenskega, kazenskega ali pravnega postopka, če je to posledica opravljanja nalog policije in jih je po oceni policije opravil v skladu s predpisi. O vlogi za zaposlene na generalni policijski upravi odloča generalni direktor policije, za zaposlene na policijski upravi odloča direktor policijske uprave (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 64).

Tabela 5.1: Pregled pravne pomoči policistom v obdobju 2010–2015

Leto	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podane vloge za pravno pomoč	88	75	37	37	27	7
Odobrene vloge za pravno pomoč	78	57	30	36	21	6

Iz tabele je razvidno, da so policisti v večini primerov, ko so podali vlogo, pravno pomoč od delodajalca tudi prejeli in da se nadaljuje trend zmanjševanja vlog.

5.1.3 Psihološka pomoč in podpora

Uslužbenci policije imajo na voljo strokovno psihološko pomoč in psihološko podporo v primeru hujših psihičnih obremenitev pri opravljanju policijskih nalog policije in v drugih dogodkih, ki vplivajo na opravljanje nalog policije. Lahko se udeležijo tudi programov, ki so namenjeni obvladovanju psihičnih obremenitev. Takšna pomoč je na voljo tudi ožjim družinskim članom uslužbenca policije (Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 65).

Za psihološko pomoč in podporo je bilo v letu 2015 na voljo osem psihologov, ki so zaposleni v policiji in na Ministrstvu za notranje zadeve RS, ter osemnajst policijskih zaupnikov. Najpogostejši vzrok za posamično iskanje pomoči v zadnjih letih so v partnerskem in družinskem odnosu. Pri skupinskem iskanju pomoči so najbolj pogosti hujši stresni dogodki (umori in samomori policistov ter migrantska problematika). V zadnjem obdobju se povečuje število duševnih stisk zaradi travmatskih dogodkov, disciplinskih in kazenskih postopkov (Policija 2016, 70).

5.2 Vloga policijskih sindikatov

5.2.1 Sindikalna in pravna zaščita članov sindikata

V policiji delujeta Policijski sindikat Slovenije, ki ima okoli 5.000 članic in članov, in Sindikat policistov, ki ima nekaj več kot 2.500 članic in članov.

Policijski sindikat Slovenije je bil ustanovljen leta 1990. Deluje kot konfederacija več manjših območnih policijskih sindikatov. Članstvu nudi sindikalno pomoč na treh ravneh: lokalno – v policijski organizacijski enoti sindikalni zaupnik v sindikalni skupini, regionalno – vodstvo območnega policijskega sindikata in na državni ravni – vodstvo Policijskega sindikata Slovenije. Z neposredno sindikalno pomočjo se članici ali članu na njegovo zaprosilo nudi pomoč pri posredovanju pri nadrejenih in s pravno pomočjo v pritožbenem, disciplinskem, predkazenskem in pravnem postopku. Do leta 2012 je sindikat pravne stroške poravnava iz sredstev članarine z neposrednim

plačilom storitev pravnemu zastopniku oziroma odvetnikom. Od leta 2012 ima sindikat sklenjeno kolektivno pravno zavarovanje pri zavarovalni agenciji Arag d.d. Zavarovalna premija se poravnava mesečno s članarino. V zavarovanje so vključeni vsi predkazenski in kazenski postopki ter sodni stroški, razen če je policist osumljen storitve naklepne kaznivega dejanja. V pravnih postopkih ni vključeno plačilo odškodnine. Prav tako ima član zagotovljeno pravno pomoč v pritožbenih in disciplinskih postopkih. Ko članica ali član potrebuje pravno pomoč, se obrne na zavarovalnega posrednika, da se dogovori, kateri odvetnik ga bo zastopal. Pri tem lahko izbere odvetnika iz seznama pogodbenikov. V primeru, da na voljo ni primernega odvetnika, ga izbere po svoji izbiri. Pravna pomoč velja za primere v času službe in izven nje. Ko gre za postopek v zvezi s službo, poda vlogo za pravno pomoč pri delodajalcu. Če je ta odobrena, se nudi pravna pomoč na stroške delodajalca.

Sindikat policistov Slovenije je bil ustanovljen leta 2008. Deluje samo na ravni države, vendar ima tudi regionalne predstavnike v vsaki regiji. Prav tako svojim članicam in članom nudi sindikalno pomoč pri posredovanju pri nadrejenih in po potrebi pravno pomoč v pritožbenem, disciplinskem, predkazenskem in kazenskem postopku. O pokrivanju pravnih stroškov se sindikat odloča od primera do primera. Pravne stroške krije iz sredstev članarine z neposrednim plačilom storitev pravnemu zastopniku oziroma odvetnikom. Pravno pomoč se odobri na podlagi vloge, ki jo obravnava pooblaščenec sindikata v skladu s sprejetim pravilnikom, ki omogoča dodelitev pravne pomoči v vseh primerih, razen ko je član osumljen storitve naklepne kaznivega dejanja. Prav tako ima zagotovljeno pravno pomoč v pritožbenih in disciplinskih postopkih, krijejo pa se tudi sodni stroški. Ko članica ali član potrebuje pravno pomoč, se obrne na sindikat, da se skupaj dogovorita, kateri odvetnik ga bo zastopal. Sindikat prednostno predlaga enega izmed odvetnikov, s katero ima sklenjeno pogodbo o sodelovanju. Pravna pomoč velja za primere v času službe, izven službe pa le, če gre za dogodek, ki je neposredno povezan s službo člana. Ko gre za postopek v zvezi z delom v službi, se poda vlogo za pravno pomoč pri delodajalcu. Če je ta odobrena, se prav tako nudi pravna pomoč na stroške delodajalca.

Oba sindikata si prizadevata za izboljšanje delovnih pogojev uslužbencev policije in napredek v razvoju pravic iz delovnega razmerja. Zaslužna sta, da sta uspela uveljaviti plačilo stroškov za pravno zastopanje policistov vsaj v primerih, ko delodajalec oceni,

da je policist pri uporabi policijskih pooblastil ravnal zakonito. Prav tako sta izdatno prispevala k temu, da se je v zakon umestila določba o psihološki pomoči in podpori uslužbencem policije. Pri pripravi predloga Zakona o nalogah in pooblastilih policije sta se s pripravljavcem predloga zakona dogovorila tudi o izboljšanju pravic policista v pritožnem postopku. Naprej si prizadevata, da bi iz postopkov pri Vrhovnem državnem tožilstvu izločili postopke zoper policiste, ki so osumljeni storitve kaznivega dejanja izven službe, saj sta prepričana, da v primerih, ko ne gre za zlorabo policijskih pooblastil, policista lahko obravnava v rednem postopku kot vse druge storilce kaznivih dejanj.

5.2.2 Psihosocialna pomoč

Čeprav so določeni ukrepi za psihološko pomoč in podporo uslužbencem policije že uzakonjeni in jih policija ter Ministrstvo za notranje zadeve RS izvajata, se je Sindikat policistov Slovenije odločil, da bo poskušal dopolnjevati te aktivnosti. Pripravil je program systemskega pristopa pri zagotavljanju psihosocialne pomoči članom sindikata, s katerim spodbuja k pridobivanju osebnih kompetenc, krepitvi občutka pripadnosti in solidarnosti med člani. Tako letno pripravi usposabljanje za okoli tristo članov, po potrebi pa nudi tudi individualno pomoč posameznikom, ki jih usmerja k zunanjim strokovnjakom (Huselja 2011).

6 SKLEP

Varovanje pravic občanov in policistov v postopkih policije se razvija vzporedno z razvojem standardov človekovih pravic, uzakonjenju novih ali spremenjenih pravic in skozi uresničevanje pravic v praksi.

Pri pregledu spoštovanja pravic občana pri izvajanju policijskih pooblastil se izkazuje, da ni najpomembnejša policistova strokovnost in učinkovitost, ampak da so policijska pooblastila uporabljena v skladu z zakonom. Ko je ogroženo življenje, zdravje, premoženje oziroma javna varnost, se mora policist odločiti hitro in uporabiti pooblastilo, ki je sorazmerno nevarnosti. Ob napačni oceni policista, katere posledica je nestrokovno ravnanje ali celo prekoračitev policijskih pooblastil, pride do kršitve človekovih pravic občana. V tem primeru se občan lahko pritoži nad delom policista ali naznani kaznivo dejanje, če so mu bile pravice huje kršene. Ko pride do pritožbenega postopka zaradi nedovoljenega posega v pravico občana, pri katerem so prisotni elementi kaznivega dejanja, se policist nenadoma znajde v položaju preiskovane osebe kot možni storilec kaznivega dejanja. Čeprav policijska pooblastila dajejo policistu pravico in dolžnost za ukrepanje zoper občana, ga ne ščitijo v primeru prekoračitve uporabe policijskih pooblastil. V takem primeru se policist v trenutku znajde v položaju, ko se ta ista policijska pooblastila uporabijo zoper njega samega.

Učinkovitost varovanja pravic občana se vidi v intenzivnem razvoju pritožbenih postopkov, ki se je v Sloveniji začel z demokratizacijo političnega sistema. Občani so se sprva pogosto pritoževali nad delom policista, ker niso dobro poznali policijskih pooblastil in so bili pritožbeni razlogi pogosto zmotni. Prav zato je bila sprva vloga policije in Ministrstva za notranje zadeve RS, da je javnost seznanjala s pooblastili policistov in hkrati tudi o možnostih pritožbenega postopka. Vodje organizacijske enote in njihovi pooblaščenca, ki so se najpogosteje srečevali s pritožniki, so bili predvsem v vlogi, ko so pritožnike seznanjali s pooblastili policista in njegovim delom. V prvih letih novega političnega sistema je veljalo, da se je občan lahko v okviru pritožbenega postopka pritožil na vse postopke policiste, ne glede na razloge in ne glede na to, ali je bil sploh vpleten v policijski postopek. Zdaj pritožbeni postopek temelji na kršenju človekovih pravic, ki naj bi jih kršil policist pri njegovem delu, pritoži pa se lahko le občan, ki meni, da so mu bile v policijskem postopku kršene človekove pravice. Daljša

razvojna pot je bila potrebna tudi zato, da so se policisti naučili njihove vloge pri spoštovanju človekovih pravic in da so občani bolje spoznali policijska pooblastila. K temu je izdatno pripomogla tudi pospešena zamenjava generacij policistov. Z Zakonom o policiji, ki je leta 1998 omogočil predčasno upokojevanje policistov, ki so imeli ob uveljavitvi zakona že petindvajset let pokojninske dobe (moški; za ženske je veljal pogoj dvajset let pokojninske dobe), so bili vzpostavljeni pogoji zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja novih policistov, ki so bili v sistemu izobraževanja in usposabljanja deležni že večjega poudarka na spoštovanje človekovih pravic pri opravljanju policijskih nalog.

Na razvoj pritožbenega sistema so izjemno močno vplivale tudi nevladne organizacije in mednarodni nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic. Od slovenske oblasti so pričakovale, da bo uveljavila pritožbeni sistem, ki bo zagotavljal neodvisnost preverjanja pritožb občanov in omogočal državljansko nadzorstvo nad delom policije. Lahko rečemo, da so stalni pritiski zunanje javnosti dejansko omogočili postopno spreminjanje pritožbenega postopka tudi v tem pogledu. Zdaj se o utemeljenosti pritožbe v pritožbenem postopku, ki se ne reši pri vodji policijske enote, ali ko gre za zahtevnejše pritožbe, odloča z večinskim glasovanjem v senatu, v katerem imata večino predstavnika javnosti. Končna odločitev o utemeljenosti pritožbe je popolnoma izvzeta iz policije in na strani zunanje javnosti. Skozi razvoj pritožbenega postopka so se razlogi za obravnavo pritožbe na delo policista zožili. Veljavni Zakon o nalogah in pooblastilih policije je natančneje določil pritožbeni postopek, s čimer je postal še razumljivejši tudi za občane, saj odpravil nekatere pomanjkljivosti vodenja postopka, ki so se pokazale v praksi in hkrati po novem bolje ščiti tudi pravice policista, ki se zaradi pritožbe na njegovo delo znajde v pritožbenem postopku.

Pri razvoju varovanja pravic občana in policista imajo zelo pomembno vlogo Vlada RS, Državni zbor RS Varuh človekovih pravic. Vlada RS preko Ministrstva za notranje zadeve nadzira delo policije in spremlja spoštovanje človekovih pravic v policijskih postopkih. Vse predloge rešitev za izboljšanje policijskih pooblastil in varovanja človekovih pravic je do zdaj v zakonodajni postopek vlagala prav Vlada RS. Poslanci Državnega zbora RS v zakonodajnem postopku zelo skrbno preverjajo utemeljenost predlogov za spremembe policijskih pooblastil. Pri tem so še posebej pozorni na uvajanje novih pooblastil policije in na zaščito pravic občana. Prav tako spremljajo delo

policistov preko letnega poročanja Varuha človekovih pravic. Slednji s stalnim nadzorom nad policijskimi ukrepi pri obravnavanju pobud državljanov in s podajanjem mnenj na predloge o spremembah ali uvajanjih novih omejevanj človekovih pravic v policijskih postopkih odločilno vpliva na odločitve poslancev v zakonodajnem postopku.

Ne glede na razmišljanja, da bi moral pritožbe o kršenju človekovih pravic v policijskih postopkih obravnavati zunanji neodvisni in nedržavni organ, menim, da sedanji pritožbeni sistem zagotavlja dovolj visoko varstvo človekovih pravic, saj so vzpostavljeni različni mehanizmi nadzora nad postopki pri reševanju pritožbe in je mogoča tudi pravna zaščita pritožnika, če se ta s končno odločitvijo v pritožbenem postopku ne strinja. Iz pregleda notranjih, zunanjih in mednarodnih oblik nadzora ugotavljam, da so se uveljavili visoki standardi varovanja pravic v policijskih postopkih.

Zato lahko potrdim hipotezo, da je nadzor spoštovanja človekovih pravic v policijskih postopkih dovolj urejen z notranjimi, zunanjimi in mednarodnimi oblikami nadzora, ki so zelo natančno določene ali omogočene s pravnimi predpisi.

Med policisti je splošno znano, da v nobenem drugem državnem organu ali javnem zavodu ni toliko odpovedi pogodb o zaposlitvi ali uvedenih disciplinskih postopkov na uslužbenca kot v policiji. Zoper policista se tudi prednostno vodijo postopki pri pristojnem Vrhovnem državnem tožilstvu, ko je utemeljeno osumljen storitve kaznivega dejanja, ne glede na to, ali je bilo kaznivo dejanje storjeno pri opravljanju policijskih nalog ali izven službe. Policista se zaradi tega postavlja v slabši položaj. Sodni postopki zoper policiste v praksi ne zastarajo in hitreje potekajo kot sodni postopki zoper storilce kaznivega dejanja, ki so jih policisti prijeli in ovadili. Prav tako imajo policisti občutek, da so sodišča v sodbah, ko se v sodnem postopku ugotovi krivda policista, ostrejša do policista kot do »navadnega« občana. Da sodni postopki potekajo prednostno, je sicer res tudi lahko v korist policista, še posebej, ko je prepričan v svojo nedolžnost in tako hitreje dobi možnost, da opere svoje dobro ime. Razumljivo je, da je prioriteta sodišča, da ščiti občana pred zlorabo policijskih pooblastil, vendar takšna obravnava ni poštena do policista, če se drugi osumljenci kaznivega dejanja – lahko tudi sam pritožnik, zoper katerega je policist storil kaznivo dejanje, zaradi počasnosti sodišč v rednih postopkih

izognejo pravični sodbi. Žal bo ta občutek manjvrednosti, ki ga imajo policisti v primerjavi z »navadnim« osumljencem storitve kaznivega dejanja lahko odpravljen šele, ko sodišča ne bodo imela več sodnih zaostankov. Ne glede na vse, pa bi bilo treba izločiti iz prednostnih postopkov pri Vrhovnem državnem tožilstvu in sodiščih vsaj obravnave, ki izvirajo iz zasebnih dogodkov policista, saj v teh primerih ni razlogov, da bi bil policist ostreje obravnavan kot drugi javni uslužbenci ali drug občan.

Ob sedANJI ureditvi pritožbenega postopka ima policist pravico, da v pritožbenem postopku sodeluje tudi preko oziroma skupaj s pooblaščenecem ali odvetnikom, vendar mora sam poravnati stroške zastopanja. Menim, da bi tudi v teh postopkih lahko uporabili možnost pravne pomoči na enak način kot že zdaj omogoča delodajalec v predkazenskih, kazenskih in pravnih postopkih, ko oceni, da je policist uporabljal policijska pooblastila zakonito. V razgovoru pri reševanju pritožbenega postopka se policist pri »nerodnem« zagovarjanju svojega dela lahko spravi v položaj, ko postane osumljenec storitve kaznivega dejanja, ali delodajalec začne preverjati njegovo disciplinsko odgovornost. Prav zato je bistvenega pomena, da ima zagotovljeno pravno pomoč. Če je član sindikata, jo seveda tudi dobi in ima tako na razpolago tudi pravno pomoč, ko mu je delodajalec ne nudi. Ker policist opravlja naloge v imenu države, bi ga po mojem mnenju država lahko štela vsaj v primerih, ko je nedvoumno, da je bila njegova uporaba policijskih pooblastil strokovna in zakonita ali mu povrnila vse stroške pravne pomoči, če se pritožbeni postopek zaključi z ugotovitvijo, da pritožba občana ni bila utemeljena. Pri prebiranju gradiva sem zasledil tudi določbo »Državni organi so dolžni nuditi podporo policijskim uslužbencem v zvezi z opravljanjem policijskih nalog tudi, ko so deležni neutemeljenih obtožb« (Svet Evrope 2003). Navedeno obveznost je sprejela tudi naša država, zato sem mnenja, da bi morala RS to obveznost vključiti tudi v pravne predpise tako, da bi veljala za vse postopke zoper delo policista.

Ko sem se seznanjal o tem, kako je pritožbeni sistem urejen v tujini, me je zmotilo zanimivo dejstvo, da policist zaradi posledic ugotovitve v pritožbenem postopku v večini držav ni kaznovan oziroma zoper njega ni uveden disciplinski postopek. V večini primerov se zaključki pritožbenih postopkov uporabijo kot primeri dobre prakse, ki jih preučujejo policije pri usposabljanju policistov in upoštevajo pri prihodnjih izvajanjih policijskih nalog. Na tem mestu bi zato bilo treba na novo razmisliti tudi, kako ukrepati v našem prostoru, ali je smiselno zoper policista za vsako ceno uvesti postopek, da bi se

pokazalo, da država in policija ne tolerirata odstopanj od spoštovanja človekovih pravic. Menim, da bi bilo bolj učinkovito tako za policijo kot koristno za policista, da bi se zoper policista ukrepalo zgolj v primerih, ko bi bil utemeljeno osumljen kaznivega dejanja, v preostalih primerih, ko bi bile pritožbe utemeljene, pa bi policistu naložili zgolj dodatno obvezno usposabljanje iz področja poznavanja policijskih pooblastil in spoštovanja človekovih pravic. Menim, da bi s tem prej izboljšali nivo znanja in strokovnost pri uporabi policijskih pooblastil kot s sankcioniranjem za napako, zaradi katere ni bilo hujših posledic. Uvedba disciplinskega postopka ali drugih načinov ugotavljanja odgovornosti v delovnem razmerju je odvisna od ocene in odločitve predstojnika organa, saj pritožbeni sistem ne določa obveznosti ukrepanja zoper policista, ki je kršil pravico občana. To bi lahko bil eden od izzivov za policijski sindikat, da bi se pri generalnem direktorju policije že zdaj dogovoril drugačen – vzgojni način ukrepanja zoper policista, ki mu primanjkuje znanja in strokovnosti pri izvajanju policijskih pooblastil.

Ker pravni predpisi in delodajalec policista ščitijo le pod določenimi pogoji, hipotezo, da pravice policista v zadostni meri ščitijo pravni predpisi, delodajalec in sindikat, katerega član je, potrjujem le pogojno.

Samo, če je policistu v postopku omogočena pravna pomoč, lahko uspešno zavaruje svoje pravice in interese. Policist se mora namreč pri uporabi policijskega pooblastila odločiti v trenutku in ne sme biti zmotljiv. Če pri policijskem postopku stori napako, ga delodajalec ne ščiti, čeprav je lahko v danem trenutku kršitve pravic občana ravnal kakor je najbolje uspel in znal. Menim, da bi morali predpisi in delodajalec bolj zaščiti policista, saj pri izvajanju policijskih pooblastil ne ravna v svojem imenu, ampak v imenu države.

Hipotezo, da je zaradi neposrednega odločanja policista v postopku in takojšnje izvedbe policijskih ukrepov nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic občanov usmerjen predvsem na preverjanje izvajanja pooblastil z oceno strokovnosti in zakonitosti ter na podlagi podanih ovadb ali pritožb oseb, zoper katere so bila uporabljena policijska pooblastila, potrjujem.

Nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic ni mogoče stalno opravljati na kraju izvajanja policijskih pooblastil, oziroma se ga opravlja le izjemoma. Običajno nadzor poteka posredno preko vpogleda v spise, dokumente, po potrebi in glede na možnosti pa tudi preko razgovorov z udeleženci dogodka, v katerem je bilo policijsko pooblastilo uporabljeno. Ocena o strokovnosti in zakonitosti uporabe policijskega pooblastila je odvisna od vsebine zbranih dokumentov, ki jih pri delu sestavi policist. V primeru, da pride do pritožbe na delo policista ali konkretne prijave storitve kaznivega dejanja kršitve pravice občana, se nadzor nad spoštovanjem pravic občana nadaljuje v pritožbenem postopku oziroma v predkazenskem postopku vse do ugotovitve, ali je bila pritožba utemeljena, oziroma ali je policist utemeljeno osumljen storitve kaznivega dejanja. Pri tem se ne sme pozabiti tudi na varstvo pravic policista.

Menim, da bi z uzakonjenjem pravice policista, da lahko pri svojem delu uporablja avdio/video snemalnik za zapis policijskih postopkov, zelo zmanjšali tveganja za neutemeljene pritožbe pri uporabi policijskih pooblastil. Policist bi bil zagotovo še bolj pazljiv pri izvajanju policijskega postopka, saj ne bi želel obremeniti samega sebe, v primeru pritožbe pa bi lahko dokazoval, da je bil pri svojem delu zakonit in ni kršil pravic občana.

Kljub temu, da so v Sloveniji že vzpostavljeni učinkoviti mehanizmi nadzora spoštovanja človekovih pravic v policijskih postopkih, lahko zaključim, da aktivnosti vseh strani – zakonodajalca, izvršne oblasti, Varuha človekovih pravic, mednarodnih in nevladnih organizacij, policijskih sindikatov in tudi pričakovanja javnosti, kažejo, da se bo obravnavano varovanje pravic občana in policista razvijalo tudi v prihodnosti, pri čemer lahko pričakujemo, da bo do sprememb prihajalo nekoliko počasneje.

7 LITERATURA

1. *Amnesty International*. Dostopno prek: <https://www.amnesty.org> (15. maj 2016).
2. --- 1998. *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials*. London: Amnesty International, International Secretariat. Dostopno prek: <https://www.amnesty.org/download/Documents/156000/pol300041998en.pdf> (15. maj 2016).
3. *Amnesty International Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si> (15. maj 2016).
4. Bavcon, Ljubo, ur. 2006. *Pravne razsežnosti človekovih pravic*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
5. Brezovšek, Marjan. 1991. Parlamentarni nadzor nad izvršno oblastjo: funkcija in oblike. *Teorija in praksa* 28 (3-4): 317–321. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-TW2E5VFN> (1. junij 2016).
6. Brezovšek, Marjan in Miro Haček. 2012. *Politični sistem republike Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/pages-from-politichni-sistem-republike-slovenije.pdf?sfvrsn=2> (1. junij 2016).
7. Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Milan Zver. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.zrss.si/projektiess/gradiva/add/Organizacija_oblasti_v_Sloveniji_knjiga_Brezov%C5%A1ek_Ha%C4%8Dek_Zver.pdf (1. junij 2016).
8. Bobnar, Tatjana. 2012. Pisni intervju z avtorico. Ljubljana, 19. januar.
9. Born, Hans. 2006. *Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela, mehanizmi in praksa*. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

10. *Commissioner for Human Rights*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/en/web/commissioner/home> (15. maj 2016).
11. Državno pravobranilstvo Republike Slovenije. 2016. *Odločitve Evropskega sodišča za človekove pravice*. Dostopno prek: http://www.dp-rs.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/odlocitve_evropskega_sodisca_za_clovekove_pravice/ (15. maj 2016).
12. *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Dostopno prek: <http://www.cpt.coe.int> (15. maj 2016).
13. *European Court of Human Rights*. Dostopno prek: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> (15. maj 2016).
14. Gorenak, Vinko. 2012. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 17. januar.
15. Gregurec, Nikolina. 2010. *Uporaba formaliziranih standardov moralnega ravnanja*. Dostopno prek: http://zofijini.net/modrost_uporaba/ (20. april 2016).
16. Haček, Miro. 2011. *Sistem javnih uslužbencev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SKJRDF6T> (1. junij 2016).
17. Haček, Miro in Irena Bačlija. 2007. *Sodobni uslužbenski sistemi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/212.pdf> (1. junij 2016).
18. Huselja, Adil. 2011. *Vloga in program Sindikata policistov Slovenije pri zagotavljanju psihosocialne zaščite policistov*. V *Zbornik prispevkov [Elektronski vir] / 12. slovenski dnevi varstvoslovja*, ur. Tinkara Pavšič Mrevlje. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Dostopno prek: <http://www.fvv.uni-mb.si/DV2011/zbornik.html> (10. februar 2016).

19. Kaučič, Igor in Franc Grad. 2011. Ustavna ureditev Slovenije. Ljubljana: GV založba.
20. *Kodeks ravnanja javnih uslužbencev*. Ur. l. RS 8/2001. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20018&stevilka=474> (20. februar 2016).
21. Kovač, Jožef. 2014. Razmerje med varnostjo in svobodo ter posegi v človekove pravice v kazensko-pravnem pomenu. V *Zbornik prispevkov [Elektronski vir] / 15. slovenski dnevi varstvoslovja*, ur. Benjamin Flander, Igor Areh, Maja Modic. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Dostopno prek: <http://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Kovac.pdf> (10. februar 2016).
22. *Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.mnz.gov.si> (20. marec 2016).
23. --- 2016. *Letno poročilo Ministrstva za notranje zadeve za leto 2015*. Dostopno prek: http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/word/2016/Letno_porocilo_MNZ_za_leto_2015_15_2.doc (20. marec 2016).
24. *Navodilo za reševanje pritožb*. Ur. l. RS 103/2000. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=28266> (12. februar 2016).
25. Petrović, Zoran. 2012. Intervju z avtorjem. Celje, 1. junij.
26. Pilko, Andrej in Gorenak Vinko. 2011. Delo Specializiranega oddelka Skupine državnih tožilcev za pregon organiziranega kriminala pri Vrhovnem državnem tožilstvu Republike Slovenije - pravne osnove, triletna praksa - kako naprej. V *Zbornik prispevkov [Elektronski vir] / 12. slovenski dnevi varstvoslovja*, ur. Tinkara Pavšič Mrevlje. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Dostopno prek: <http://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Kovac.pdf> (10. februar 2016).
27. *Policija*. Dostopno prek: <http://www.policija.si> (15. februar 2016).

28. --- 2002. *Poročilo o delu policije za leto 2001*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2001.pdf> (10. marec 2016).
29. --- 2003. *Poročilo o delu policije za leto 2002*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2002.pdf> (10. marec 2016).
30. --- 2004. *Poročilo o delu policije za leto 2003*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2003.pdf> (10. marec 2016).
31. --- 2005. *Poročilo o delu policije za leto 2004*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2004.pdf> (10. marec 2016).
32. --- 2006. *Poročilo o delu policije za leto 2005*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2005.pdf> (10. marec 2016).
33. --- 2007. *Poročilo o delu policije za leto 2006*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/lp2006.pdf> (10. marec 2016).
34. --- 2008. *Poročilo o delu policije za leto 2007*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2007.pdf> (10. marec 2016).
35. --- 2009. *Poročilo o delu policije za leto 2008*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2008.pdf> (10. marec 2016).
36. --- 2010. *Poročilo o delu policije za leto 2009*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2009.pdf> (10. marec 2016).
37. --- 2011. *Poročilo o delu policije za leto 2010*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2010.pdf> (10. marec 2016).

38. --- 2012. *Poročilo o delu policije za leto 2011*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2011.pdf> (10. marec 2016).
39. --- 2013. *Poročilo o delu policije za leto 2012*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2012.pdf> (10. marec 2016).
40. --- 2014. *Poročilo o delu policije za leto 2013*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2013.pdf> (10. marec 2016).
41. --- 2015. *Poročilo o delu policije za leto 2014*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2014.pdf> (10. marec 2016).
42. --- 2016a. *Policijska pooblastila*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/policijska-pooblastila?lang=> (15. februar 2016).
43. --- 2016b. *Poročilo o delu policije za leto 2015*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2015_popravljeno.pdf (2. julij 2016).
44. --- 2016c. *Strokovni svet za policijsko pravo in policijska pooblastila*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/43-policijska-pooblastila/8791-strokovni-svet-za-policijsko-pravo-in-pooblastila> (15. februar 2016).
45. *Pravilnik o izvajanju Zakona o nadzoru državne meje*. Ur. l. RS 116/2007. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7261> (10. februar 2016).
46. *Pravilnik o policijskih pooblastilih*. Ur. l. RS 16/2014. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11612> (10. februar 2016).

47. *Pravilnik o reševanju pritožb*. Ur. l. RS 1/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2004-01-0021> (12. februar 2016).
48. *Pravilnik o reševanju pritožb zoper delo policistov*. Ur. l. RS 54/2013. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11624> (10. februar 2016).
49. *Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb*. Ur. l. RS 117/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2005-01-5160> (14. februar 2016).
50. Ribičič, Ciril. 2007. *Evropsko pravo človekovih pravic : izbrana poglavja*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
51. --- 2013. *Človekove pravice in ustavna demokracija*. Ljubljana: Študentska založba. Dostopno prek: <http://www.biblos.si/lib/book/9789612426026> (10. junija. 2016).
52. *Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (ReDRPPol)*. Ur. l. RS 75/2015. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO107> (10. februar 2016).
53. Smolej, David. 2012. Obravnava pritožb zoper policiste v Republiki Sloveniji in nekaterih državah Evropske unije. V *Zbornik prispevkov [Elektronski vir] / 13. slovenski dnevi varstvoslovja*, ur. Tinkara Pavšič Mrevlje. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Dostopno prek: <http://www.fvv.uni-mb.si/DV2012/zbornik.html> (10. februar 2016).
54. Svet Evrope. 2003. *Evropski kodeks policijske etike: priporočilo Rec (2001) 10*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.
55. Šelih, Ivan. 2012. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 20. januar.
56. Urad komisarja za človekove pravice. 2006. *Poročilo o spremljanju napredka Slovenije (2003-2005), Ocena napredka v izvajanju priporočil Komisarja Sveta*

- Evrope za človekove pravice*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Svet_Evrope/MNENJE_NA_POROCILO_KOMISARJA_ZA_CLOVEKOVE_PRAVICE_SVETA_EVROPE_O_NAPREDKU_SLOVENIJE_PRI_IZVAJANJU_NJEGOVIH_PRIPOROCIL_sloven.pdf (25. april 2016).
57. *Ustava Republike Slovenije (URS)*. Ur. l. RS 33/1999. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (10. februar 2016).
58. Varuh človekovih pravic. 2016. *Letno poročilo varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2015*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP2015_VARUH.pdf (20. maj 2016).
59. Vlada Republike Slovenije. 2012. *Predlog Zakona o nalogah in pooblastilih policije (EVA 2012-1711-0006)*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C12565D400354E68C1257A85004ADD A1&db=kon_zak&mandat=VI&tip=doc# (15. april 2016).
60. Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije. 2009. *Skupno letno poročilo o delu državnih tožilstev 2008*. Dostopno prek: <http://www.dt-rs.si/uploads/documents/POROCILO-2008-koncna8.pdf> (20. april 2016).
61. --- 2010. *Skupno letno poročilo o delu državnih tožilstev 2009*. Dostopno prek: <http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/POROCILO-2009.pdf> (20. april 2016).
62. --- 2011. *Skupno letno poročilo o delu državnih tožilstev 2010*. Dostopno prek: http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/POROCILO-2010koncno_III.pdf (20. april 2016).
63. --- 2012. *Skupno letno poročilo o delu državnih tožilstev 2011*. Dostopno prek: <http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/POROCILO-2011.pdf> (20. april 2016).

64. Zajc, Drago. 1998. *Politika človekovih pravic*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
65. --- 2000. *Parlamentarno odločanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/zajcparlamentarno.pdf?sfvrsn=2> (1. junij 2016).
66. --- 2004. *Razvoj parlamentarizma: funkcije sodobnih parlamentov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
67. --- 2009. *Sodobni parlamentarizem in proces zakonodajnega odločanja : (s posebnim poudarkom na Državnem zboru RS)*. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede.
68. *Zakon o kazenskem postopku (ZKP-UPB8)*. Ur. l. RS 32/2012. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6409> (10. februar 2016).
69. *Zakon o medijih (ZMed)*. Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1608> (15. februar 2016).
70. *Zakon o nadzoru državne meje (ZNDM-2)*. Ur. l. RS 60/2007. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4610> (10. februar 2016).
71. *Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)*. Ur. l. RS 15/2013. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6314> (10. februar 2016).
72. *Zakon o organiziranosti in delu v policiji (ZODPol)*. Ur. l. RS 15/2013. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6315> (10. februar 2016).
73. *Zakon o parlamentarnem nadzoru obveščevalnih in varnostnih služb (ZPNOVS)*. Ur. l. RS 93/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2004-01-0021> (20. april 2016).

74. *Zakon o policiji (ZPol)*. Ur. l. RS 49/1998. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=1998-01-2140> (10. februar 2016).
75. *Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP)*. Ur. l. RS 29/2011. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5793> (10. februar 2016).
76. *Zakon o prekrških (ZP-1)*. Ur. l. RS 29/2011. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2537> (10. februar 2016).
77. *Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji (ZPol-B)*. Ur. l. RS 79/2003. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2003-01-3740> (12. februar 2016).
78. *Zakon o varuhu človekovih pravic (ZVarCP)*. Ur. l. RS 71/1993. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO300> (5. april 2016).
79. Zidar, Katarina. 2004a. *Monitoring policijskih prostorov za pridržanje*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije.
80. --- 2004b. *Nadzor nad policijo in reševanje pritožb zoper njeno delo*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije.

PRILOGA A: Pisni intervju z ga. mag. Tatjano Bobnar, namestnico generalnega direktorja policije. Ljubljana: 19.1.2012.

Kako ocenjujete sistem varstva človekovih pravic v policijskih postopkih? Ali je po vašem mnenju občan ustrezno zaščiten pred zlorabo policijskih pooblastil?

Menim, da je v R Sloveniji občan ustrezno zaščiten pred zlorabo policijskih pooblastil, vendar pa ne moremo nikoli biti povsem zadovoljni in zato obmirovati. Osnovna načela, ki jih mora policist spoštovati ob uporabi policijskih pooblastil so načelo zakonitosti, sorazmernosti, enakega obravnavanja, humanega ravnanja, strokovnosti in integritete, imunitete. Ker je državi prepovedano vse, česar ji ni izrecno dovoljeno, je prepovedan vsak poseg njenih represivnih organov v človekove pravice in temeljne svoboščine. Pravice in svoboščine posameznika se lahko zaradi varstva pravic drugih omejijo. Policisti lahko posamezniku omejijo pravice in svoboščine le v primerih, določenih z ustavo in zakoni. Pravice in obveznosti državljanov ter drugih oseb lahko državni zbor določa samo z zakonom (87. člen Ustave RS; ustava). To je še toliko bolj pomembno pri policijskih pooblastilih, ki posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine. Veljavna ureditev policijskih pooblastil od ustavnih določil deloma odstopa, saj so nekatere pravice oseb v policijskih postopkih urejene v Pravilniku o policijskih pooblastilih (PPP). Zato smo se v MNZ in Policiji tudi lotili in pripravili predlog zakona o nalogah in pooblastilih policije, ki sledi cilju – zaščiti svobode in spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin – ter opredeljuje delo policije, ki temelji na operativni avtonomiji in vladavini prava in bo pomenil zagotovo še korak k večji zaščiti človekovih pravic in svoboščin.

Ali se občani pogosto obračajo neposredno na vodstvo Policije, da bi opozorili na postopke policistov? Ali kakšen primer posebej izstopa?

V Sloveniji predstavlja reševanje pritožb zoper ravnanje policije formalni mehanizem, ki je opredeljen v Zakonu o policiji in Pravilniku o reševanju pritožb, ter je na voljo posamezniku, ki meni, da so mu bile s policistovim dejanjem ali opustitvijo dejanja kršene pravice in svoboščine. Njegov ključni namen je varovanje človekovih pravic in svoboščin vsem državljanom. Policija je zaradi njenih širokih pooblastil nasproti posamezniku, zavezana delovati le na podlagi ustave in zakonov, prav tako pa mora biti podvržena različnim vrstam nadzora, saj nadzor omogoča večjo objektivnost,

strokovnost in legitimnost policijskega delovanja. Neposredno na vodstvo policije ali na ministrstvo se obračajo v zahtevnejših, v javnosti odmevnejših primerih. Za policijo so vse pritožbe enako pomembne in jih obravnavamo z vso skrbnostjo.

Kako Policija sodeluje z drugimi organi in organizacijami pri nadzoru človekovih pravic v policijskih postopkih?

Policija zelo dobro sodeluje z drugimi, tako vladnimi kot nevladnimi organizacijami pri nadzoru človekovih pravic v policijskih postopkih in upošteva priporočila domačih in tujih institucij ter organizacij, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic v policijskih postopkih (CAT – odbor proti mučenju OZN, CPT – odbor Sveta Evrope za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, ipd.).

Policist ne izvaja policijskih pooblastil v svojem imenu temveč v imenu oblasti – države. Kako Policija kot delodajalec ščiti pravice policistov?

Glede na to, da policisti svoja pooblastila izvršujejo v imenu in na račun države, sta tudi država oziroma Policija kot delodajalec zavezani, da ustrezno zaščitita pravice policistov. Zavedajoč se tega dejstva, je bilo v zadnjih letih izvedenih več ukrepov zaradi večje zaščite policistov.

Z namenom ustvarjanja pozitivnega delovnega okolja in skrbi za zaposlene je državni sekretar po pooblastilu ministrice za notranje zadeve, 12. 3. 2009 izdal Usmeritve in obvezna navodila št. 1/2009 o kratkoročnih ukrepih za dvig ravni zaščite policistov pred napadi, šikaniranjem in grožnjami. Z dokumentom je bila Policiji naložena vrsta nalog, namenjenih zaščiti policistov, ki so v večji meri že bile realizirane, odprte naloge pa se izvajajo še naprej.

Policistom je na podlagi 73. člena Zakona o policiji zagotovljena pravna pomoč, če se zoper njih vodi predkazenski postopek ali, če je zoper njih uveden kazenski ali odškodninski postopek zaradi opravljanja uradnih nalog, ki so jih po oceni policije opravili v skladu s predpisi. Postopek za zagotovitev pravne pomoči policistom je določen s Pravilnikom o zagotavljanju pravne pomoči policistom.

Na podlagi 16. člena Zakona o policiji je ministrica za notranje zadeve izdala Pravilnik o varovanju ogroženih delavcev policije, s katerim so določene vrste in način izvajanja ukrepov za preprečevanje vseh vrst ogrožanja delavcev policije na delu ali v zvezi z delom in za preprečevanje vseh vrst ogrožanja njihovih bližnjih.

Od 1. decembra 2009 je za zaposlene v policiji vzpostavljena 24-urna psihološka interventna pomoč, ki jo izvajajo psihologi in katere namen sta takojšnja psihološka podpora in lajšanje čustvene stiske policistom ob doživljanju travmatskega dogodka. V začetku leta 2010 pa je bil vzpostavljen sistem Psihološkega svetovanja in oskrbe policistov, ki ga izvajajo policijski zaupniki.

Enak ali še večji obseg tovrstnih pravic je predviden tudi v predlogu spremembe policijske zakonodaje (Zakon o organiziranosti in delu v policiji). Nasploh je bil moj cilj, kot tudi cilj sodelavcev in seveda sindikatov, pri pripravi predloga zakona o organiziranosti in delu policije dvig ravni zaščite policista in izboljšanje njegovega položaja v sistemu javnih uslužbencev.

Ste članica Strokovnega sveta za policijsko pravo in policijska pooblastila, ki je bil ustanovljen v letu 2010. Ali je Strokovni svet že začel z delom in sprejel kaka strokovna mnenja, razlage in priporočila v zvezi s pripravo in uporabo predpisov s področja policijskega prava in policijskih pooblastil?

V prvem letu delovanja Strokovnega sveta za policijsko pravo in pooblastila, ko sem bila predsednica omenjenega telesa, smo na Svetu obravnavali kar nekaj tem, povezanih s policijskimi pooblastili in pravom, na podlagi tega sprejel mnenje ali pa poslal temo v obravnavo strokovni službi. Svet je sprejel med drugim tudi mnenje o ustreznosti zakona o nalogah in pooblastilih policije, kar je bila gotovo zelo dobra popotnica predlogu zakona, ki pomeni tudi krepitev pravne varnosti in varstva človekovih pravic, kot tudi ustrežnejša ureditev statusa policista. Naloge sveta, kot so zapisane v njegovem ustanovitvenem aktu, obsegajo pripravo načelnih strokovnih mnenj, razlag in priporočil, ki se nanašajo na pripravo in uporabo predpisov s področja policijskega prava in policijskih pooblastil. Svet tudi sistematično proučuje vprašanja, ki se pojavljajo v praksi in se nanašajo na področje uporabe in razlage policijskih pooblastil in policijskih nalog. Pri tem je potrebno poudariti, da svet ni pristojen za podajanje stališč in mnenj s področja organizacijskih, kadrovskih in finančnih zadev. Ukvarja se izključno s perečimi strokovnimi vprašanji, ki se nanašajo na izvajanje nalog in pooblastil policije in ki zahtevajo poenotenje razlage uporabe predpisov v praksi in identificiranje potrebnih sprememb z namenom zagotavljanja čim večje učinkovitosti policijskega dela ob polnem spoštovanju človekovih pravic in vrednot pravne države.

V pritožbenih postopkih nad postopkom policista pogosto ni mogoče ugotoviti, ali je bila pritožba upravičena. Znani so poskusi zlorab možnosti pritožbe, da bi se vplivalo na

odločitve o prekrških, v nekaterih primerih pa gre tudi pojave maščevanja policistu, ki je vodil postopek.

Postopek reševanja pritožb se je že nekajkrat spremenil. Ali je po vašem mnenju obstoječ postopek reševanja ustrezen?

Pritožbeni postopek je mogoče razumeti kot državljanski nadzor nad policijo, kot obliko zunanjega nadzora nad policijo, predvsem v procesu oziroma obliki sodelovanja javnosti pri reševanju pritožb. Iz prakse so poznani primeri, ko je nekdo podal pritožbo s ciljem izogniti se predvideni sankciji, so pa tudi primeri, ko se na takšen način poskušajo maščevati policistom. Veliko je pritožb, ki so podane zaradi nepoznavanja policijskih pooblastil in posameznih zakonskih določb. So pa tudi primeri, ko je pri postopku dejansko prišlo do kršitev posameznih pravic in svoboščin. V policiji ravno zaradi tega pritožbenemu postopku namenjamo veliko pozornosti. Vsak primer posebej skrbno obravnavamo po v naprej predpisanih postopkih, pri vodji organizacijske enote ali pa na senatni obravnavi v ministrstvu. Po drugi strani pa pomeni reševanje pritožbe psihični pritisk na policista, zoper katerega je bila podana, zato mora biti postopek reševanja pritožbe korekten in strokoven.

Pritožbeni postopek ocenjujemo kot postopek, ki zagotavlja slehernemu državljanu varstvo pravic, zraven pritožbenega postopka mu ostanejo na razpolago še vsa ostala pravna sredstva. Zavedamo pa se tudi, da ga je potrebno nenehno nadgrajevati, prilagajati spremembam. Prav za proučitev tega je bila s sklepom Vlade imenovala medresorska delovna skupina za pripravo normativne podlage za vzpostavitev neodvisnega strokovnega nadzora in enovitega pritožbenega mehanizma nad izvajanjem nalog državnih organov z represivnimi pooblastili. Delovna skupina se je strinjala, da bi morala biti ustanovljena posebna institucija – Državni nadzornik – ki bi izvajal izredne nadzore in reševal pritožbe zoper organe oziroma pooblaščne uradne osebe organov, ki uporabljajo represivna pooblastila, in sicer zoper policiste, pravosodne policiste, carinike, občinske redarje, vojaške policiste in pripadnike tistega dela Obveščevalno-varnostne službe Ministrstva za obrambo, ki izvajajo policijska pooblastila. Kljub določenim argumentom za ustanovitev takega organa (popolna neodvisnost in enotnost izrednega nadzora nad represivnimi organi, popolna centralizacija reševanja pritožb in enak pristop pri reševanje pritožb v vseh organih, kjer uradne osebe uporabljajo represivna pooblastila), pa do tega ni prišlo, morda mora ideja še dozoreti. Področju

pritožb je bilo tudi v zakonu o nalogah in pooblastilih policije namenjeno kar precej pozornosti.

Kaj menite o tem, da policijska zakonodaja ne bi omogočala posebne pritožbe občana nad postopki policistov, saj človekove pravice ščiti že Kazenski zakonik RS?

Pritožbeni postopek predstavlja obliko nadzora nad delom policistov. Lahko jo poda oseba, ki meni, da so ji bile s policistovim dejanjem kršene pravice ali svoboščine. Poda jo lahko ob vseh drugih sredstvih za varstvo svojih pravic. Ob tem je potrebno izhajati iz dejstva, da je pritožba ustavna pravica državljanov, dolžnost državnih organov pa je, da jo obravnavajo in nanjo odgovorijo. Danes velja, da se lahko posameznik, če meni, da so bile s policistovim dejanjem ali opustitvijo dejanja kršene njegove pravice ali svoboščine, v 30 dneh od trenutka, ko je izvedel za kršitev, pritoži na MNZ ali policijo (28. člen ZPol). Lahko tudi trdimo, da vložena pritožba na MNZ ali policijo omogoča poseben postopek, ki teče neodvisno od tega, ali so v zvezi z varstvom pravic in svoboščin posameznika v teku že drugi postopki, npr. kazenski, prekrškovni, pravdni ali drugi postopek. Menimo, da uporabljena pravica do pritožbe ne sme izključevati drugo pravno sredstvo in obratno. Zavedamo pa se, da se v pritožbenem postopku ne sme odločati in se tudi ne o tem, ali je nekdo storil kaznivo dejanje ali prekršek, saj to lahko pripelje do prejudiciranja zadeve. Mogoče bi veljalo v bodoče razmisliti o tem, da bi se v določenih primerih pritožbeni postopek za čas odločanja drugega organa začasno prekinil (odločanje sodišča, odločanje prekrškovnega organa) in po odločitvi nadaljeval. Zavedati pa se moramo, da so ti postopki običajno dolgotrajni (tudi po več let).

Policist ima v pritožbenih postopkih pravico, da mu pri zagovoru pomaga pooblaščenec ali zastopnik, vendar se mu stroškov ne povrne, čeprav se ugotovi, da pritožba občana ni bila utemeljena. Prav tako občan ne nosi nobenih stroškov postopka, če se ugotovi, da je bila pritožba neutemeljena ali celo zlonamerna. Ali se strinjate s trditvijo, da je občan v času policijskega postopka šibkejša stranka, medtem ko je v pritožbenem postopku šibkejša stranka policist?

V vseh teh postopkih je tako državljanom kot policistom zagotovljen določen standard, ki jim zagotavlja varstvo pravic. Glede na različnost postopka ne moramo govoriti ali primerjati (ne)priviligiranost določenih oseb. Ponovno poudarjam, da mora biti pritožbeni postopek korekten in strokoven, tako da pomeni čim manjši psihični pritisk na policista.

Policija je v zadnjem obdobju naredila korak naprej pri pravni zaščiti policistov, saj omogoča povrnitev stroškov pravnega zastopanja že v predkazenskem postopku, če se oceni, da je bil postopek policista strokoven in zakonit. Ali se vam osebno sedanja rešitev sistema pregona policistov – osumljenih kaznivih dejanj in njihova zaščita, zdi ustrezna?

Kot je bilo že večkrat zapisano in poudarjeno, so bili ključni razlogi, ki so 2007 privedli k ustanovitvi Specializiranega oddelka in k takratni spremembi ZDT v sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu, v zadevi »Matko«. Ustanovitev specializiranega oddelka VDT in sprememba ZDT je bila odločitev takratnega zakonodajalca, seveda pa to ni bila rešitev, ki bi jo narekovalo ESČP, prav tako bi lahko primerno uredili vprašanje preiskovanja kaznivih dejanj pooblaščenih uradnih oseb povezanih s kršitvijo in zlorabo policijskih pooblastil izven policije, ampak znotraj MNZ. V rzsodbi se R Sloveniji in njenemu državnemu organu očita kršitev pravice posameznika iz evropske konvencije o človekovih pravicah, ker država ni izvedla celovite, učinkovite in nepristranske obravnave pritožnikovega verodostojnega očitka, da je policija z njim grdo ravnala. Ob tem je potrebno nedvoumno poudariti, da ESČP v svoji praksi in sodbah, ko izpostavlja potrebo po nepristranski preiskavi, izpostavlja izključno le kazniva dejanja oziroma primere, ko naj bi prišlo do kršitve pravic in svoboščin posameznika, ko je bil pod »oblastjo represivnih organov«, še posebej s pozitivno dolžnostjo države, da sistemsko prepreči, preiskuje in kaznuje posege v prepoved mučenja, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali kaznovanja po 3. členu Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

V takratni spremembi ZDT je predlagatelj neutemeljeno in brez tehtnih razlogov dal policistom specializiranega oddelka pooblastilo za pregon vseh kaznivih dejanj, ki so jih osumljene uradne osebe zaposlene v policiji. S tem je policiste diskriminiral kot posebno družbeno skupino ljudi, ki so neenako obravnavani kot drugi državljani, obravnave pa so za njih manj ugodne kot za druge državljane. Predlagatelj je tako v primeru obravnavanja vseh kaznivih ravnanj policistov, tudi tistih, ki jih policist stori v prostem času in »izven« izvajanja policijskih nalog oz. policijskih pooblastil in kaznivo dejanje ni posledica zlorabe prisilnega pooblastila, kršil ustavno načelo enakosti pred zakonom. Ustava R Slovenije v 14. členu vsem zagotavlja enakopravnost in enako obravnavanje. Enaki primeri oziroma enako dejansko stanje pomenijo enake pravice in dolžnosti. Pomeni, da je treba pravno enako obravnavati tisto, kar je enako oziroma

tisto, kar je enako v bistvenem. Ugotovitve dosedanjega delovanja specializiranega oddelka in obravnavanja vseh kaznivih dejanj, ki so jih osumljene uradne osebe zaposlene v policiji, ni pokazala potrebe, da pristojnost obravnavanja kaznivih dejanj, ki niso storjena pri izvajanju policijskih pooblastil, še vedno ostane v domeni posebnega oddelka, temveč nasprotno. Takšen način obravnavanja tovrstnih kaznivih dejanj iz vidika delodajalca ni dovolj učinkovit, je nepregleden in nepravočasen. Ker gre za drugo kategorijo kaznivih dejanj, ki niso prioriteta, se število nerešenih zadev na specializiranem oddelku kopiči. Zaradi takšne neučinkovitosti pri preiskovanju tovrstnih naklepnih kaznivih dejanj ali storjenih iz hude malomarnosti, pa v policiji ne moremo pravočasno izvesti ukrepov iz Zakona o delovnih razmerjih, ki omogočajo delodajalcu, da izredno odpove pogodbo o zaposlitvi.

Sama sem, ob podpori sindikata policistov Slovenije k predlogu ZDT-1, ki je sprva predvidel prisojnost specializiranega oddelka le za kazniva dejanja kršitev policijskih pooblastil, kasneje pa so to idejo opustili in ohranili pristojnost za popolnoma vsa kazniva dejanja, odločno nasprotovala. V slovenski policiji imamo po vzoru tujih policij, organizirano posebno službo, ki se ukvarja s preprečevanjem in pregonom kaznivih ravnanj uslužbencev policije. Gre za službo, ki znotraj lastnih vrst skrbi za integriteto in notranjo varnost policije kot sistema v celoti in preprečuje ter odkriva pojave posameznih uslužbencev, ki s svojim ravnanjem negativno vplivajo na notranjo varnost. Pripadniki teh služb so usposobljeni za obravnavanje in pregon vseh oblik kaznivih ravnanj policistov, organizirani pa so tako na nivoju generalne policijske uprave, kakor tudi na vseh policijskih upravah. Pregon tovrstnih kaznivih dejanj je zato smiselno prepusti uslužbencem omenjenih služb znotraj policije. Celoten predkazenski postopek v tovrstnih primerih pa se izvaja v skladu z usmerjanjem tožilcev Okrožnih državnih tožilstev, kar predstavlja dodatno zagotovilo nepristranskosti vodenja preiskave. Na tak način bi razbremenili delo posebnega oddelka, povečali učinkovitost in hitrost obravnavanja oz. poteka predkazenskega postopka ter omogočili učinkovito izvajanje ukrepov iz delovnopravne zakonodaje. Še vedno bi v postopku preiskovanja zagotavljali najvišji nivo nepristranosti in neodvisnega obravnavanja, saj bi postopke izvajali uslužbenci policije, ki s policisti in njihovimi enotami nimajo nikakršne neposredno povezanosti. Ob vsem tem je potrebno poudariti, da je v MNZ in policiji, v zvezi z delom policije in policistov dobro poskrbljeno za mehanizme nadzora izhajajoče iz znanega latinskega reka »quis custodiet custodes«. Te različne vrste nadzora, ki jih imamo vzpostavljene, so pomembne zaradi dejstva, da lahko policisti pri izvrševanju

pooblastil huje posegajo v človekove svoboščine in pravice. Da bi v policiji preprečili kakršnikoli morebitni vpliv posebne subkulture na zakonitost in strokovnost policijskega dela je uveden učinkoviti nadzor nad policijo, ki je eden od garantov, da ta svoje delo (npr. preiskavo kaznivih dejanj, katerih storitev so osumljeni policisti in niso povezana z uporabo policijskih pooblastil) opravi strokovno in zakonito. Gre za različne oblike nadzora, ki so med seboj prepletene. Razdelimo pa jih lahko na naslednje ravni: a) politično parlamentarni nadzor, b) sodni nadzor in nadzor državnega tožilstva – vrši se, ko policija izvaja svojo investigativno dejavnost v fazi predkazenskega postopka; državni tožilec ima še posebno možnost institucionalnega nadzorstva nad zakonitostjo policijskega dela, c) zunanji (državlanski) nadzor - ocenjevanje dela policije s strani javnosti, nevladnih organizacij in VČP ter d) notranji nadzor – izvaja ga (od policije ločena) strokovna služba MNZ in nadzor, ki pa ga izvaja tudi policija sama.

Policija svoje delo izvaja v skladu z načelom strokovnosti in integritete, kar je jasno zapisano tudi v predlogu zakona o nalogah in pooblastilih policije. saj se ne nanaša le na izvajanje policijskih pooblastil, temveč na opravljanje policijskih nalog. Policijske naloge izhajajo iz temeljne dolžnosti policije, tj. zagotavljanja varnosti posameznikom in skupnosti, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter krepitev pravne države. Pravil stroke se policisti naučijo v izobraževalnem procesu. Tako se zagotavlja varnost policista, ki izvaja pooblastila, in zavaruje oseba, proti kateri se izvajajo pooblastila, in druga oseba, ki je udeležena v policijskem postopku. Uporaba policijskih pooblastil, zlasti pa prisilnih sredstev, je predmet nadzora tudi z vidika strokovnosti. O vsaki uporabi policijskega pooblastila morajo policisti poročati v poročilu o opravljenem delu, če poročila ne pišejo, pa v pisnem aktu o uporabi pooblastila ali v uradnem zaznamku. O vsaki uporabi prisilnega sredstva morajo policisti poročati pisno v obliki uradnega zaznamka o uporabi prisilnih sredstev. V uradnem zaznamku policisti navedejo tudi druge okoliščine, ki so pomembne za oceno zakonitosti in strokovnosti pri uporabi prisilnega sredstva. Vodja policijske enote ali oseba, ki jo ta pooblasti, mora spremljati zakonitost in strokovnost uporabe policijskih pooblastil. Za vsako prisilno sredstvo pa mora preveriti in oceniti, ali je bilo uporabljeno zakonito in strokovno, razen če je za preveritev in oceno zakonitosti in strokovnosti ustanovljena posebna komisija. Izraz "krepiti integriteto", ki jo posebej poudarjamo pri delu policistov, je uvedel novi Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (ZintPK), ki je dal večji poudarek pozitivni plati preprečevanja korupcije (tj. razvijanju "poštenih" praks delovanja). Izraz integriteta etimološko izhaja iz angleškega izraza "*integrity*", ta pa iz latinskega

integritas. Preprosto bi ga lahko poslovenili tudi kot poštenost. Integriteta mora vsebovati tako "materialni" oziroma moralni kot tudi "procesni" vidik – tj. doslednost pri uresničevanju. ZIntPK integriteto definira kot pričakovano delovanje in odgovornost posameznikov in organizacij pri preprečevanju in odpravljanju tveganj, da bi bila oblast, funkcija, pooblastilo ali druga pristojnost za odločanje uporabljena v nasprotju z zakonom, pravno dopustnimi cilji in etičnimi kodeksi (3. točka 4. člena ZIntPK). Krepitev integritete (tj. nekakšno vnaprejšnje posredno cepljenje proti korupciji) je posebej pomembna pri policistih, ki s svojimi pooblastili praviloma posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine, hkrati pa imajo vpogled v različne evidence in razpolagajo z veliko občutljivimi informacijami. S krepitvijo integritete pa se krepiti tudi delovanje pravne države (1. člen ZIntPK). Sistemsko je za krepitev integritete in svetovanje pri krepitvi integritete pristojna komisija za preprečevanje korupcije (prva in četrta alineja 12. člena ZIntPK), s katero policija pri pripravi načrtov za krepitev integritete zelo tvorno sodeluje. Ureditev enakopravnega statusa policistov v predkazenskih postopkih glede na ostale državljane Republike Slovenije sta bili nenazadnje tudi stavkovni zahtevi obeh sindikatov v policiji v času stavke in predmet stavkovnega sporazuma.

Ali se Policija srečuje s kakšnimi težavami pri sodelovanju z VDT, ki jih bi lahko izpostavili?

V vodstvu policije se trudimo, da se vsakemu policistu, ki je svojo delo opravil strokovno in zakonito nudi vsa ustrezna podpora in pomoč, ki jo potrebuje (najsi bo to pravna pomoč in svetovanje ali pa psihološka pomoč). V tej smeri je bilo v zadnji treh letih izvedenih kar nekaj naših ukrepov, pri katerih tudi sama zelo aktivno sodelujem (24 urna psihološka pomoč, vloga zaupnikov, razširitev pravne pomoči, nudenje pomoči in svetovanja policistom...). V primerih, ko pa obstaja sum, da je policist prekoračil svoja pooblastila in storil kaznivo dejanje, pa je seveda potrebno storiti vse potrebno, da se to razišče. Zato je seveda nujno potrebna ustrezna izmenjava informacij. S tem ciljem sem tudi vztrajala v fazi medresorskega usklajevanja ob noveli ZDT-1, da se vnese določba, po kateri mora tožilec, če so ovadbo, ki jo obravnava Posebni oddelek, podali policisti ali če so jo podale druge osebe, policisti pa so zbirali obvestila v zvezi z njo, o obravnavanju zadeve seznaniti policijo. Do sedaj to namreč ni potekalo.

Kaj menite o razmišljanjih, da v odškodninskih tožbah ne bi bilo mogoče tožiti neposredno policista temveč državo (izhajajoč iz teze, da policist izvaja policijska pooblastila v imenu oblasti), katero bi zastopal državni pravobranilec oz. odvetnik, medtem ko bi policist ostal le kazensko odgovoren, ko bi prekoračil ali zanemaril policijska pooblastila?

Glede na stališče, da policisti svoja pooblastila izvršujejo v imenu in na račun države bi se načeloma lahko strinjali z razmišljanji, da bi bilo prav, da v odškodninskih tožbah ne bi bilo mogoče tožiti neposredno policista ampak le državo, ki bi jo v postopku zastopal državni pravobranilec. V policiji namreč ugotavljamo posamezne primere, ko so policisti neposredno odškodninsko toženi in tudi obsojeni na plačilo odškodnine, kljub temu, da je policija ocenila, da so svojo nalogo, ki so jo sicer opravljali v imenu države, opravili strokovno in zakonito. Vendar pa takšna razmišljanja zaenkrat nimajo pravne podlage v predpisih, konkretno v Obligacijskem zakoniku, saj drugi odstavek 147. člena oškodovancu daje pravico zahtevati povrnitev škode tudi neposredno od delavca, če jo ta povzroči namenoma, kar pomeni, da je prepuščeno presoji vsakega posameznika zoper koga bo vložil tožbo. V praksi je tako ne malo primerov, ko so tožbe primarno naslovljene na policiste (ali policista in RS hkrati). To je dejstvo na katerega moramo biti pozorni ob možnosti spremembe zakonodaje.

Zakaj je po vašem mnenju v Policiji bistveno več disciplinskih postopkov zoper Policiste, izrečenih opozoril in izrednih prenehanj delovnih razmerij kot v drugih državnih organih? Ali so policisti premalo strokovni, imajo slaba pooblastila ali je predstojnik bolj dosleden pri vodenju ukrepov zoper zaposlene?

Policija je najbolj vidna roka države in glavno sredstvo za prisilno izvajanje prava. Za izvajanje nalog pa so policistom zaupana pooblastila s katerimi lahko (ob zakonskih pogojih), v primerjavi z ostalimi državnimi organi (uradnimi osebami) na najbolj občutljiv način posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine v policijskih postopkih.

Menimo, da so ravno zaradi narave policijskega dela tako pritožbe na delo policistov kot tudi ugotovljeni primeri prekoračitev policijskih pooblastil pogostejši kot pri drugih državnih organih katerih uslužbenci nimajo pooblastil, ki bi bile primerljive s pooblastili policistov (napake policistov imajo praviloma tudi hujše posledice).

Na večje število ugotovljenih kršitev pa zagotovo vpliva tudi vzpostavljen sistem zunanjsega in notranjega nadzora nad delom policije, ki ga po vsebini in obsegu niti približno ni mogoče primerjati z nadzorom nad delom drugih državnih organov, in katerega namen je odkrivanje in preprečevanje možnih zlorab pooblastil policistov, s tem pa zagotovitev večje pravne varnosti posameznikov.

V zadnjem obdobju je vse bolj aktualna psihosocialna zaščita zaposlenih. Tudi Policija je okrepila to dejavnost. Koliko policistov se obrne na psihosocialno pomoč Policije in kakšni razlogi prevladujejo?

Moram reči, da sem zelo vesela in ponosna, da pri projektu nudenja psihološke pomoči v policiji v letu 2009 ves čas sodelujem in ta projekt tudi koordiniram. Vesela sem vsakega ukrepa, ki pomeni ustrezno zaščito policista, ki je svoje delo opravil strokovno in zakonito in ne glede na to, kdo ta ukrep nudi delodajalec ali sindikat. Mislim, da smo, glede na odzive zaposlenih, lahko upravičeno zadovoljni, da smo ta projekt vpeljali v naš sistem in ga še nadgradili s sistemom delovanja zaupnikov. Prav tako sem ta projekt povezala tudi z delovanjem odbora za etiko in integriteto, k ima v svoji strategiji zastavljeno nalogo izboljšanja medčloveških odnosov v policiji in s koordinatorji za enake možnosti ter za preprečevanje mobbinga in šikaniranja v policiji. V veliki večini se policisti obračajo po pomoč zaradi težav v osebnem življenju, seveda zaradi dogodkov, ki so jim priča na delovnem mestu, pa tudi zaradi odnosov v kolektivu.

V Policiji in MNZ ste zadolženi za pripravo nove policijske zakonodaje. Kaj je tisto najpomembnejše kar bi morala nova policijska zakonodaja vsebovati, da bi bil nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic učinkovitejši in imel policist občutek zaščite pri svojem delodajalcu – ko pri izvajanju policijskih pooblastil naredi vse, da bi bil postopek zakonit in strokoven?

Sprejem predloga Zakona o organiziranosti in delu v policiji (ZODPol) je nujno potreben, saj ustvarja normativno podlago za sodobno policijsko organizacijo, njeno vodenje in usmerjanje, prinaša jasnejšo razmejitev pristojnost med Ministrstvom za notranje zadeve in policijo, ureja specifična delovnopravna razmerja v policiji, status in zaščito policista, prinaša nujno potrebne spremembe na področju usposabljanje, izobraževanje in raziskovalno dejavnost ter zagotavlja tesnejšo vpetost policije v delovanje lokalne skupnosti in tesnejše sodelovanje policije z drugimi subjekti. Prav

tako se z ZODP prilagaja naša ureditev tudi pravu EU, z njim pa se realizirajo tudi sklepi stavkovnih sporazumov sklenjenih med Vlado RS in sindikatoma iz leta 2010.

Predlog zakona je nujno potrebno sprejeti tudi zato, ker postavlja temelje za boljšo organiziranost in delovanje policije, tako da se bo lahko učinkoviteje odzivala na vse varnostne izzive, ter ureja nekatere posebnosti delovnopравnih razmerij, ki omogočajo fleksibilnejšo organizacijo in izvajanje nalog policije.

Slovenska policija je organ »sui generis« in je največji organ državne uprave v RS. Prav njen specifičen organizacijsko-funkcionalni status je okoliščina, ki ji zahteva iskanje optimalnih oblik notranje organiziranosti in urejenosti delovnopравnih razmerij, ki ji morajo zagotavljati potrebne sistemske lastnosti za izvajanje temeljnega poslanstva. To poslanstvo je opravljanje javnovarnostnih nalog za varovanje življenja, telesne integritete in premoženja s proaktivnim (preprečevalna in preventivna dejavnost) in postaktivnim (odkrivanje in pregon storilcev) delovanjem. Določena specifičnost ureditve delovnopравnih razmerij je nujna, strokovno utemeljena in legitimna. Predvsem pa upošteva tudi dobre prakse iz tujine, kjer tovrstni organi, na način sui generis, urejajo ista vprašanja. Posebnosti zagotavljanja notranje varnosti države v primerjavi s klasičnim, birokratskim delom državne uprave, njegovo organizacijo, sistemom uslužbencev in postopkovnimi pravili zahtevajo temu primerne pravne in organizacijske rešitve. Ustrezno vrednotenje dela policistov so bile tudi stavkovne zahteve sindikatov ob stavki v letu 2010. Ob podpisu sporazuma s Sindikatом policistov o prekinitvi stavke se je ministrstvo zavezalo, da bo v zakonu o organiziranosti in delu v policiji vneslo določbe, ki odpravljajo omejitev iz 31. člena Zakona o sistemu plač v javnem sektorju (ZSPJS), uredilo dodatke za delo policistov, ki opravljajo naloge skupaj s posebno policijsko enoto in dodatek za delo pooblaščenih uradnih oseb prekrškovnih organov. Ob podpisu sporazuma s Policijskim sindikatом o prekinitvi stavke se je ministrstvo zavezalo, da bo v zakon o organiziranosti in delu v policiji vneslo določbe, ki bodo uredile višino dodatka za stalnost v višini 0,5 odstotkov, uredilo dodatek za delo pooblaščenih uradnih oseb prekrškovnih organov ter odpravilo omejitve iz 31. člena ZSPJS. Predlog ZODP je tako tudi realizacija sklepov iz stavkovnih sporazumov med Vlado RS in sindikatoma iz leta 2010.

Predlog Zakona nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) sistematično, pregledno in jasno ureja naloge in pooblastila policistov. Temeljni cilj predlaganih sprememb je popraviti in dopolniti zakon na področjih, ki so se med izvajanjem Zpol pokazala kot premalo in nenatančno opredeljena, in tako zagotoviti še višjo raven pravne in osebne

varnosti ljudi in njihovega premoženja, ter zakon uskladiti z drugimi sistemskimi zakoni (kazenskim zakonikom, zakonom o tajnih podatkih).

Predlog ZNPP je nujno potrebno sprejeti zaradi zagotavljanja višje stopnje varnosti ljudi in premoženja, uresničevanja določb Ustavnega sodišča ter prilagojenosti pravu EU.

Spremembe določb so med drugim nujno potrebne zaradi določenih prekrškov, saj dosedanja zakonodaja ni zagotavljala učinkovitih ukrepov. Posamezne življenjske situacije namreč zahtevajo drugačen pristop in aktivnosti policistov. Gre predvsem za učinkovitost ukrepanja ob družinskem nasilju, na športnih prireditvah in podobno.

Kakšna je po vašem mnenju vloga sindikatov pri zaščiti pravic policistov?

Vloga sindikatov pri zaščiti (pravic) policistov se mi zdi zelo pomembna in bistvena. Menim tudi, da je bilo na tem področju s strani sindikatov v policiji v zadnjih letih storjenega zelo veliko in ob tem bi se vedno zahvalim za vse pobude, opozorila, mnenja, predloge sindikatov, ki se nanašajo na izboljšanje položaja policistov. Izhajam iz tega, da smo v tem segmentu – nudenja zaščite policistom, zagotovo vsi na isti strani. Ni pomembno čigava je ideja, ki vodi do tega cilja, pomembno je, da jo skupaj realiziramo.

PRILOGA B: Intervju z g. Zoranom Petrovićem, predsednikom Sindikata policistov Slovenije. Celje: 1.6.2012.

Ali je po vašem mnenju policist ustrezno zaščiten pred zlorabami možnosti pritožbe in kazenskega pregona?

Problem vidimo zaradi sistemskih pomanjkljivosti, še zlasti v pritožbenih postopkih, kjer ni sankcije za zlorabo instituta, ki se v praksi v veliko primerih evidentno zlorablja. V tej zvezi vidimo priložnost v oblikovanju takšnih sistemskih varovalk v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije, ki je v fazi sprejema.

Policist ne izvaja policijskih pooblastil v svojem imenu temveč v imenu oblasti – države. Ali Policija kot delodajalec aktivno ščiti pravice policistov in kakšna je vloga sindikata pri uveljavljanju pravic policista?

V sindikatu policistov menimo, da ščiti le v enem določenem delu. Prizadevati si bi morali za sistemsko ureditev. Pomeni, da ko policist zakonito in strokovno uporabi pooblastila, ki mu jih je predpisala država njega zastopa pravobranilec pred vsemi organi ali pa vsaj v nadaljnjih fazah kazenskega ali odškodninskega postopka. Napredek je bil narejen s zadnjo novelo Zakona o policiji, kjer je prišlo do nudenja pravne pomoči že v predkazenskih postopkih in širjenjem obsega kritij.

Aktivnost sindikata policistov je izjemna. Pri nudenju pravne pomoči ne gre samo za napotitev člana k izvajalcu pravne pomoči, ampak tudi kompleksno in individualno obravnavo, ki včasih vsebuje tudi nudenje psihosocialne pomoči, razna svetovanja, ki jih sistem pravne pomoči sicer ne uveljavlja.

Prednost sindikata je ta, ker pri sprejemanju odločitev o nudenju pravne pomoči ne presoja po kriterijih, ki jih uporablja delodajalec ampak sledi k zaščiti članstva ob upoštevanju domneve nedolžnosti.

V pritožbenih postopkih nad postopkom policista pogosto ni mogoče ugotoviti, ali je bila pritožba upravičena. Znani so poskusi zlorab možnosti pritožbe, da bi se vplivalo na odločitve o prekrških, v nekaterih primerih pa gre tudi pojave maščevanja policistu, ki je vodil postopek. Postopek reševanja se je že nekajkrat spremenil. Ali je po vašem mnenju obstoječ postopek reševanja ustrezen? Kako se vaš sindikat vključuje v postopke reševanje pritožb?

Postopek kot je ta trenutek urejen je popolnoma neustrezen. Sindikat policistov Slovenije se je v omenjene postopek vključil s konkretnimi zakonodajnimi predlogi k predlogu Zakona o nalogah in pooblastilih policije, kjer je nekaj alinej, ki izrecno preprečujejo možnosti zlorabe. Tako predlog zakona določa se v pritožbenem postopku lahko uveljavlja le nestrinjanje z dejanjem ali opustitvijo dejanja policista pri opravljanju policijskih nalog v povezavi kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin ali drugega nezakonitega dejanja. Predmet pritožbenega postopka pa ne morejo biti tudi različna pisanja, katerih cilj je izgnitev kazenskemu postopku ali postopku o prekršku.

Kaj menite o tem, da policijska zakonodaja ne bi omogočala posebne pritožbe občana nad postopki policistov, saj človekove pravice ščiti že Kazenski zakonik RS?

Ta rešitev bi bila globalno gledano smiselna, saj je pritožbeni postopek neke vrste »tujek« v pravnem sistemu. Predvsem glede nedoslednosti. Po eni strani ima ogromno procesnih lastnosti formalnega postopka, po drugi strani pa nima nobene procesne veljave.

Policistu v pritožbenih postopkih lahko pri izjavah oz. zagovoru pomaga pravni zastopnik, priča ali strokovnjak, vendar mora vse stroške nositi sam, čeprav se ugotovi, da pritožba občana ni bila utemeljena. Prav tako občan ne nosi nobenih stroškov postopka, če se ugotovi, da je bila pritožba neutemeljena ali celo zlonamerna. Ali se strinjate s trditvijo, da je občan v času policijskega postopka šibkejša stranka, medtem ko je v pritožbenem postopku šibkejša stranka policist? Ali vaš sindikat na tem področju poskuša zaščititi pravice policistov in na kakšen način?

Lahko se strinjamo s to trditvijo, saj lahko pritožniki (občani) navajajo dejstva, ki niso niti resnična. Sindikat v pravnih postopkih, kadar ocenimo, da je to potrebno nudimo pravno pomoč in nosimo tudi vse stroške. Poglavje glede stroškov bi morali urediti tako, da se tudi v tem segmentu upošteva formalnost.

Policija je v zadnjem obdobju naredila korak naprej pri pravni zaščiti policistov, saj omogoča povrnitev stroškov pravnega zastopanja že v predkazenskem postopku, če se oceni, da je bil postopek policista strokoven in zakonit. Ali se vam osebno sedanja rešitev sistema pregona policistov – osumljenih kaznivih dejanj in njihova zaščita, zdi ustrezna? Če je sistem pomanjkljiv, kaj bi bilo po vašem mnenju potrebno spremeniti?

Po našem mnenju bi morala Policija kriti tudi vse stroške pravnih postopkov, odškodnin ne glede na izid kazenskih in drugih postopkov, saj policist opravlja policijske naloge v imenu države.

Zdaj predkazenske postopke zoper policiste vodi posebni oddelek VDT (zadnja tri leta), prej je policiste obravnaval kriminalistični del Policije. Kako ocenjujete to spremembo, ali se sindikat srečuje s kakšnimi težavami svojih članov? Ste vzpostavili kakšno sodelovanje z VDT?

Sindikata nasprotuje poseganju v zasebno sfero. Sindikat je vzpostavil sodelovanje z VDT in opozoril na pomanjkljivosti sistema, v katerem so policisti v slabšem položaju kot drugi državljani. Ko obstaja sum, da je policist storil kaznivo dejanje ga obravnava poseben oddelek tožilstva, ne glede ali gre za dejanje, ki je povezano z opravljanje policijskih nalog, ali gre za popolnoma zasebno zadevo, ki ni s službo povezana popolnoma nič. Nekega občana bi v slednjem primeru obravnavali v rednem postopku na krajevno pristojnem tožilstvu, ali pa bi že v samem začetku zavrgli pregon, ko bi šlo za neznatne posledice. Policisti so obravnavani kot drugo razredni državljani, saj se poleg navedenega k preiskovalcem iz tožilstva pogosto vozijo še čez celo državo in se jim tako povzroča tudi dodatne potne stroške. Medtem se zoper storilce kaznivih dejanj, ki jih storijo zoper policiste celo v primerih, ko je do dejanja prišlo pri opravljanju policijskih nalog, vodijo redni postopki. Poleg tega, da so policisti strožje obravnavani tudi zaradi neslužbenih zadev, pogosto prav zaradi teh postopkov izgubijo zaposlitev v Policiji, čeprav postopki niso niti zaključeni.

Tako smo se uspeli z VDT dogovoriti, da bodo pripravili usmeritev, da bi vodja posebnega oddelka na VDT vsaj ob sumu, ko ne gre za hudo kaznivo dejanje in je to bilo storjeno izven časa službe policista, predal obravnavo zadeve na krajevno pristojno tožilstvo v redni postopek. Upamo, da bo do takšnega navodila tudi prišlo. Prav tako je bilo obljubljen, da se bodo preiskovalci posebnega oddelka pogosteje posluževali za razgovore ali zaslišanje prostore krajevnih tožilstev, da policisti ne bodo hodili na razgovore čez celo Slovenijo.

V koliko disciplinskih postopkih in izrednih prenehanj delovnih razmerij zaradi posledic kršitve človekovih pravic občanov oz. nepravilne uporabe policijskih pooblastil je vaš sindikat nudil pravno pomoč članov v zadnjih letih (po možnosti s podatki o številu po letih) in kakšna je bila vaša uspešnost?

Sindikata policistov Slovenije je nudil vsem članom pravno pomoč v postopkih prekinitev delovnega razmerja ob upoštevanju, da je vloga skladna s pravilnikom. Procent uspešnosti je izjemno visok, pri tem pa je potrebno poudariti, da postopki še niso zaključeni. Postopki so žal dolgotrajni, saj se reševanje sporov obravnava na pristojnih delovnih sodiščih, delodajalec pa se dosledno pritožuje na odločitve sodišča tudi, ko je že popolnoma jasno, da je primer izgubljen. Ker sindikat nima prav dolge dobe, bomo o statističnih podatkih in deležu uspešnosti lahko govorili šele čez nekaj let.

Zakaj je po vašem mnenju v Policiji bistveno več disciplinskih postopkov zoper Policiste, izrečenih opozoril in izrednih prenehanj delovnih razmerij kot v drugih državnih organih? Ali so policisti premalo strokovni, imajo slaba pooblastila ali je predstojnik bolj dosleden pri vodenju ukrepov zoper zaposlene?

Poklic policista je izjemno zahteven, obstajajo številni regulatorji in izpostavljenost. Policija je izjemno izpostavljena javnosti in pritiskom, katerim žal prepogosto podlega in uvaja tudi postopke za katere je že vnaprej jasno, da niso utemeljeni. Vodje enot se pogosto odločajo za uvedbo disciplinskih postopkov že zato, da bi prenesli odgovornost in naredili vtis, da so nekaj naredili. V Policiji še vedno obstaja razmišljanje, da se samo s trdo disciplino da voditi takšen sistem, čeprav je Policija dejansko civilni organ in ne vojaški. Policijski postopki so zahtevni in posegajo v človekove pravice, zato so še bolj občutljivi. Policist se mora odločiti v trenutku in nima časa razmišljati in analizirati, kako bo izvedel policijski postopek. Obenem pa je tudi vsak postopek drugačen, saj ni mogoče vnaprej predvideti, kako se bo odzval občan oz. kršitelj, storilec kaznivega dejanja, zato je nevarnost, da bo šlo pri postopku nekaj narobe še toliko večja.

V zadnjem obdobju je vse bolj aktualna psihosocialna zaščita zaposlenih. Tudi Policija je okrepila to dejavnost. Kako ta problem zaznavate v vašem sindikatu in na kakšen način vključujete psihosocialno pomoč svojim članom? Koliko posameznih primerov ste obravnavali v zadnjem letu (če imate podatke za več let, za več let) in kakšni razlogi prevladujejo?

Sindikata policistov že več kot leto dni sistemsko skrbi za psihosocialno zaščito na terenu. Ob koncu leta 2010 smo sprejeli program, ki smo ga začeli izvajati z letom 2011. Pred tem smo že uspeli, da se je tudi Policija kot delodajalec začela resneje zavedati tega problema in v zadnjih dveh letih naredila velik napredek pri tovrstni pomoči policistom. Pri tem smo v sindikatu razvili še individualno svetovanje, tovrstno

pomoč smo v letu 2011 nudili v 56-ih primerih. Gre za nudenje pomoči ob stresnih situacijah, zdravljenju od odvisnosti, mobbingu, ipd.. V 8-ih primerih je bilo stanje tako alarmantno, da smo člane prepričali, da so sprejeli strokovno psihološko pomoč. V večini primerov je zadoščal osebni razgovor. Glavni razlogi težav in iskanja pomoči so bili v sumu mobbinga ali trpinčenja in slabi medsebojni odnosi v policijski enoti, preobremenjenost v službi, stres zaradi uvedbe disciplinskega postopka, hujša bolezen ali daljše zdravljenje, bolezen ožjega družinskega člana, depresija in izpostavljenost organizacijskim dejavnikom stresa.

Bazo znanja imamo objavljeno tudi na spletni strani sindikata. Oseba, ki izvaja psihosocialno pomoč je strokovna, ima vsa potrebna znanja in kompetence. Izdelali smo program v okviru katerega izvajamo predavanja po policijskih enotah članom in drugim zaposlenim v Policiji na temo "Policijski stres - med teorijo in prakso". Prav tako na tem področju usposabljam regionalne predstavnike sindikata in njihove namestnike za nudenje osnovne pomoči. V okviru posebne projektne skupine smo vzpostavili sistem nadzora nad tem področjem, analitični pristop in spremljanje aktivnosti s proaktivno vlogo zaščite članov sindikata k problematiki. Pri tem širimo paleto psihosocialne pomoči z različnimi aktivnostmi in ugodnostmi s ponudniki storitev. Organiziramo pa tudi predstavitve, tečaje in delavnice sprostitev tehnik ter druga srečanja, okrogle mize in izobraževanja. Zunanje strokovnjake za zagotavljanje psihološke pomoči vključujemo le v primeru nedelovanja sistema psihološke pomoči v Policiji ali nujnih primerih.

V zakonodajnem procesu prejšnje sestave DZ RS je obstala nova policijska zakonodaja in odločitev nove Vlade RS bo, ali se bo zakonodajni proces nadaljeval. Kaj je tisto najpomembnejše kar bi morala nova policijska zakonodaja vsebovati, da bi imel policist občutek zaščite pri svojem delodajalcu – ko pri izvajanju policijskih pooblastil naredi vse, da bi bil postopek zakonit in strokoven?

Postavitev ustrežnejše zaščite policistov in dopolnitev pomanjkljivosti, ki jih ima trenutna ureditev. Izhajamo iz tega, da policist izvaja policijska pooblastila v imenu države in ne v svojem imenu, zato mu mora država zagotavljati tudi visoko stopnjo zaščite in stati za njegovim hrbtom v vseh postopkih, ko se preverja strokovnost in zakonitost dejanj policista. Le tako bo policist občutil zaščito pri delodajalcu in ne bo imel pomislekov ali naj neko zakonsko upravičeno pooblastilo izvede ali ne. Vso gradivo smo objavili tudi na naših spletnih straneh.

Kateri je vaš najpomembnejši sindikalni cilj pri zaščiti pravic policistov?

Nudenje kompletne pomoči članom, tako delovnopravne, psihosocialne in solidarnostne. To pomeni, da članu nudimo pomoč takoj, ko je do nje upravičen.

PRILOGA C: Intervju z g. dr. Vinkom Gorenjakom, poslancem Državnega zbora Republike Slovenije. Ljubljana: 17.1.2012.

Kako kot poslanec DZ RS ocenjujete sistem varstva človekovih pravic v policijskih postopkih? Ali je po vašem mnenju občan ustrezno zaščiten pred zlorabo policijskih pooblastil?

Mislím, da je odgovor na to večplasten. Policija ima izjemna represivna pooblastila, zato je verjetno tudi prav, da je državlján z zakonom na vsak náčin zaščiten. Policista lahko kadarkoli in kjerkoli preganjajo tako kazensko kot zasebno – lahko ga tožijo odškodninsko. Tako se mi zdi, da je zakonodaja ustrezna. Dodatno je občan zaščiten še z 28. členom Zakona o Policiji, ki omogoča tudi pritožbo. Osebno menim, da je to celo neke vrste nadstandard državljanov. Poglejte, če pogledamo zdravnike, vam rečejo, da bodo disciplínsko ukrepali, če bo res kaj na sodišču dokazano. Podobno je pri drugih inštitucijah, npr. v sodstvu, kjer pri mnogih očitnih napakah ščitijo sami sebe. Policija je pa bila glede tega vedno – že tudi pred letom 1990, na nek náčin vsaj v tem pogledu 'bolj papeška kot papež'. V primerih sumov kaznivih dejanj, sumov prekrškov ali klasičnih primerih pritožb – ko je bilo kaznivo dejanje ali prekršek zaznan znotraj klasične pritožbe, je Policija vedno reagirala do policistov relativno ostro, kar je po eni strani po moji oceni prav. Po drugi strani pa je situacija taka, da imamo mnogo primerov, ko sodni postopek po štirih ali petih letih pokaže, da policist ni kriv, službo pa je že izgubil in je že zdavnaj na cesti. Menim, da je državlján dovolj zaščiten na normativni ravni, čeprav do pravic, ki jih ima, kaže vedno bolj tenkočuten odnos. Nadgrajevati je potrebno pravni sistem, ki bo državljána vendarle zaščítíl in hkrati ne bo v policistih vzbujal občutka nemoči, ali pa celo spodbujal kakega odstopanja od postopkov v primeru sprememb zakonodaje.

V petem sestavu DZ RS ste bili predsednik Odbora za notranjo politiko javno upravo in pravosodje, katerega član ste tudi trenutno, bili pa ste tudi član Komisije za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb. Ali obstoječi sistem omogoča učinkovit parlamentarni nadzor Policije? Na kakšen náčin je potekal parlamentarni nadzor Policije?

Kar se tiče odbora za notranjo politiko náčeloma mislim, da je delo potekalo v redu in nismo imeli kakih težav ali problemov. Izpostavil pa bi vendarle en primer. V primeru

demonstracij maja 2010 je Policija storila vsaj dve katastrofalni strokovni napaki. Na podlagi dokumentov, ki sem jih pridobil izven Policije, je definitivno jasno, da so bile napake prekrite in se je zagovarjalo ukrepanje kot strokovno, čeprav ni bilo strokovno. Ministrica in strokovnjaki iz Policije so ravnanje Policije zagovarjali kot pravo rešitev pred odborom. Reakcija Policije pred parlamentom je stvar strokovne presoje, vendar je definitivno jasno, da je Policiji tisti skupini študentov, ki je organizirala vzporedne demonstracije in so se začele na Filozofski Fakulteti, enostavno dovolila pohod po ljubljanskih ulicah mimo zakona, čeprav tega ne bi smela. Morali bi imeti dovoljenje, imeli pa so samo prigrasitev. Čeprav bi morali zborovanje končati na Prešernovem trgu, jih je Policija tolerirala in dovolila pohod pred parlament. To je bilo definitivno prikrivanje. Realno gledano sem mnenja, da ni kaj slabega povedati o delu Odbora za notranjo politiko v navezavi s Policijo.

Drugo vprašanje pa je Komisija za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb. Na podlagi mojih izkušenj imam tu vedno pomisleke. Parlamentarni nadzor z vidika Komisije za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb je segmentalen, se pravi samo na enem področju – prikriti preiskovalni ukrepi, ki jih izvaja Policija. Ne domišljam si, da bi ta nadzor lahko bil kdajkoli absolutno učinkovit – kar bom predstavil na naslednjem primeru. SDS je vodil Komisijo za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb kar osem let, v obdobju od leta 1996 do leta 2004. Naša stranka je imela predsednika odbora in absolutno večino v komisiji, vendar nikoli od leta 1996 do 2004 se ni zgodilo, da bi ta komisija v SOVI ugotovila, da bi bilo karkoli narobe. Vse je bilo lepo, vse je bilo prav. Šele leta 2007 smo ugotovili vrsto nepravilnosti – pa ne v tej komisiji, ampak v vladni komisiji za nadzor SOVE, ki danes v obliki kazenskih ovadb stojijo na sodišču. Torej si nikoli ne obetam, da bi bil parlamentarni nadzor lahko kdove kako učinkovit. Kombinacija več nadzorov se mi zdi, da je najbolj učinkovita. Osebno sem najbolj prepričan v nadzor predstojnika. V primeru Policije je to generalni direktor Policije, v primeru SOVE, je to direktor SOVE. Predstojnik je tisti, ki lahko vrši popolni nadzor in do neke mere lahko vrši res najboljši nadzor.

Tudi v prejšnjem mandatu se je zelo jasno pokazalo pri enem znanem procesu, da je recimo Policija zahtevala telefonske izpiske za obdobje štirih let. Sodna veja oblasti je zahtevo odobrila, čeprav zakon tega ne dovoljuje. Drugi primer je, ko je Policija zahtevala izpisek telefonskega prometa na enem celem oddajniku za nekih 24 ur – kar je po zakonu absolutno nemogoče. Policija mora dati telefonsko številko, za katero lahko poizveduje, kje se je imetnik gibal, ali pa IMEI številko, da operater potem sporoči

podatke. To zadevo je odobril tako tožilec, kot preiskovalni sodnik. Vsi so dovolili izpis prometa za nek oddajnik za neko časovno obdobje mimo Zakona o kazenskem postopku. Šele operater je sodišču in tožilstvu zavrnil zahtevo, ker ni bilo zakonite podlage. V tem primeru je mobilni operater ščitil zakonitost in ne »policijsko-sodni sistem«. Kljub temu menim, da je na tem segmentu potrebna tudi sprememba zakonov. Ne zato, če je nekdo komu vlomil v nek objekt, ampak če se bo po Sloveniji res gibala neka teroristična organizacija in bo nekdo resnično načrtoval neko strahotno kaznivo dejanje. Policija in sodna veja oblasti bi tako takšno pooblastilo lahko imela. Zdaj tega v zakonu ni in niti Policija niti sodni sistem niti tožilstvo niso spoštovali zakona. Od tod izhaja problem delovanja komisije in parlamentarnega nadzora.

Odbor za notranjo politiko javno upravo in pravosodje obravnava aktualna vprašanja s področja predpisov, ki urejajo delovanje Policije in izvajanje pooblastil, medtem ko Komisija za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb nadzira predvsem izvajanje policijskih pooblastil. Ali so ugotovitve iz parlamentarni nadzorov vplivale na spremembo predpisov ali delo Policije? Ali je kakšen primer posebej izstopal?

Ravno primer, ki sem ga navedel pri prejšnjem odgovoru, je imel za posledico spremembo Zakona o kazenskem postopku. Pravosodna veja oblasti, oz. predlagatelj minister Aleš Zalar, je sprva želela vnesti v Zakon o kazenskem postopku prav to dovoljenje, da bi Policija lahko dobila izpisek prometa na nekem oddajniku za določeno obdobje. Če informacijska pooblaščenka tega ne bi opazila, bi šlo to mogoče celo skozi parlamentarno proceduro. Zaradi navedenih razlogov smo poslanci to spremembo zakona zavrnil.

Kako ocenjujete sodelovanje Policije v parlamentarnih nadzorih?

Jaz sem imel včasih zelo dobre in včasih malo manj dobre občutke. Nikoli nas niso zavrnil – kar se je včasih že dogajalo. Vendar kot poslanec nikoli ne veš kaj Policija pove in kaj zamolči. Nikoli ni mogoče z gotovostjo trditi »Aha, to je pa sto odstotno tako.«, ker tehnika in ljudje vedno omogočajo drugačna ravnanja kot so uradna. Tako da je po mojem mnenju skeptičnost na tem področju vedno dobrodošla. Nadzori po mojem mnenju ne bi smeli vplivati na manjšo aktivnost Policije. Nadzornikov se v Policiji ne bi smeli bati, čeprav je bil včasih v nadzorih prisoten tudi tak občutek.

Ali ima poslanec pri nadzoru dovolj pooblastil?

Osnovna pooblastila so zapisana v zakonu, vendar ne za poslanca, ampak za Komisijo za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb. V imenu neke demokratičnosti je zapisana osnovna pooblastila mogoče širiti v nedogled. Vendar osebno ne vidim posebnega smisla v širjenju teh pooblastil, ker še vedno prisegam na strokovnost Policije kot institucije in tistih, ki pooblastila izvajajo. Če bi se v Policiji dovolilo manipuliranje s pooblastili in se dovoljevalo stranpoti, bi se lahko kljub širšim pooblastilom poslancem to v nadzorih prekrilo.

Ali imajo po vaših izkušnjah poslanci dovolj znanja o policijskih pooblastilih in varstvu človekovih pravic in svoboščin, da so nadzori strokovni in poročila objektivna?

Tisto kar počnemo parlamentarci ni nujno, da je vedno najbolj učinkovito. Eden izmed članov Komisije za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb je v prejšnjem mandatu rekel približno takole: »Ja, pridem tja k njim, pa mi pokažejo nek aparat, pa rečejo, da je ta aparat za izdelavo sladoleda. Jaz pa ne vem, ali je res za izdelavo sladoleda ali je za prisluškovanje.« S tem sem želel povedati, da je v parlamentarni Komisiji za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb lahko vsakdo. Vemo pa, da je sestav Državnega zbora po izobrazbi od osnovnošolca do doktorja znanosti. Vsakdo je lahko tam. V Nemčiji imajo drugačen sistem, ki zahtevajo za tovrstno komisijo dvotretjinsko večino v parlamentu. Težko je reči, da bi lahko bila taka širša komisija kaj posebej učinkovita. Jaz v to nisem prepričan.

Predsednik Komisije za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb, g. Zvone Černač, je ob predstavitvi Poročila o delu komisije za leto 2010 predstavil, da aktualna oblast ne sprejema parlamentarnega nadzora kot enega od mehanizmov za preprečevanje in odkrivanje nepravilnosti, da so vsi represivni organi podrejeni eni politični stranki in da nad delovanjem Policije ni neodvisnega nadzora. Ocena za Policijo se nanaša na njen kriminalistični del, ki izvaja posebne prikrite preiskovalne ukrepe. Policisti sicer takšnih operativnih ukrepov ne izvajajo samostojno, temveč jih pri tem usmerjanja državno tožilstvo, upravičenost ukrepov pa preveri preiskovalni sodnik. Kako vi komentirate ugotovitve parlamentarnega nadzora? Ali so parlamentarni nadzori objektivni ali so politično motivirani? Ali obstaja tudi možnost zlorabe parlamentarnega nadzora za politično ali strokovno deskreditacijo nadziranih?

Ti sklepi Črnačeve komisije niso bili sprejeti v Državnem zboru, vsaj po mojem spominu niso bili sprejeti v taki obliki. Policija se zelo rada izgovarja na to, da ima nad njo nadzor tožilstvo in preiskovalni sodnik. Bojim se, da tisti primer, ki sem ga prej opisal kaže na to, da to sploh ni nadzor. Preiskovalni sodniki in tožilci v imenu neodvisnosti enostavno naredijo po svoje. Skrijejo se pod nek plašč in rečejo, da je to neodvisnost. Menim, da se na nadzor tožilcev in preiskovalnih sodnikov ne da zanesti. Sicer so vedno možne dvojne interpretacije. Vedno se lahko reče, da poslanci Komisije za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb vpletajo tudi svoje strankarske interese v delo komisije. To razmišljanje bo verjetno vedno prisotno. Potrebno pa je tudi upoštevati, da ima v Komisiji za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb opozicija vedno večino. Prav tako sklepi komisije nikoli niso bili preveč zavezujoči za Policijo.

V enem od nadzorov se je lansko leto pokazalo, da Policija vedno počaka z nekim predlogom za uporabo prekritih preiskovalnih ukrepov in sicer tako, da je dežuren določen preiskovalni sodnik. Prav ta preiskovalni sodnik pa ima do potencialnega osumljenca kaznivih dejanj eksplicitno politične, drugačne poglede. Zato je težko razumeti take situacije, ki se dogajajo na relaciji preiskovalni sodnik –tožilec – Policija. Prav tako se to pokaže, ko se nekega posameznika takoj obravnava, drugega pa ne. Tudi v SDS je bil eden takih zadnjih primerov. Nenavadno je, da v enem primeru, ko nekdo poda kazensko ovadbo, v roku štiriindvajset ur reagira tožilstvo in nato Policija že v roku dveh ur in Policija že opravi obisk pri določeni politični stranki. Drugače pa je, ko so mediji polni dokazov podkrepljenimi z dokumenti , ki kažejo na sume kaznivih dejanj pri določeni politični opciji in se zgodi, da traja dve leti, ali še več, pa ne reagira nihče. Kot član te komisije sem vedno dobil občutke, čeprav za to nimam dokazov, da v Policiji ni politične nevtralnosti, ki bi jo Policija morala zagotavljati. Prav tako bi morala popolno politično nevtralnost zagotavljati tudi sodna veja oblasti. Prav tako je z zakonom zapisano, da policisti ne smejo biti člani političnih strank, pa sem vendarle dobil zelo pogosto občutek, da te nevtralnosti ni. To me je potem napeljevalo na stališče, da situacija na tem področju ni dobra.

Po mojem mnenju bo politična koalicija opoziciji vedno dokazovala kako komisija, v kateri ima večina opozicija, preverja na podlagi strankarske pripadnosti. To bo politična opcija v koaliciji vedno trdila. Večkrat bo prišlo do teh menjavanj političnih strank med koalicijo in opozicijo, večkrat se bo to pojavljalo.

Ali to pomeni, da se Policija prilagaja politični opciji, ki je na oblasti?

Ne morem reči, da se Policija temu prilagaja. Prepričan sem, da je pretežni del Policije – čeprav je več kot 80 % novih kadrov zaposlenih po letu 1990, še vedno veliko bolj levo politično orientiran kot pa nevtrarno, kar bi pričakoval. Sicer je to absolutno njihova pravica, čeprav se v službi verjetno vsak razglša za nevtrarnega. Problem je pa seveda pogosto tudi v kadrovanju. Če za primer vzamemo situacijo iz leta 2009, ko se je spremenil Zakon o Policiji in je ministrica dobila proste roke pri kadrovanju generalnega direktorja policije. Nič nimam proti aktualnemu šefu Policije iz vidika njegove strokovnosti. Zakon je bil spremenjen zato, da bi ministrica lahko vplivala na kadrovanje, čeprav bi lahko tudi v okviru prejšnjega zakona potegnila enake poteze. Rezultat tega je bil, da se je pri tem zadnjem razpisu javila le ena oseba, pri vseh prejšnjih razpisih pa bistveno več.

Policist ne izvaja policijskih pooblastil v svojem imenu temveč v imenu oblasti – države, vendar je individualno kazensko in odškodninsko odgovoren v vsakem primeru, ko nezakonito uporabi ali prekorači pooblastila. V praksi se pogosto zgodi, da policistu v kazenskem postopku krivda ni dokazana, v ločenem odškodninskem postopku pa mu sodišče naloži plačilo odškodnine. Sindikat policistov Slovenije meni, da se policista ne bi smelo preganjati tudi odškodninsko, ko mu v kazenskem postopku krivda ni bila dokazana, temveč le državo oz. Policijo. Kakšno mnenje imate o tem vprašanju kot poslanec?

To bi podprl. Spomnim se primera iz časa, ko sem bil v operativnem delu Policije, da je policist uporabil prisilna sredstva – bilo je na območju Celja, in je potem Policija in celotna sodna veja oblasti ugotovila, da je bila ta uporaba zakonita in da policist ni prekoračil nobenih pooblastil. V civilni tožbi pa je sodišče nato zoper dva policista razsodilo v njuno škodo. Prišlo je do tega, da sta morala sama plačevati odškodnino. Policija je svoj čas – govorimo 10 in več let nazaj, imela to odgovornost zavarovano pri zavarovalnici in je domnevni oškodovanec dobil plačano odškodnino od zavarovalnice, zavarovalnica pa je odškodnino povrnila od njiju. Skratka, če govorimo o situaciji, da policist zakonito uporabi prisilna sredstva in zakonito opravi naloge ter je to ugotovila sodna veja oblasti, potem je po mojem mnenju država v vsakem primeru dolžna take stroške civilne tožbe nositi sama in ne policist.

Policija je v zadnjem obdobju naredila korak naprej pri pravni zaščiti policistov, saj omogoča povrnitev stroškov pravnega zastopanja že v predkazenskem postopku, če se oceni, da je bil postopek policista strokoven in zakonit. Ali se vam sedanja rešitev sistema pregona policistov – osumljenih kaznivih dejanj (opomba: vse predkazenske postopke – ne glede na to, ali so dogodki povezani s policijskim delom ali ne, po Zakonu o tožilstvu vodi posebni oddelek Vrhovnega državnega tožilstva) in njihova zaščita, zdi ustrezna?

Sistem kakršnega pozna slovenska zakonodaja ne pozna nobena evropska država. Sam se posebej ukvarjam s tem problemom iz znanstvenega vidika skupaj z dvema sodelavcema iz Fakultete za varnostne vede. Pripravili bomo brošuro, v kateri bomo te postopke predstavili iz več kot petnajst evropskih držav. Po zdaj zbranih podatkih takega sistema nima nobena država. Druge države imajo recimo sistem, ko tovrstni oddelki pri tožilstvu preganjajo kazniva dejanja vezana na službo, ki so vezana na izvajanje pooblastil. Obstajajo tudi sistemi, v katerih so predpisane višje kazni, sicer pa je policist enak vsakemu državljanu. To kar imamo v Sloveniji pa omogoča naslednje. Vi in vaš prijatelj gresta v trgovino in ukradeta čokolado. Glejte, njega bo obravnaval policijski začetnik, vas pa Vrhovno državno tožilstvo. To je neumnost prve vrste, vsaj po mojem mnenju. Če imamo oddelek pri Vrhovnem državnem tožilstvu je za mene jasna stvar – naj obravnava vsa kazniva dejanja vezana na službo, ali pa vezana na izvajanje policijskih pooblastil. Nikakor pa ne vsa kazniva dejanja. Osebnost obstoječega sistema ne morem zagovarjati in sem se prizadeval, da bi do spremembe prišlo pri zadnji spremembi Zakona o tožilstvu, vendar predlogi niso bili sprejeti. Povedati moram, da so minister, koalicija in tudi splošno stališče v parlamentu je bilo takšno, menili, da je prav tako. Jaz menim, da tako ni prav. Prav je, da se vodi takšen postopek zoper policista le, ko je opravljal policijske naloge in obstaja sum kaznivega dejanja vezan na opravljanje pooblastil, za vse ostalo pa ne.

Mislím, da je imel pri tem odločilno vlogo tudi varuh človekovih pravic, ki je zagovarjal varstvo pravic občanov?

Ja, tako.

Sedanji pritožbeni postopek po Zakonu o policiji (ZPol), v katerem se preverja spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, pogosto ne pripelje do zadovoljstva občana, omogoča pa tudi zlorabe postopka zaradi prekrškovnih ali kazenskih

postopkov, ki so bili uvedeni zoper pritožnika. Kaj menite o tem, da policijska zakonodaja ne bi več omogočala posebne pritožbe občana nad postopki policistov, saj človekove pravice in svoboščine ščiti že Kazenski zakonik RS?

Če bi šli v tej smeri, mislim da bi bili spet neka evropska izjema. Po mojem mnenju je kar v redu, da 28. člen Zakona o policiji, ki določa pritožbeni postopek, obstaja, čeprav menim, da obstajajo še večje težnje k birokratizaciji pritožbenega postopka. Vsaj tako je bilo mogoče zaslutiti ob zadnjem predlogu spremembe policijske zakonodaje. Če imam prave podatke, Policija v zadnjem času, vsaj 5 ali 6 let, morda še več, striktno ločuje med neko navadno, banalno pritožbo, ki je v funkciji nečesa drugega – recimo, ko se nekdo pritožuje, da policist ni pozdravil in vloži pritožbo zato, ker ne bi plačal kazni. Take stvari po mojem mnenju ne bi smeli obravnavati kot pritožbe, ampak izključno tiste, kjer gre za domnevno kršitev človekovih pravic. Se pravi, ali je policist mene pozdravil ali me ni ali mi je pomagal se vključiti v promet ali sem se moral jaz zaradi nečesa mučiti – to ni stvar mojih človekovih pravic, temveč je bontona in vsega ostalega ter ne pritožbenega postopka. Predmet pritožbe je lahko le domnevna kršitev človekovih pravic. Kot mi je bilo pojasnjeno je zadnja leta število teh pritožb padlo na 600 in menda prav zaradi tega precej striktnega ločevanja.

Če v pritožbi ni elementov kršitve človekovih pravic, se v pritožbenem postopku zahteva dopolnitev pritožbe. Pritožba se zavrže, če teh elementov ne vsebuje. Obstaja pa problem, ko občani pogosto napišejo v pritožbo marsikaj, ker ni nobenih posledic za njih. Konkretnega policista pa dejansko zelo obremenijo, tako pri zagovarjanju pred delodajalcem kot v samem pritožbenem postopku. Kaj menite o tem?

Se strinjam. Zadnja pritožba, ki sem jo videl v Policiji – govorim o pritožbi iz leta 2005, je bila približno naslednja. Oglasila se mi je nekdanja, moja profesorica, ki me je poznala iz fakultete. Sicer zelo ostarela ženska, ki je v pritožbi napisala naslednje: »Ugrabili so me policisti. Odpeljali so me v bolnico. Po celem telesu so mi vstavili čipe zato, da mi danes prisluškujejo.« In smo dobili pritožbo, čeprav vsi vemo, da gre najverjetneje za zdravstveni in ne za policijski primer.

Odbora za notranjo politiko javno upravo in pravosodje, ki ste ga vodili je obravnaval novo policijsko zakonodajo, vendar je zaradi razpustitve DZ RS obstala v zakonodajnem postopku. Kaj je po vašem mnenju tisto najpomembnejše kar bi morala nova policijska zakonodaja vsebovati, da bi bil nadzor nad spoštovanjem človekovih

pravic učinkovitejši in imel policist občutek zaščite pri svojem delodajalcu (opomba: ko pri izvajanju policijskih pooblastil naredi vse, da bi bil postopek zakonit in strokoven)?

Kar se tiče teh dveh zakonov, ki sta obtičala v zakonodajnem postopku, ne vidim potrebe, da sta razdeljena. Če bosta ostala v dveh delih, si bom tudi v tem mandatu prizadeval, da gre iz zakona sedanji način imenovanja generalnega direktorja policije in način imenovanja, ustanavljanja in organiziranja NPU. Pri tem posebej poudarjam, da nisem proti delovanju NPU, samo organizacijsko je narobe postavljen. Na področju zaščite policistov imam občutek, da naši policisti marsikdaj nekaj ne vidijo, pa bi morali videti in da če ne reagirajo, ni nič narobe. Menim, da so marsikdaj take reakcije policistov iz razloga, ker imajo premalo znanja, ali pa se nečesa bojijo in ne posežejo. Verjetno se bojijo posledic, da bi bili toženi in plačevali odškodnine. Prisluhniti bi bilo potrebno vsem predlogom – sindikatov, vodstva Policije, ali policistov kot takih, ki bi šli v smeri krepitev pravnega položaja policista v odnosu do državljanov in njegove zaščite, vendar da hkrati ne bi povzročali neka nova pooblastila. Skratka, gre za zaščito policista, ki mora vedeti, kdaj bo zavarovan in pod kakšnimi pogoji ga bo država ščitila in varovala. Menim, da policisti marsikdaj nimajo občutka, ali jim bodo nadrejeni in država stali za hrbtom, čeprav so njihovi postopki zakoniti.

Povedali ste, da je po vašem mnenju pritožbeni postopek v policijski zakonodaji že nadstandardno urejen. Ali bi bilo pritožbeni postopek potrebno v čem spremeniti?

Pritožbeni postopek ne bi bilo potrebno spreminjati, vendar bi morali obravnavati samo kršitve človekovih pravic. Varovanje človekovih pravic v policijskih postopkih je pravno dobro urejeno, še posebej v primerjavi z drugimi inštitucijami, večji problem je vprašanje hitrosti odločanja sodišč. Namreč imamo cele sisteme in z njimi poklice, ki res niso represivni, vendar se ne naredi nič zaradi nepravilnosti. V zdravstvenem sistemu se recimo šele v zadnjem času govori o tem, da lahko zdravnik naredi zdravniško napako, ki je lahko kaznivo dejanje. V nekaterih sistemih pa ščitijo svoje lastne napake – pri tem imam v mislih pravosodni sistem, ki ščitijo svoje lastne napake do onemoglosti s sklicevanjem na svojo lastno neodvisnost, čeprav je evidentno, da gre za napake in kršitve.

**PRILOGA Č: Intervju z g. Ivanom Šelihom, namestnikom Varuha
človekovih pravic. Ljubljana: 17.1.2012.**

Kako kot namestnik varuhinje človekovih pravic ocenjujete sistem varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin v policijskih postopkih?

Če podam kratko oceno, je ta sistem relativno dober, vendar so vedno možne še izboljšave.

Ali imate v mislih kakšno konkretno izboljšavo?

O tem vprašanju smo se pogovarjali ob predlogu nove zakonske ureditve o policijskih postopkih in delovanja policije, kjer smo podali predloge v smeri dopolnitev in sprememb pritožbenega postopka. V mislih imamo krepitev položaja v pritožbenem postopku tako pritožnika kot tudi policista. Od obeh bi se več zahtevalo in hkrati omogočilo večji vpliv na zbiranje gradiva in ugotavljanje stanja konkretnega postopka. Predlagali smo že, da bi se sledilo analizi, ki jo je pred leti zelo dobro pripravil Amnesty International, v kateri so predstavljeni vidiki, ki jih bi bilo treba izboljšati v pritožbenem postopku.

Ali je po vašem mnenju občan ustrezno zaščiten pred zlorabo policijskih pooblastil?

To vprašanje je po moji oceni lahko dvoumno. Tudi ob tako dobrem pravnem varstvu še vedno lahko prihaja do zlorab pooblastil. Menim, da je bolj pomembno zagotoviti ustrezen odziv na primere, ko do takšnih zlorab pride in ugotoviti zakaj je do tega prišlo, na kakšen način in kako je treba ukrepati, da se taka zloraba ne bi več ponovila.

Koliko občanov se letno obrne na vaš urad in koliko od teh se pritožuje nad kršitvijo človekovih pravic s policijskimi pooblastili?

V lanskem letu je Varuh človekovih pravic obravnaval 3.077 zadev, leto prej 3.082 zadev, od tega se je na policijske postopke v lanskem letu nanašalo točno 100 zadev in v letu prej 117 zadev. Ugotavljamo, da ko gre za policijske postopke se število zadev vrti okoli 100 letno. Vse statistične podatke vsebuje tudi letno poročilo Varuha človekovih pravic.

Ali morda spremljate, koliko takšnih primerov se konča s potrditvijo, da so policisti kršili človekove pravice in svoboščine?

Kakšen način obravnave sprejmemo je odvisno od vsebine pobude ali pritožbe. V nekaterih primerih nas posameznik zgolj seznani, da je podal pritožbo policiji. Če vsebina ni takšna, da bi terjalo našo vključitev, se s pobudo le seznanimo. Pobudniku predlagamo, da nas seznani z odgovorom policije oziroma, da nas obvesti, če oceni, da v zvezi s pobudo potrebuje še našo pomoč. Drugi način obravnave pa je, ko sami ocenimo, da so navedbe v pritožbi takšne, da terjajo našo poizvedbo in vprašanja o okoliščinah samega policijskega postopka. S tako zahtevo se obrnemo na Ministrstvo za notranje zadeve z zaprosilom za poročilo o ugotovitvah v povezavi z navedbami pritožnika. Naprej je postopek odvisen od prejetega odgovora. Če ocenimo, da gre za nepravilnost, to terja naše nadaljnje ukrepanje. O naših ugotovitvah seznanimo pritožnika in ga pozovemo, da se odzove tudi sam, če meni, da ugotovitve niso skladne z dejanskim stanjem. Tretji sklop pa zajema zadeve, ko se posamezniki obračajo na nas, ko se že prejeli odgovor na pritožbo in z odgovorom niso zadovoljni. Tu je šele naša prava vloga nazora nad notranjim sistemom na neformalni ravni. Varuh človekovih pravic ima predvsem neformalne možnosti za ukrepanje. V primeru ugotovljene nepravilnosti v postopku to natančno zapišemo v našem odgovoru pobudniku. Prav tako zahtevamo poročilo Ministrstva za notranje zadeve in Policije o tem, kakšni ukrepi so bili podzvzeti. Pritožnika seznanimo tudi o ukrepih in jih pozovemo, da sporočijo, če sprejeti ukrepi niso bili izpeljani. Skozi pobude spremljamo tudi uresničevanje naših pobud, kritik, priporočil in predlogov, ki smo jih podali v zvezi z drugimi obravnavnimi primeri pritožb.

Ali ste imeli primer, da niste bili zadovoljni z ugotovitvami policije in ste nato sami opravili nadzor?

Takih primerov je vsako leto nekaj, ko z odgovori ministrstva ali policije nismo bili zadovoljni, tudi, ko je šlo za odgovore pritožbenih senatov. Vsak primer je za sebe poseben, bolj odmevne izpostavimo v letnem poročilu v poglavju, kjer obravnavamo policijske postopke.

Na kakšen način pa potekajo takšni nazori? Ali ima Varuh človekovih pravic dovolj pooblastil za učinkovit nadzor Policije?

Menim, da ima Varuh človekovih pravic dovolj pooblastil za učinkovit nadzor. Pooblastila nam daje Zakon o varuhu človekovih pravic. Nadzor poteka na konkretni ravni ali preventivni ravni. Ko govorimo o konkretni ravni, je to pri obravnavi konkretnih pritožb in pobud. Nadzor je možno izvajati tudi z obiski policijskih enot. Ko ga izvajamo na preventivni ravni, je naš namen preprečevanje nepravilnih ravnanj. Preventivne obiske policijskih enot opravlja Varuh človekovih pravic od leta 2008 skupaj z nevladnimi organizacijami – kot preventivni državni mehanizem po določbah protokola proti mučenju, ki se izvaja v primeru ugotavljanja neprimernih prostorov za pridržanje in preverjanja omogočanja pravic, ki jih ima pridržana oseba v času policijskega pridržanja.

O vsakem pridržanju policija pripravi dokument. Ali izvajate nadzore poleg vpogleda v te dokumente tudi z razgovori s pridržanimi osebami in preverjate skladnost zapisa z uporabljenimi policijskimi pooblastili?

Ko gre za obisk policijske postaje, je nujni del tega obiska tudi pogovor s pridržano osebo, če je v času našega obiska pridržana. Takšen pogovor opravimo na samem, brez prisotnosti policistov. Pogovor opravimo v vsakem primeru, tudi ko gre za pijano osebo, vendar je to tudi odvisno od volje pridržane osebe, ali se želi z nami pogovarjati. Do zdaj glede tega nismo ugotavljali nobenih težav. S pritožniki se vzpostavi stik in jih obiščemo tudi na domu, če je to potrebno, ali na kraj dogodka in se s pritožniki natančno pogovorimo.

Pri nadzorih se srečujete s policisti, kako ocenjujete poznavanje policijskih pooblastil med policisti?

Poznavanje pooblastil lahko ocenim kot dobro. Obstajajo pa tudi primeri, ki kažejo na to, da v kakšnem primeru konkreten policist pooblastila ni izvedel tako kot bi moral. Razlogi so lahko zelo različni – izkušnost policista, usposobljenost, odvisno je od časa in podatkov, ki jih je imel takrat na voljo, saj se mora policist v določenih zadevah odločiti v tistem trenutku. Mi, ki naknadno preverjamo policistovo ravnanje v konkretnih okoliščinah, imamo za to več časa, več podatkov in je takšno preverjanje povsem drugačno od tistega, ko je policist ukrepal. Vzroki za nepravilnosti so lahko objektivni ali subjektivni, vendar na splošno lahko rečem, da je poznavanje pooblastil dobro.

Ali so ugotovitve iz nadzorov vplivale na spremembo predpisov ali delo policije? Ali je kakšen primer posebej izstopal?

Ugotavljamo, da bi bila potrebna analiza uresničevanja vseh naših priporočil in predlogov, ki jih podajamo. Tudi vsako letno poročilo se konča s priporočili, ki jih sprejme Državni zbor za delo Vlade na podlagi naših zapisov. Takšna analiza še ni bila narejena, lahko pa rečem, da se učinki policijskem področju zelo poznajo, tako na konkretni ravni kot na normativni ravni. Bistveno se je stanje spremenilo od začetka našega delovanja v letu 1995, ko gre za ureditev prostorov za pridržanje – tako prostorskih ureditev kot tudi usmeritev za delo policije. V tem primeru so bili naši predlogi realizirani in se je stanje na tem področju bistveno izboljšalo.

Kako ocenjujete sodelovanje Policije s službo Varuha človekovih pravic?

Sodelovanje je odlično. Tudi v primeru nesporazumov imamo vzpostavljene kontakte, da se lahko morebiten nesporazum ali kratek stik takoj odpravi. Odlično sodelovanje tudi javno pohvalimo in si ga želimo tudi še za naprej.

Ste član Strokovnega sveta za policijsko pravo in policijska pooblastila, ki je bil ustanovljen v letu 2010. V čem je po vašem mnenju problem policijskih pooblastil, da jih je potrebno vedno znova razlagati in podajati stališča o pravilnosti izvajanja?

Razlogi so lahko različni, od same ne dovolj jasne zakonodaje, ali zelo podobnega sprejemanja različnih pooblastil na podobnih področjih ali zasledovanja ciljev z različnimi ukrepi. Veliko vprašanj je glede izrekanja prepovedi približevanja. Podoben ukrep, ki ga ima policija je urejen tudi v Zakonu o kazenskem postopku. Ti ukrepi so se sprejemali ločeno, ne v medsebojni povezanosti in potem lahko prihaja do težav v praksi. Drugo je vprašanje izkušenosti ali usposobljenosti policista pri uporabi določenega pooblastila.

Kako ocenjujete poznavanje policijskih pooblastil med občani?

V kar nekaj obravnavnih primerih smo ugotavljali, da je prišlo do konflikta ravno zaradi nepoznavanja pooblastil. Takšen primer je način zaustavljanja posameznika v prometu z uporabo zvočnih in svetlobnih znakov. Marsikateri posameznik ne ve, kako točno mora ravnati in zaradi tega pride do konflikta pri očitnem prekršku, ker posameznik niti ne ve, da je nepravilno ravnal, ko je izstopil iz vozila in se od njega oddaljil ter s tem storil prekršek. Na več področjih kaže, da poznavanje pooblastil ni najboljše. Ko je

posamezen zakon objavljen, se šteje, da je vsak posameznik z njim seznanjen, vendar pa so določena področja, kjer je naloga državnih organov, da posameznike posebej seznanijo z določenimi novostmi.

Ali se strinjate s tem, da slabo poznavanje policijskih pooblastil vodi v konfliktno situacijo, ki se razjasni šele v pritožbenem ali predkazenskem postopku zoper policista?

Obstajajo tudi taki primeri, zato se s tem strinjam.

Policist ne izvaja policijskih pooblastil v svojem imenu temveč v imenu oblasti – države, vendar je individualno kazensko in odškodninsko odgovoren v vsakem primeru, ko nezakonito uporabi ali prekorači pooblastila. V praksi se pogosto zgodi, da policistu v kazenskem postopku krivda ni dokazana, v ločenem odškodninskem postopku pa mu sodišče naloži plačilo odškodnine. Sindikat policistov Slovenije meni, da se policista ne bi smelo preganjati tudi odškodninsko, ko mu v kazenskem postopku krivda ni bila dokazana, temveč le državo oz. Policijo. Kakšno mnenje imate o tem vprašanju?

O tem imam le svoje osebno stališče, ker se Varuh človekovih pravic s tem vprašanjem konkretno še ni ukvarjal. Mi čakamo na takšno pobudo tudi od kakšnega policista ali sindikata. Slišimo za določene težave, vendar še nismo imeli priložnosti, da bi se o tem vprašanju lahko opredelili. Pravica do povračila škode je obravnavana že v ustavi, tudi v policijskem zakonu, vendar je odškodninska odgovornost splošna odgovornost, ki jo obravnava obligacijski zakonik. Država bi morala biti bolj pozorna do tega vprašanja, saj policist kot rečeno izvaja policijska pooblastila v imenu države in ne v svojem imenu. Zato policist potrebuje tudi ustrezno zaščito in pomoč. Če se ugotovi razumske razloge za odstopanje od splošnih pravil, je prav, da se zakonodaja tudi na tem področju spremeni, vendar je to le moje mnenje. Odločitev ali se to podpira ali ne, bi moral sprejeti Varuh človekovih pravic.

Sedanji pritožbeni postopek po Zakonu o policiji (ZPol), v katerem se preverja spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, pogosto ne pripelje do zadovoljstva občana, omogoča pa tudi zlorabe postopka zaradi prekrškovnih ali kazenskih postopkov, ki so bili uvedeni zoper pritožnika. Kaj menite o tem, da policijska zakonodaja ne bi več omogočala posebne pritožbe občana nad postopke policistov, ko

gre za vprašanje uporabe policijskih pooblastil, saj človekove pravice in svoboščine ščiti že Kazenski zakonik RS?

Varuh človekovih pravic ocenjuje, da je dobro, da je izoblikovan tako imenovani notranji pritožbeni postopek v okviru organa, v katerem deluje policist in da na drugi stopnji obravnava poteka v okviru ministrstva za notranje zadeve. Ocenjujemo, da sam kazenski postopek ne more dati odgovorov na vsa vprašanja, ki se pojavijo v policijskem postopku. Kazenski postopek je namenjen predvsem ugotovitvi kazenske odgovornosti, tožilca ali sodišče zanima samo to, ali je neko dejanje, ki je očitano policistu, kaznivo dejanje. Ne zajema pa ostale vidike policijskega postopka kot je na primer prijaznost oziroma spoštovanje dostojanstva. Menimo, da je absolutno prav, da pritožbeni postopek velja še naprej.

V pritožbenih postopkih ima policist lahko prisotnega zagovornika, ampak vse stroške nosi sam, medtem ko občan ne nosi nobenih stroškov, tudi v primerih, ko se ugotovi, da je šlo za zlonamerno pritožbo. Ali ste že razmišljali tudi o tem?

Razmišljalo se je v tej smeri, da bi se zlonamerne pritožbe preprečile in sicer tako, da bi pritožbeni postopek izločil pritožbe, ki bi se nanašale na samo ugotavljanje prekrška in se obravnavale le v postopku, v katerem se ugotavlja odgovornost za prekrške. S tem vprašanjem se Varuh človekovih pravic sicer ni ukvarjal, vendar je položaj pritožnika in policista enak, ker ni noben upravičen do povrnitve stroškov. Morda bi se to vprašanje dodatno uredilo ob spremembi zakona.

Policija je v zadnjem obdobju naredila korak naprej pri pravni zaščiti policistov, saj omogoča povrnitev stroškov pravnega zastopanja že v predkazenskem postopku, če se oceni, da je bil postopek policista strokoven in zakonit. Ali se vam sedanja rešitev sistema pregona policistov, ko policista osumljenega kaznivega dejanja v vseh predkazenskih postopkih, ne glede na to, ali so dogodki povezani s policijskim delom ali ne, po Zakonu o tožilstvu obravnava posebni oddelek Vrhovnega državnega tožilstva in njihova zaščita, zdi ustrezna?

Pri odgovoru na to vprašanje je treba izhajati iz razloga, zakaj je ta posebna ureditev. Sprejeta je bila kot odgovor na odločitvi Ustavnega sodišča in Evropskega sodišča za človekove pravice. Bistvena ugotovitev je bila, da v Sloveniji ni zagotovljenega sistema neodvisnega preiskovanja kaznivih dejanj, v katerem policisti ne bi preiskovali sami sebe. Rezultat teh dveh odločitev je bil tudi sprejem nove zakonodaje, ko gre za

obravnava kaznivih dejanj policistov. Če je namen te zakonodaje, da se zagotovi neodvisno in ločeno obravnavanje kaznivih dejanj, ki jih storijo policisti, se mora obravnavati na takšen način vsa kazniva dejanja, ne glede na to, ali jih policisti storijo v času službe ali v času izven službe. Varuh človekovih pravic je takšno ureditev tudi podprl.

To drži. V obravnavi novele Zakona o državnem tožilstvu je varuhinja človekovih pravic nasprotovala tudi predlogu, da bi bil poseben pregon policistov dovoljen samo, ko gre za predkazenske postopke, ki so povezani z njihovo službo oz. policijskimi pooblastili. Policisti pravijo, da se zaradi trenutnega položaja počutijo kot manj vredni državljani, saj se jih bolj intenzivno ter dosledno preganja kot storilce kaznivih dejanj, ki jih obravnavajo sami. Še celo v primerih, ko gre za napade na policiste ali preprečitve uradnega dejanja, se storilci obravnavajo v rednih postopkih. Ali navedeno stanje ne postavlja policistov v slabši položaj pred drugimi občani, čeprav naj bi imeli vsi občani pravico do enake obravnave pred zakonom? Kako bi lahko ustrezneje zaščitili pravice policistov, da se ne bi počutili kot manjvredni občani?

Policisti so v tem položaju z istimi pravicami kot vsi ostali v kazenskem postopku. Tudi v tem primeru je Zakon o kazenskem postopku enak in položaj osumljenca je enak. Gre le za to, da se preiskava opravi od organa, ki ni v policiji. Slišali smo za pomisleke in očitke policistov, da so v slabšem položaju, ampak v vsem tem času kar velja ta ureditev resne in utemeljene pritožbe od obravnavanega policista nismo prejeli. Do teh postopkov se bomo opredelili, ko bomo prejeli konkretno resno pritožbo. V lanskem letu smo prejeli pritožbo od enega policista, ampak je bila samo glede načina privedbe, glede izvedbe enega samega pooblastila in ne glede celotnega načina obravnave.

Kakšna je po vašem mnenju vloga sindikatov pri zaščiti pravic policistov, še posebej, ko so obravnavani zaradi preverjanja strokovnosti in zakonitosti uporabe policijskih pooblastil?

Mislim, da je ta vloga velika. Obstajajo primeri, ko se na nas obrne sindikat v smislu zaščite policista, tako da menim, da jo velja iz strani policistov izkoristiti in uporabiti. Sindikat ima tudi strokovno znanje, izkušnost in je tovrstna pomoč policistom zelo dobrodošla. V enem izmed primerov, ki smo ga ravno zaključili, smo v večjem delu potrdili pobudi sindikata, da je šlo za pridržanje v nasprotju s samim namenom, ki ga je imel zakonodajalec, ko je uvedel možnost pridržanja udeleženca v cestnem prometu

zaradi vožnje motornega vozila pod vplivom alkohola. Pri preverjanju postopka smo na pobudo sindikata ugotovili nepravilnost policije.